

Vedtatt i kommunestyret 13.12.2021

Visjon

Søndre Land - levende og landlig

Verdier

Respekt - Tillit - Mot
Stolte sammen

Hovedmål for Søndre Land samfunnet

Søndre Land er en attraktiv bo- og aktivitetskommune
for folk i alle livets faser

Innhold

Vedtak	6
<i>DEL 1. Handlings- og økonomiplan 2022-2025 og budsjett 2022 .....</i>	<i>9</i>
<i>1.1. Hovedtrekkene i forslaget til handlings- og økonomiplan 2022-2025 og budsjett 2022 .....</i>	<i>9</i>
<i>1.2. Budsjett 2022 og økonomiplan 2022 – 2025.....</i>	<i>14</i>
1.2.1 Driftsinntekter og tilskudd	18
1.2.2 Driftsutgifter.....	20
1.2.3 Budsjettoversikt drift	21
1.2.4 Investeringsbudsjett 2022.....	21
1.2.5 Investeringsplan 2022-2025 – nye investeringsbehov	22
<i>1.3. Fellesfunksjonenes og kommunalområdenes budsjett 2022 og økonomiplan 2022 - 2025 .....</i>	<i>24</i>
1.3.1 Ledelse og felles	24
1.3.2 Barnehage.....	27
1.3.3 Skole	29
1.3.4 Mestring og velferd.....	30
1.3.5 Lokalsamfunn.....	32
<i>1.4. Handlingsplan 2022-2025 .....</i>	<i>34</i>
1.4.1 Målepunkter i kommuneplanens samfunnsdel.....	34
1.4.2 Overordnet samfunnsutvikling.....	36
1.4.3 Barnehage, helsestasjon/skolehelsetjeneste og jordmortjeneste, spesialpedagogiske tjenester og barnevern.....	38
1.4.4 Grunnskole, voksenopplæring og integrering.....	40
1.4.5 Mestring og velferd.....	42
1.4.6 Lokalsamfunn	43
1.4.7 Organisatorisk og administrativ utvikling.....	45

DEL 2. TILSTANDSBESKRIVELSE OG TILSTANDSVURDERING..... 46

2.2.1	Økonomisk status	46
2.2.2	Befolkningsutvikling og befolkningsframskriving.....	51
2.2.3	Arbeidsmarked og sysselsetting.....	52
2.2.4	Folkehelse.....	53
2.2.5	Jobbnærvær.....	53
2.2.6	Administrativ struktur.....	54
2.2.7	Tilstand administrasjonen.....	56
2.2.8	Tilstand barnehage.....	59
2.2.9	Tilstand skole.....	62
2.2.10	Tilstand mestring og velferd.....	64
2.2.11	Tilstand lokalsamfunn.....	68

DEL 3 – BEVILGNINGSOVERSIKTER..... 77

3.1.	BEVILGNINGSOVERSIKT – drift (årsbudsjett 2022 og økonomiplan) 2022-2025	77
3.2.	BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2022-2025	79
3.3.	BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer (årsbudsjett 2022 og økonomiplan) 2022-2025 80	
3.4.	BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer spesifisert – 2022-2025.....	82
3.5.	ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT I PLANPERIODEN 2022-2025	84

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger..... 87

Foreldrebetaling barnehage.....	87
Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO).....	87
Praktisk bistand og opplæring i hjemmet	88
Hjelpemiddeltekniker	88
Opphold sykehjem og institusjonsplass i Hovlitunet	89
Kjøkken Hovli	89
Trygghetsalarmer	89
Bevillingsgebyr – salgs- og skjenkebevillinger.....	90
Kulturskole.....	90
Kinobilletter	90
Offentlig bading.....	91
Bibliotek.....	91
Leie av kommunale lokaler.....	91
Husleie i kommunale boliger utenom Hovlitunet.....	92
Utleiehytter.....	92
Skogsarbeider	92
Tomtepriser	93
Eiendomsgebyrer	93

Saksprotokoll

Kommunestyret 13.12.2021, Sak 78/21 Handlings- og økonomiplan 2022-2025

Behandling:

Ordfører redegjorde innledningsvis for formannskapets behandling og innstilling.

Følgende dokumenter er ettersendt og publisert etter behandlingen av saken i formannskapsmøtet 24.11.2021 (se epost av 10.12.2021):

- Høringsuttalelse fra Utdanningsforbundet
- Innspill angående Vestsida barnehage
- Innspill til budsjettprosessen
- Endringsforslag fra Søndre Land Venstre
- Felles høringsnotat fra Fagforbundet, Delta, Nors Sykepleierforbund og Fellesorganisasjonen
- Innspill fra FAU ved Søndre Land ungdomsskole, samt Fryal og Odnnes skoler.

Leder av ungdomsrådet, Anna Hagenborg, hadde bedt om å få benytte møte- og taleretten og viste en presentasjon med innspill fra ungdomsrådet. Presentasjonen tas inn som nytt vedlegg på saken.

Deretter ble det gjennomført gruppemøter.

Etter gruppemøter redegjorde ordfører for de aktuelle endringsforslagene fra hhv AP, SP og SV (jfr. innstillingen fra formannskapet), samt felles forslag fra H, Bygdelista (SBL) og Rødt. I tillegg foreligger det også endringsforslag fra Venstre. Det ble gjennomført presentasjoner av de foreliggende forslagene i følgende rekkefølge:

- Ordfører Anne Hagenborg (AP) presenterte felles forslag fra AP, SP og SV - inkl endringer i forhold til behandlingen i formannskapet.
- Kommunestyrerepresentant og gruppeleder Rune Selj (H) presenterte fellesforslag fra H, SBL og Rødt
- Kommunestyrerepresentant Juel Sagbakken (V) presenterte Venstre sitt endringsforslag

Alle presentasjonene og forslagene følger som vedlegg til saken.

Rådmannen fikk deretter ordet for å kommentere de presenterte endringsforslagene.

Deretter ble det åpnet for debatt hvor det ble fremført flere innlegg i forhold til de presenterte forslagene. I debatten fremkom det ulike synspunkter og kommentarer, samt spørsmål som ble besvart og kommentert av rådmannen og ordfører.

Det ble enighet om at avstemmingen gjennomføres ved at det ble foretatt skriftlig avstemming samtidig mellom de tre foreliggende forslagene. Avstemmingen ga følgende resultat:

- Forslaget fra AP/SP/SV inklusive endringsforslagene oppnådde 14 stemmer og ble da vedtatt
- Forslaget fra H/SBL/Rødt oppnådde 10 stemmer

- Forslaget fra Venstre oppnådde 1 stemme

Endringene i fellesforslaget fra AP/SP/SV i forhold til innstillingen fra formannskapet gjelder følgende:

- 100 000,- på drift til u-råd, hentet fra ekstra til mestring og velferd (dvs. ekstra midlene til mestring og velferd reduseres tilsvarende, fra kr 300 000 til kr 200 000)
- U-råd skal ha påvirkning på bruk av midler satt av til skole på investeringsbudsjett
- Gratis barnehageplass i Søndre Land kommune for barn bosatt i de to ytterste «gamle» skolekretsene på vestsida, de som kan velge å begynne på Bjoneroa skole.

Deretter ble det foretatt punktvis avstemming i forhold til innstillingen fra formannskapet, inkl. vedtatte endringer i fellesforslaget fra AP/SP/SV. Avstemmingsresultatet er gjengitt med **uthevet skrift** fortløpende i forhold til punktene i innstillingen. Den punktvis avstemmingen ga følgende resultat:

1. Kommunestyret vedtar maksimale skatteører på inntekt og formue. - **Enstemmig vedtatt.**
2. Kommunestyret vedtar de kommunale avgifter og gebyrer slik disse framgår av vedlegg 1: «Kommunale satser og egenbetalinger». - **Enstemmig vedtatt**
3. Kommunestyret vedtar rådmannens forslag til årsbudsjett og økonomiplan slik det framgår av bevilgningsoversikter drift i «Handlings- og økonomiplan med budsjett 2022 – 2025» med de endringer som framkommer i forslaget fra AP, SP og SV. - **Vedtatt med 15 mot 10 stemmer**
4. **1.** Kommunestyret vedtar rådmannens forslag til årsbudsjett og økonomiplan slik det framgår av bevilgningsoversikt investering i «Handlings- og økonomiplan med budsjett 2022 – 2025» med de endringer for framkommer i forslaget fra AP, SP og SV. - **Vedtatt med 14 mot 11 stemmer.**
2. Kommunestyret vedtar at det tas opp lån til finansiering av anleggsmidler med inntil kr. 30,0 mill. Lånet tas opp som serielån med løpetid på 30 år. - **Enstemmig vedtatt.**
3. Kommunestyret vedtar at det tas opp lån til videreutlån (Startlån) på kr. 10,0 mill. Lånet tas opp som serielån med løpetid på 30 år. - **Enstemmig vedtatt.**
5. Kommunestyret vedtar de langsiktige økonomiske måltallene slik de framgår i kapittel 2 – Budsjett 2021 og økonomiplan 2022 – 2025 i «Handlings- og økonomiplan med budsjett 2022 – 2025». - **Vedtatt med 20 mot 5 stemmer.**
6. Kommunestyret vedtar at rådmannens forslag endres slik at kr. 800.000 flyttes fra rammen for Stab og støtte til rammen for Utviklingsenheten. - **Vedtatt med 20 mot 5 stemmer.**

Vedtak:

1. Kommunestyret vedtar maksimale skatteører på inntekt og formue.
2. Kommunestyret vedtar de kommunale avgifter og gebyrer slik disse framgår av vedlegg 1: «Kommunale satser og egenbetalinger».
3. Kommunestyret vedtar rådmannens forslag til årsbudsjett og økonomiplan slik det framgår av bevilgningsoversikter drift i «Handlings- og økonomiplan med budsjett 2022 – 2025» med de endringer som framkommer i forslaget fra AP, SP og SV.
4.
  1. Kommunestyret vedtar rådmannens forslag til årsbudsjett og økonomiplan slik det framgår av bevilgningsoversikt investering i «Handlings- og økonomiplan med budsjett 2022 – 2025» med de endringer for framkommer i forslaget fra AP, SP og SV.
  2. Kommunestyret vedtar at det tas opp lån til finansiering av anleggsmidler med inntil kr. 30,0 mill. Lånet tas opp som serielån med løpetid på 30 år.
  3. Kommunestyret vedtar at det tas opp lån til videreutlån (Startlån) på kr. 10,0 mill. Lånet tas opp som serielån med løpetid på 30 år.
5. Kommunestyret vedtar de langsiktige økonomiske måttallene slik de framgår i kapittel 2 – Budsjett 2021 og økonomiplan 2022 – 2025 i «Handlings- og økonomiplan med budsjett 2022 – 2025».
6. Kommunestyret vedtar at rådmannens forslag endres slik at kr. 800.000 flyttes fra rammen for Stab og støtte til rammen for Utviklingsenheten.

DEL 1. Handlings- og økonomiplan 2022-2025 og budsjett 2022

1.1. Hovedtrekkene i forslaget til handlings- og økonomiplan 2022-2025 og budsjett 2022

Rådmannen legger med dette fram forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett 2022-2025.

Driftsbudsjettet for 2022 er på 400,9 millioner kroner. Dette er en økning på 13,8 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig budsjett for 2021.

Investeringsbudsjettet er på til sammen 86,4 millioner kroner, herav investeringer i anleggsmidler på 72,3 millioner kroner. Låneopptaket i 2022 er beregnet til 30 millioner kroner, og er påvirket av ubrukte lånemidler fra forrige år med 20 millioner kroner, samt et forventet tilskudd fra NVE på 12 mill. for flomsikringstiltak. Utover i planperioden varierer det planlagte låneopptaket mellom ca. 50 og ca. 65 millioner kroner.

Ved budsjett- og økonomiplanbehandlingen for 2021 – 2024 ble det lagt et godt grunnlag for den økonomiske planleggingen framover. Dessverre har det gjennom 2021 skjedd endringer i forutsetninger som gjør at arbeidet for perioden 2022 – 2025 har blitt vesentlig vanskeligere enn forutsatt.

For det første har kommunens andel av det statlige tilskuddet til ressurskrevende tjenester blitt betydelig lavere enn tidligere lagt til grunn. Anslaget for 2022 er nå 16,5 millioner kroner mindre enn forutsetningen var i vedtatt økonomiplan. Årsaken til reduksjonen er innstramminger i ordningen. Innstrammingene innebærer blant annet at innslagspunktet er hevet. I tillegg er det innskjerpet hvilke utgifter som kan inngå i beregningsgrunnlaget for tilskudd. Søndre Land er ikke den eneste kommunen som opplever kraftig reduksjon i tilskuddet til ressurskrevende tjenester, og det er tatt initiativ regionalt og gjennom KS for å peke på urimeligheten. Likevel må vi i vårt budsjettarbeid ta utgangspunkt i dagens tilskuddsnivå.

Det andre større avviket i forhold til tidligere forutsetninger, handler om driften av Hovlitunet. Her viser det seg at utgiftene blir langt større enn opprinnelig forutsatt. Anslaget for helt års drift er 10 millioner kroner i merutgifter. Anslaget på driftsutgifter på Hovlitunet var gjort i samarbeid med et eksternt miljø. Rådmannen beklager på det sterkeste at dette anslaget åpenbart ikke var tilstrekkelig kvalitetssikret.

De to nevnte avvikene i forutsetninger utgjør til sammen 26,5 millioner kroner, inkl. 1 mill. til drift av bygget. Det sier seg selv at dette har satt sitt preg på budsjettarbeidet. En så stor utfordring kan ikke gjøres til en utfordring for det aktuelle kommunalområdet alene. Derfor har det vært nødvendig å foreslå tiltak som vil oppleves som vanskelige innenfor alle områder.

Innenfor kommunalområde Barnehage foreslås blant annet en nedlegging av Vestsida barnehage. Fødselstallene i Søndre Land er til dels betydelig redusert de senere årene. Dersom antallet blir liggende på dagens nivå framover, vil kommunen etter hvert få overkapasitet på barnehagesektoren. I Vestsida barnehage er antallet barn nå så lavt at det i, en krevende økonomisk situasjon, ikke vurderes som forsvarlig å opprettholde driften. Rådmannen er innforstått med at forslaget vil vekke reaksjoner. Ikke minst på bakgrunn av den tidligere nedleggingen av skoletilbudet på Vestsida, og fordi barnehagen er det eneste gjenværende kommunale tjenestetilbudet fysisk lokalisert til Vestsida. Med

Svingen barnehage sentralt plassert i nærheten av Fluberg bru, er det likevel slik at de aller fleste flere andre deler av kommunen. Forhåpentligvis vil forslaget derfor ikke oppleves altfor dramatisk.

Forslaget innebærer også ferie- og sommerstenging av barnehager. Dette har vært tema også ved tidligere budsjettbehandlinger, og det har kommet reaksjoner på at tiltaket er belastende for småbarnsfamilier. Når rådmannen løfter dette fram på nytt, er grunnen at utgiftene ved å holde åpent ikke står i forhold til bruken.

Også innenfor kommunalområde Skole vil en merke konsekvensene av det synkende barnetallet, spesielt utover i økonomiplanperioden. Det er derfor lagt inn en forutsetning om et generelt kutt på 1 million kroner i 2022 med en opptrapping utover i perioden. Det legges til grunn at dette skal kunne gjennomføres ved naturlig avgang, men også på dette området er rådmannen innforstått med at forslaget vil oppleves som krevende.

Sammenlignet med utgangspunktet har kommunalområde Mestring og velferd i realiteten fått redusert sine budsjetttrammer med 11 millioner kroner. Det som følge av redusert tilskudd til ressurskrevende tjenester og økte driftsutgifter til Hovlitunet. Rådmannen vurderer det ikke som forsvarlig per i dag å konkretisere hvordan denne reduksjonen skal oppnås.

Da det ble kjent at tilskuddet til ressurskrevende tjenester ble kraftig redusert, igangsatte rådmannen prosjektet *Bærekraftige tjenester i Søndre Land kommune*. I månedsskiftet oktober/november vil det foreligge en rapport fra prosjektets fase 1 og 2 med anbefalinger om organisering og drift av avdelingen for tilrettelagte tjenester. Dette fordi de brukerne som går inn under tilskuddsordningen for ressurskrevende tjenester, hører inn under denne avdelingens ansvarsområde. Anbefalingene vil være et viktig grunnlag i det videre arbeidet med fordeling av budsjetttrammer på avdelingsnivå.

I prosjektplanen for *Bærekraftige tjenester i Søndre Land kommune* var det forutsatt at det, etter utløpet av fase 2, skulle vurderes en fase 3. Målet for fase 3 skulle i tilfelle være å beskrive hvordan alle tjenester i Søndre Land kommune er organisert og driftet uten vertskommunetilskuddet. Når en nå kan konstatere betydelige overskridelser i driften av Hovlitunet, på toppen av reduksjonen i tilskuddet til ressurskrevende tjenester, finner rådmannen det riktig å omdefinere målet for fase 3 til å omfatte en gjennomgang av kommunalområde Mestring og velferd. Gjennomgangen skal ende ut med en beskrivelse av hvordan kommunalområdet kan driftes innenfor de økonomiske rammene for budsjett- og økonomiplanperioden 2022 – 2025. En sentral føring vil være at beskrivelsen skal ha et langsiktig perspektiv med vektlegging av forebygging, tidlig innsats, tverrfaglighet, kvalitet og forsvarlighet. Fase 3 forutsettes avsluttet innen påske 2022, og det vil da bli vurdert igangsatt en fase 4 som tar for seg det som var målet for opprinnelig fase 3 (organisering og drift av hele kommunen uten vertskommunetilskuddet).

Med et så omfattende omstillingsbehov, vil det være nødvendig å komme i gang så raskt som mulig. Rådmannen legger derfor til grunn at arbeidet med en revidert prosjektplan starter umiddelbart, og at fase 3 kan settes i gang i god tid før årsskiftet 2021/2022. Det vil være nødvendig å koble de folkevalgte tett på arbeidet i prosjektet. Dette ikke minst fordi det er påregnelig at det vil komme opp forslag til tiltak som vil kreve politisk forankring, sannsynligvis også gjennom vedtak i kommunestyret. Hvordan den politiske tilkoblingen skal skje, vil bli tema i den videre prosjektplanleggingen, og det vil bli lagt til rette for innspill fra de folkevalgte selv før endelig prosjektplan vedtas.

Det reelle omstillingsbehovet for kommunalområde Lokalsamfunn i 2022 er ca. 3,4 millioner kroner. Dette inkluderer konsekvensen av forventede høye strømpriser. Innsparingskravet forutsettes i all hovedsak dekket gjennom bemanningsreduksjoner ved naturlig avgang, og ved i størst mulig grad sørge for en dekningsgrad på 100 % på selvkostområdene.

Omorganisering og generelt kutt medfører et omstillingsbehov innenfor stab og støttefunksjoner på 1,4 millioner kroner. Dette innebærer en videre oppfølging av de siste års reduksjon i administrative utgifter, og en nødvendig omstilling i den sammenheng. Samtidig innebærer det en risiko for at de øvrige deler av organisasjonen vil få mindre administrativ bistand enn i dag.

For rådmannsgruppa og utviklingsenheten er innsparingskravene til sammen kr 700 000. På tilsvarende vis som for stab og støtte, vil dette bidra til en reduksjon av kommunens administrative utgifter.

Uten å ta hensyn til tidligere forventninger om innsparinger knyttet til digitalisering m.m., innebærer budsjettforslaget et samlet omstillingsbehov i 2022 for kommunen som helhet på ca. 21 millioner kroner. Omstillingsbehovet vil øke betydelig utover i perioden. Det innebærer også at budsjettforslaget inneholder betydelige usikkerhetsmomenter. Ikke minst vil utfallet av arbeidet i fase 3 av *Bærekraftige tjenester i Søndre Land kommune* være avgjørende.

Selv med det betydelige omstillingsbehovet som er fordelt på sektorene, har det vært nødvendig med oppjustering av inntektsanslag for å ende opp med et budsjettforslag i balanse. For 2022 er anslaget på rammetilskudd økt med 4 millioner kroner sammenlignet med den avgående regjeringens forslag til statsbudsjett. Økningen tar utgangspunkt i det vi har oppfattet av signaler fra ny regjering. Anslaget på avkastning på langsiktige plasseringer er økt med 3 millioner kroner. Med referanse til avkastningen så langt i 2021, vurderes dette som forsvarlig. Rådmannen finner likevel grunn til å understreke usikkerheten knyttet til denne økningen.

Stilt overfor en så stor oppgave, utfordres vi når det gjelder å holde fast på det langsiktige perspektivet og vektlegging tidlig innsats, forebygging, utvikling og innovasjon. I økonomiplanen for 2021 – 2024 var det innarbeidet effekt av tidlig innsats på alle kommunalområder fra og med 2022. Det legges nå til grunn at vektlegging av tidlig innsats utgjør en vesentlig del av løsningen på det fordelte omstillingsbehovet. Dersom vi i for stor grad vektlegger å oppfylle lover, forskrifter og retningslinjer, risikerer vi at vi ikke evner nødvendig omstilling på lang sikt. Da vil de budsjettmessige utfordringene bli enda større de kommende årene, med de konsekvenser det vil få for tjenestetilbudet for innbyggerne.

For rådmannen har det derfor vært viktig, i et ellers svært stramt budsjettforslag, å holde fast på tiltak og innsatser av forebyggende art. Et eksempel på et slikt tiltak er *Familiebasen* i kommunalområde Barnehage. Gjennom å omdisponere personell vil dette tilbudet gi et styrket tilbud til vordende og nybakte foreldre.

Opprettelse av tverrfaglige og tverrsektorielle nettverk var et viktig element i ny administrativ organisering i 2020. På grunn av pandemien, ble oppstarten av nettverkene forsinket, men alle er nå i gang. Arbeidet i disse nettverkene vil være et viktig element i den langsiktige løsningen for å bygge et bærekraftig tjenestetilbud.

Sammen med de ansattes organisasjoner gjennomførte rådmannen i 2019 «Stolte sammen-samlinger» for alle ansatte med 20 % stilling eller mer. Evalueringen av samlingene viste at dette var et positivt tiltak. For å få til omstilling er det viktig å slippe alle stemmer til, og å bygge forståelse for behovet. Med de positive erfaringene fra forrige runde som bakteppe, har derfor rådmannen som intensjon å gjennomføre et tilsvarende opplegg i 2022.

Søndre Land kommune har generelt lave inntekter. Når det gjelder skatteinntekter, har vi blant de laveste inntektene per innbygger i landet. Det er en åpenbar sammenheng mellom inntektsnivå og mulighetene for å kunne gi et godt tjenestetilbud. Det foreliggende forslaget til budsjett og økonomiplan har ingen forutsetning om innføring av eiendomsskatt. Rådmannen finner likevel grunn til påpeke det utfordrende i at Søndre Land – som en av ytterst få kommuner – ikke har innført eiendomsskatt. Selv med betydelig omstillingsvilje og –evne, er det grunn til å tro at Søndre Land etter hvert vil komme til kort i sammenligning av tjenestetilbud med kommuner som har innført eiendomsskatt.

For ytterligere detaljer om elementene i rådmannens forslag til budsjett og økonomiplan, vises til etterfølgende kapittel 3. Der framgår omtaler av det enkelte budsjettområde.

Utgangspunkt for budsjettforslaget

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i 2014. Det følger av plansystemet at samfunnsdelen skal være utgangspunktet for kommunens økonomiske planlegging. Selv om vi nå er midt oppe i en prosess med revidering av samfunnsdelen, er det rådmannens oppfatning at føringene i den gjeldende samfunnsdelen er relevante.

Arbeidet i prosjektet *Søndre Land i møte med framtida* har bidratt til å klargjøre kommunens mulighets- og utfordringsbilde ytterligere. Telemarksforskings rapporter fra forprosjektet, særlig rapporten *Nye grep for en ny framtid*, oppsummerer dette på en god måte. I likhet med hva som var tilfellet for handlings- og økonomiplan med budsjett 2021 – 2024, har anbefalingene fra disse rapportene vært viktige for det foreliggende forslaget.

Endelig har vi gjennom *Folkehelse Søndre Land 2025* opparbeidet oss svært relevant kunnskap og erfaring. For det første har vi fått bedre innsikt i situasjonen i Søndre Land med en for høy andel av befolkningen som verken er i utdanning eller i arbeid. Vi har også tilegnet oss innovasjonskompetanse som vil være nyttig i alt utviklingsarbeid framover. Erfaringene fra samarbeid med eksterne aktører, ikke minst sosiale entreprenører, har lært oss nye tilnærminger og arbeidsmåter, og ikke minst har vi sett at det går an å oppnå resultater vi før ikke trodde var mulige.

Økonomisk status

Søndre Land kommune har de siste fem årene hatt en negativ utvikling i driftsresultat. Fra 2017 har kommunen ikke oppfylt det anbefalte nivået for netto driftsresultat, og i 2018 - 2020 var driftsresultatet negativt.

Kommunen har på den annen side solide fondsmidler. Den totale fondsbeholdningen er på ca. 302 mill. ved inngangen til 2021. Disposisjonsfondene har totalt en beholdning på ca. 14 % av brutto driftsinntektene. Herav utgjør de uspesifiserte disposisjonsfondene en beholdning i underkant av 2% ved inngangen til 2021, mens kommunens langsiktige mål er 3 %.

Netto lånegjeld var på ca. 127,5% av brutto driftsinntekter pr 31.12.2020. Kommunens langsiktige mål er 95%.

For å dekke framtidige pensjonsutgifter som følge av vertskommuneansvaret har kommunen siden 2013 hatt et mål om å avsette midler til et pensjonsfond. Ved utgangen av 2018 var beholdningen på fondet 16,5 millioner kroner. Siden da har den økonomiske situasjonen gjort at målet om årlige fondsavsetninger ikke er fulgt opp. I budsjettforslaget er det lagt opp til fortsettelse av slike avsetninger i planperioden med totalt 24 mill.

For å sikre verdien av kommunens langsiktige plasseringer er det i finansreglementet tatt inn en bestemmelse om at størrelsen på bufferkapitalen skal være minst like stor som risikoberegning/stresstest ved utgangen av hvert år. Beholdningen pr 1.1.2021 var på 12,8 mill, mens stresstesten viste 21,5 mill.

Budsjettforslaget legger opp til balanse, men det vil fortsatt bli krevende å tilpasse driften til de økonomiske rammene. Driftsrammene er framskrevet med en deflator på 3,0% i 2021. Det er delvis tatt hensyn til kjente endringer i forutsetningene.

Demografi, arbeidsplasser og sysselsetting

Folketallet per 1. juli 2021 er på 5 565 innbyggere. Antall innbyggere er redusert med 14 personer siden 1. januar 2021.

Antall arbeidsplasser i kommunen har økt med cirka 50 fra 2018 til 2020. Andelen sysselsatte i yrkesaktiv alder er fortsatt lavere i Søndre Land enn gjennomsnittet i Oppland og landet

Ved utgangen av 2020 var andelen sysselsatte i den yrkesaktive befolkning i Søndre Land på cirka 60%. I landet som helhet var andelen ca. 66%.

1.2. *Budsjett 2022 og økonomiplan 2022 – 2025*

Økonomisk handlingsrom er avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. God økonomistyring og tydelige mål for driftsbudsjettet, investeringsbudsjettet og finansforvaltningen skal sikre en bærekraftig økonomi.

Søndre Land kommune har hatt store merforbruk i drift over flere år. Det er på det rene at situasjonen med vedvarende merforbruk i drift ikke kan fortsette. Kommunen har imidlertid relativt store fondsmidler, som betyr at kommunen ikke er i økonomisk krise. Med økte framtidige utgifter til renter og avdrag, og ikke minst økte demografikostnader, kan situasjonen endre seg. I tillegg har kommunen relativt høye pensjonsforpliktelser, som det ikke er avsatt nok midler til å dekke. Derfor er det kritisk viktig å lykkes med det arbeidet som er igangsatt, sammen med Telemarksforskning, i prosjektet Søndre Land i møte med framtida. I den sammenheng er det verdt å merke seg at Telemarksforskning i realiteten peker på at det viktigste for Søndre Land er å jobbe for å holde innbyggertallet oppe og aller helst øke.

Det kan også nevnes at kommunen har startet opp prosjektet Bærekraftige tjenester, som har som mål å tilpasse kommunens tjenester til et bærekraftig nivå.

Forvaltning av kommunens langsiktige plasseringer er regulert i økonomi- og finansreglementet, som ble revidert med virkning fra 01.01.2018, i tillegg til en mindre omfattende revidering i 2021. I henhold til reglementet skal de totale plasseringene inflasjonsjusteres årlig (med utgangspunkt i beholdningen pr. 31.12.2020) i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen. Avsetning til inflasjonsfondet er p.t. 14,2 mill., og denne avsetningen er vurdert å være tilstrekkelig fram til utgangen av 2022.

Videre skal avsetningen til bufferfond helst tilsvare minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år. Beholdningen på bufferfondet var ved inngangen til 2022 på 12,8 mill. Det er planlagt å sette av 6,5 mill. til bufferfond i 2021, og videre 3,5 mill. i 2022.

Mål for langsiktige økonomiske nøkkeltall

- Bufferfondet skal utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år, og etter planen vil bufferfondet være på tilstrekkelig nivå ved utgangen av 2022.
- Fra og med 2023 vil vi starte videre avsetninger til inflasjonsfondet, og planen er å avsette 7 mill årlig til inflasjonsfondet. Dette vil være i samsvar med økonomi- og finansreglementet.
- De øvrige disposisjonsfondene (utover pensjonsfond, bufferfond, og inflasjonsfond), skal minimum utgjøre 3,0 % av brutto driftsinntekt
- Netto lånegjeld skal ikke overstige 120 % av netto driftsinntekter de neste 10 årene
- Investeringene bør ikke overstige 5,5 % av driftsutgiftene
- Driftsutgiftene bør ikke overstige 92,5 % av driftsinntektene inkl finansinntekter
- Netto driftsresultat på minimum 2,4 % av driftsinntektene

Strategier og tiltak 2022 – 2025

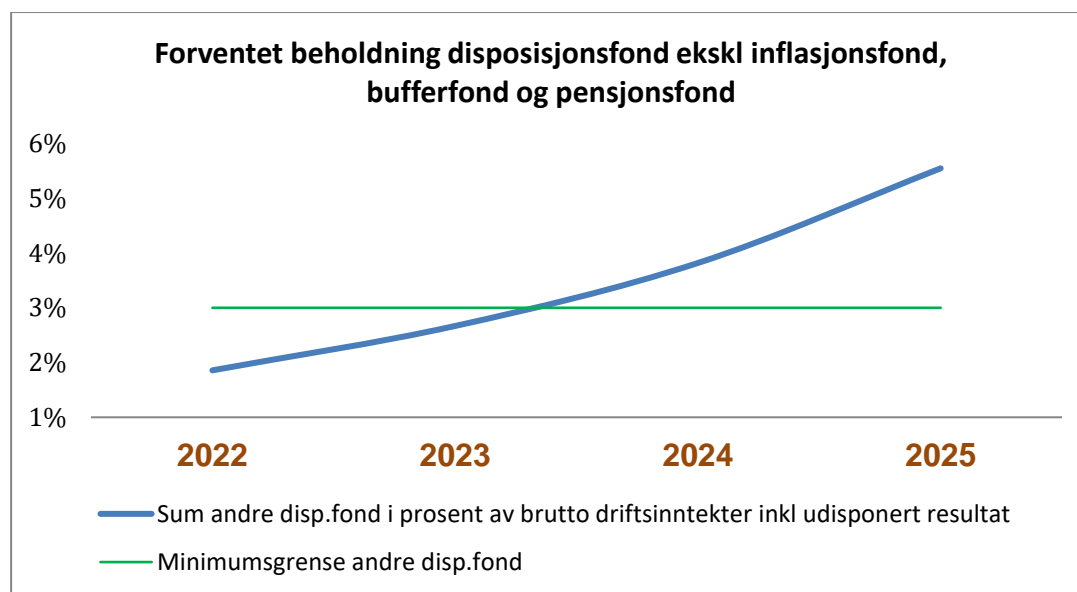
I planperioden er det viktig å fortsatt fokusere på stram og god økonomistyring i hele organisasjonen for å komme i en situasjon uten merforbruk i ordinær drift.

For å unngå ytterligere press på det kommunale budsjettet må kommunen lykkes med å bli en mer nærings- og boattraktiv kommune. Den nye administrative strukturen legger til rette for ytterligere ressursinnsats på dette området på tvers av alle avdelinger i organisasjonen. Samtidig må ressursbruken snus mer i retning av tidlig innsats og livsmestring. Til slutt nevnes et generelt behov for å gjennomgå tildeling av tjenester, både innen barnehage, skole og mestring og velferd.

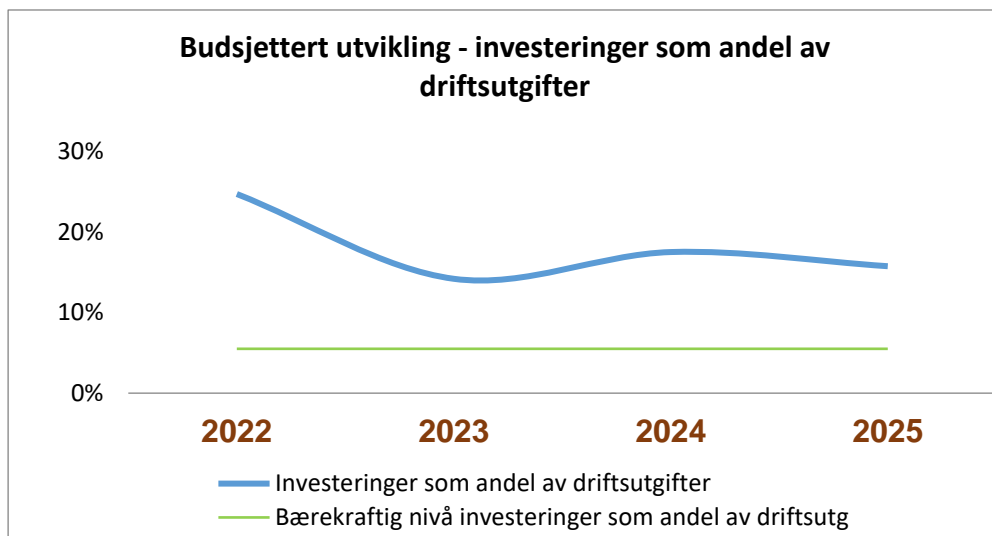
Videre må nedtrappingen av vertskommuneansvaret intensiveres for å være godt rustet til fremtidig bortfall av vertskommunemidler. Det er startet på en nedtrappingsplan hvor fondsavsetningen økes med totalt 24 mill. i løpet av planperioden, og fondet er planlagt å være på 40,5 mill ved utgangen av 2025.

I samsvar med krav i ny kommunelov er det lagt inn en del langsiktige bærekraftige økonomiske måleindikatorer i årets budsjettokument. Siden det er forholdsvis nytt med slike langsiktige mål må det forventes endringer/tilpasninger de kommende år.

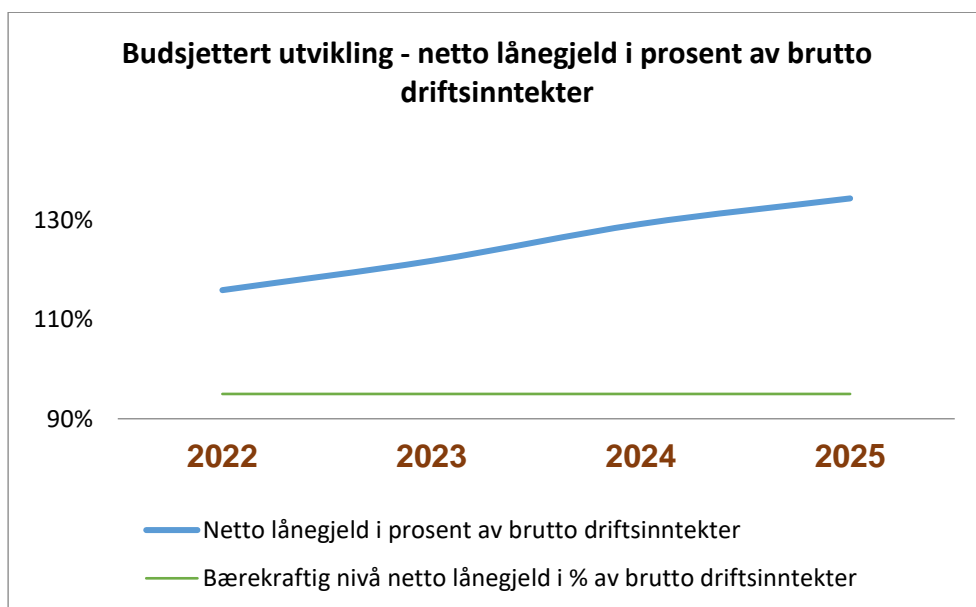
De budsjetterte måltallene i forhold til de langsiktige målene vises i tabellene under.

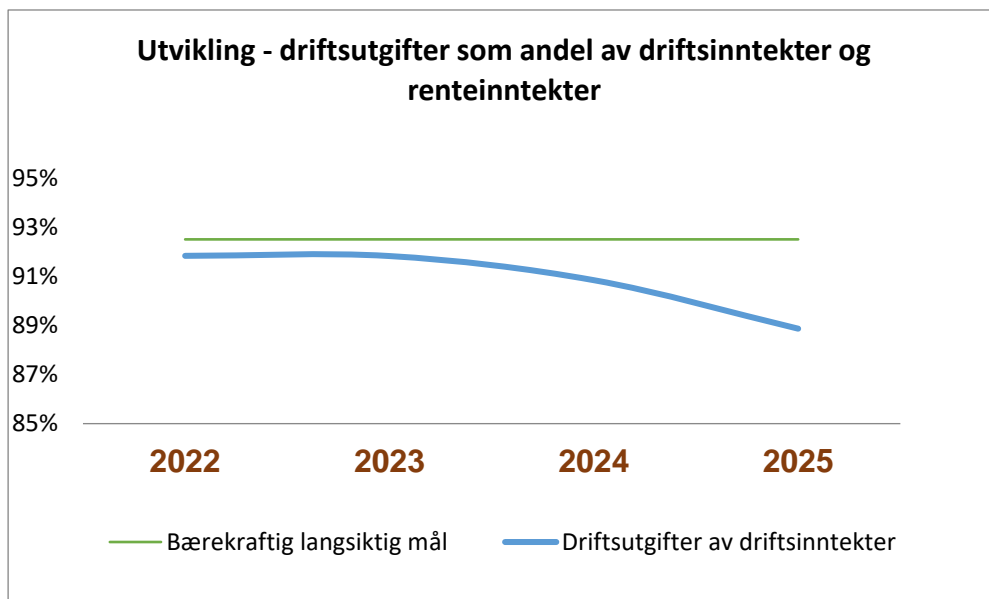
Mål for beholdning på disposisjonsfond eksklusiv inflasjonsfond, bufferfond og pensjonsfond er satt til 3,0%. De planlagte fondsavsetningene i løpet av planperioden viser at målet er nådd innen 2024.

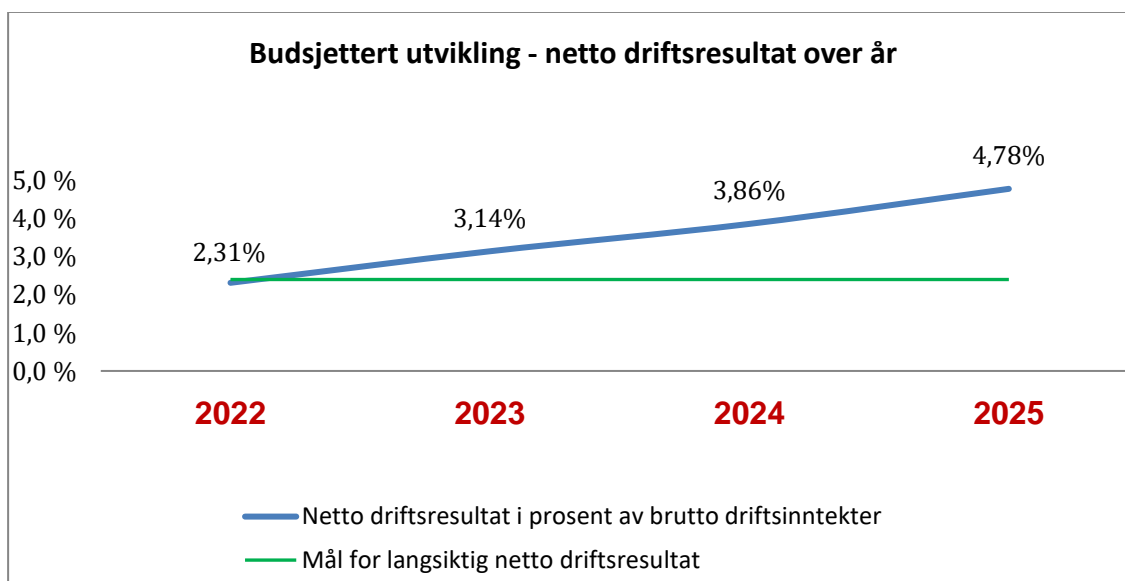
Bærekraftig nivå på investeringer som andel av driftsutgifter er satt til 5,5%. Dette er et lavt investeringsnivå, men siden investeringsnivået har vært svært høyt de siste årene er det nødvendig å sette målet så lavt framover.

Det anbefalte målet for netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter er 75 %. De store investeringene de siste årene gjør imidlertid at lånegjelden blir stor, og kommunens interne langsiktige mål er satt til 95 %, for å ha et mer realistisk mål. I den kommende økonomiplanperioden (2022 – 2025) vil netto lånegjeld være ca. 134%.

Mål for driftsutgifter i prosent av driftsinntekter er satt til 92,5 %, og som tabellen viser ligger de budsjetterte driftsutgiftene på et lavere nivå i planperioden.

Måltallet for netto driftsresultat er satt til 2,4 % av brutto driftsinntekter. Som tabellen viser er det budsjetterte nivået i 2022 i samsvar med måltallet.

1.2.1 Driftsinntekter og tilskudd

	Budsjett 2022	Budsjett 2021 oppr	Regnskap 2020
Skatteinntekter	134 600 000	126 000 000	121 467 828
Rammetilskudd	230 592 000	223 040 000	232 501 438
Vertskommunetilskudd	62 700 000	63 100 000	65 425 200
Investeringskompensasjoner	808 000	960 000	1 133 592
SUM	428 700 000	413 100 000	420 528 058

Skatt og rammetilskudd

I følge forslag til statsbudsjettet for 2022 og signaler fra ny regjering anslås det at Søndre Land kommune vil motta 365 mill i frie inntekter, som er skatteinntekter og rammetilskudd.

Skatteinntektene er budsjettert med 134,6 mill i 2022 som er en økning på 8,6 mill. i forhold til budsjettet for 2021. Rammetilskuddet er budsjettert med 230,6 mill.

Befolkningsutviklingen i kommunen er av stor betydning for inntektene fra skatter og rammetilskudd, og det er særdeles viktig å unngå nedgang i befolkningen.

Vertskommunetilskuddet

Vertskommunetilskuddet er budsjettert med 62,7 mill for 2022, og er basert på 31 brukere ved utgangen av 2020.

Vertskommunetilskuddet er en kompensasjon som følge av ansvarsreformen for psykisk utviklingshemmede i 1991. Inntektene reduseres etter hvert som brukerne faller fra. Når den siste brukeren går bort, forsvinner vertskommuneinntektene. Det synes rimelig å anta at det vil det skje i løpet av 10 år.

Investeringskompensasjoner

Husbanken gir kompensasjon for renter og avdrag for å stimulere til bygging til spesielle formål. Det kompenseres for renter tilsvarende den til enhver tid flytende rente i Husbanken, uavhengig av hvordan investeringene er finansiert.

Finansinntekter av langsiktige plasseringer

Det er budsjettert med en avkastning på 13 mill kr for langsiktige plasseringer i 2022. Av dette er det planlagt å sette av 3,5 mill. til bufferfond, slik at 9,5 mill. vil bli brukt i driften.

Kommunens langsiktige plasseringer forvaltes i samsvar med kommunens økonomi- og finansreglement. Dette reglementet ble revidert på høsten 2021, slik at kravet til inflasjonsjustering ble endret. Det reviderte reglementet sier at det med utgangspunkt i beholdning av langsiktige

plasseringer pr. 31.12.2020 hvert år skal være en avsetning til inflasjonsjustering tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Dette betyr at det i 2021 og 2022 ikke synes å være behov for ytterligere avsetning, men at det fra og med 2023 må settes av til inflasjonsjustering. Det vurderes imidlertid som viktig å sette av til bufferfond, da dette fondet anses som svært viktig for å ha en reserve ved eventuelle nedganger i markedet som fører til tap på plasseringene. Bufferfondet skal helst utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år.

Brukerbetaling og leieinntekter

Satsene for leieinntekter og brukerbetaling framgår av vedlegg 1 – kommunale satser og egenandeler.

Endring i satser fra 2021 til 2022 er vurdert individuelt, og det er derfor en del variasjon i satsene. Generelt er økninger utover forventet lønns- eller prisstigning grunnlagt.

Det foreslås en endring i tilkoblingsgebyret fra og med 2022. Forslaget innebærer å dele inn tilkoblingsgebyret i to satser, en lav og en høy. Lav sats gjelder tilkoblinger i områder der det er utbygd infrastruktur for vann og avløp. Høy sats gjelder i de områdene kommunen tidligere ikke har bygd ut vann og avløpsnett. Det foreslås at lav sats er en videreføring av dagens satser, kr 25.000 pr boenhet. Høy sats foreslås det dobbelte av lav sats, kr 50.000 pr boenhet. Høy sats foreslås gjeldende også for nye næringsenheter.

I forhold til antall abonnenter, er det lagt inn 20 nye abonnenter i 2022. Samtidig har vi mistet noen abonnenter, blant annet ifm utbygging av Hovlitunet.

Årsgebyret for vann i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2022 er uendret fra 2021 på kr 4 063 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 39,00 kr/m³– til 43,85 kr/m³ inkl mva. Samlet årsgebyr blir da kr 8447 inkl. mva. for en normalabonnt med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 6,1 % fra 2021.

Årsgebyret for avløp i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2022 er uendret fra 2021 på kr 4 550 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 37,05 kr/m³ - til 41,75 kr/m³ inkl mva. Samlet årsgebyr blir da kr 8 725 inkl. mva for en normalabonnt med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 5,7 % fra 2021.

Når det gjelder gebyret for slamtømming, vil dette være uendret fra 2021 til 2022.

Gebyret for feiing for fast bebodde- og fritidseiendommer økes med 5,7 %.

Gebyr for kommunal renovasjon økes med 5,0 %.

Det legges inn 5% prisstigning i Kap. B (betaling etter medgått tid) og C (gebyrer for arbeid etter plan- og bygningsloven) siden dekningsgraden i selvkost er lav.

Det legges inn 3% prisstigning i Kap. E (areal-enderinger) og F (eierseksjonering), siden dekningsgraden i selvkost er god.

Sats i parentes er fra 2021, og er tatt med for sammenligningens skyld der nytt gebyr overstiger prisstigning. Det er gjort sammenligning med gebyrnivået i Nordre Land.

1.2.2 Driftsutgifter

Pris- og lønnsforutsetninger

Forslag til statsbudsjett for 2022 er basert på en forutsatt samlet lønns- og prisvekst (deflator) på 3,0%.

Avsetningen til lønnsoppgjøret i 2022 budsjettet med 6,0 mill. De årlige lønnsoppgjørene er vekselvis hovedoppgjør og mellomoppgjør. I 2022 er det hovedoppgjør, og som hovedregel er lønnsoppgjørene høyere ved hovedoppgjør enn ved mellomoppgjør.

Avsetning til frie driftsfond

Fondsnavn:	Beholdning pr 1.1.2021	Budsjettert bruk/avs 2021 - oppr	Budsjettert 2022	Budsjettert 2023	Budsjettert 2024	Budsjettert 2024
Inflasjonsjustering	14 257 869	-	-	7 000 000	7 000 000	7 000 000
Bufferkapital	12 835 564	6 500 000	3 500 000	-	-	-
Pensjonsfond	16 500 000	1 000 000	4 000 000	7 000 000	10 000 000	14 000 000
Premieavviksfond	1 201 572	-	-	-	-	-
Bredbåndsutbygging	10 000 000	-	-	-	-	-
Disposisjonsfond	1 443 592	1 000 000	1 000 000	2 500 000	3 400 000	4 600 000
Kommuneskogen	274 492	-274 492	-	-	-	-
Forsikringsfond	251 284	-	-	-	-	-
Utviklingsfond	2 500 000	-	-	-	-	-

Som tabellen viser er det avsetning til bufferkapital og pensjonsfond som har høyest prioritet i planperioden. Som tidligere nevnt i dokumentet vurderes bufferfondet som viktig for å kunne balansere et eventuelt tap på plasseringene.

Pensjonsfondet vurderes også som svært viktig blant annet for å kunne ha midler til å betale noe av kommunens høye pensjonsutgifter i perioden etter at inntektene fra vertskommunetilskuddet har falt bort.

1.2.3 Budsjettoversikt drift

	Budsjett 2021 - oppr	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
BARNEHAGE	67 100 000	66 600 000	64 900 000	64 300 000	63 800 000
SKOLE	61 000 000	61 500 000	59 000 000	57 600 000	57 100 000
MESTRING OG VELFERD	170 800 000	187 100 000	178 800 000	171 800 000	164 900 000
LOKALSAMFUNN	34 200 000	34 400 000	33 700 000	33 600 000	33 600 000
Felles	8 400 000	7 700 000	7 200 000	8 700 000	7 200 000
Stab og støtte	27 600 000	26 200 000	25 300 000	25 200 000	25 200 000
Utvikling	6 500 000	6 200 000	5 900 000	6 000 000	6 000 000
Rådmannsgruppe	7 100 000	6 700 000	6 700 000	6 700 000	6 700 000
Politisk ledelse	4 400 000	4 500 000	4 600 000	4 500 000	4 600 000
Sum ordinær drift	387 100 000	400 900 000	386 100 000	378 400 000	369 100 000
Skatter og rammetilskudd	-413 100 000	-428 700 000	-428 100 000	-428 000 000	-427 700 000
Renter og finans	26 000 000	27 800 000	42 000 000	49 600 000	58 600 000
RESULTAT	0	0	0	0	0

Tabellen viser tall for alle kommunalområder for hele planperioden. For ytterligere detaljer henvises det til de respektive kommunalområdene.

Tallene for 2021 gjelder det *opprinnelige* budsjettet. Disse ble endret i forbindelse med årsprognosen i første tertialrapport for 2021.

1.2.4 Investeringsbudsjett 2022

Hovlitunet

Hovlitunet ble ferdig og overlevert i juni 2021. Det gjenstår imidlertid noe utendørs arbeid, og dette vil bli ferdigstilt i 2022.

Totale investeringer er planlagt til 491 mill., og det er gitt tilsagn fra Husbanken på et tilskudd på kr. 152 mill. Dette beløpet forventes innbetalt i løpet av 2021.

Selvkostinvesteringer til vann, avløp og renovasjon (VAR) i 2022.

Det er i budsjettet for 2022 planlagt å investere 14,3 mill. innen VAR-området. Det største enkeltprosjektene innen dette området er vann/avløp Nordberg – inne på feltet med 10,9 mill.

Øvrige investeringsprosjekter i 2022.

Av andre store planlagte investeringsprosjekter kan nevnes flomsikringstiltak Nordberg på 15 mill. Dette er krav fra NVE i forbindelse med vann/avløp prosjekt Nordberg, og det forutsettes tilskudd på inntil 80% av investeringskostnaden fra NVE.

Kravene om flomsikringstiltak vil bli en betydelig belastning på kommunens investeringsbudsjett.

Utover de nevnte prosjektene, er det ikke planlagt noen store investeringsprosjekter i 2022.

1.2.5 Investeringsplan 2022-2025 – nye investeringsbehov

INVESTERINGSPLAN	2022	2023	2024	2025
Sum investering i ANLEGGSMIDLER	72 330 000	84 860 000	78 560 000	57 700 000
Nye låneopptak	30 000 000	48 000 000	66 000 000	51 000 000

Tabellen viser planlagte investeringer og tilhørende låneopptak i økonomiplanperioden.

For 2022 er en betydelig del av investeringsbudsjettet prosjekter som er overført fra 2021. Dette betyr at låneopptaket i 2022 er tilsvarende lavere.

Beregning av låneopptak:

	2022	2023	2024	2025
Investeringer i anleggsmidler	72 320 000	84 860 000	78 560 000	57 700 000
-momskomp	11 000 000	19 000 000	13 000 000	7 000 000
-avdrag på andre lån	50 000	100 000		
-mottatte tilskudd	12 000 000	17 600 000		
-overføringer fra drift				
- ubrukte lånemidler fra fjoråret	-20 000 000			
Sum låneopptak (avrundet)	30 000 000	48 000 000	66 000 000	51 000 000

De årlige låneopptakene beregnes ut fra de totale investeringene inkl. MVA. Så gjøres det fradrag for MVA-kompensasjon, eventuelt bruk av fond, eventuelle tilskudd, samt ubrukte lånemidler fra året før.

Store investeringsprosjekter i resten av økonomiplanperioden.

Kommunen har de siste årene gjennomført flere store investeringsprosjekter, med byggingen av Hovlitunet som det største enkeltprosjektet i kommunens historie.

Når Hovlitunet er ferdig vår 2022, vil det bli en periode med streng prioritering av investeringsbehov, noe som er helt nødvendig for å holde lånegjelden på et forsvarlig nivå.

Kommunen har i flere år hatt planer om et større investeringsprosjekt på Fladsrudbygget + tomt. Det vurderes nødvendig å utsette prosjektet til 2023, fordi prosjektet må ses i sammenheng med prosjektet Stedsutvikling – Hov sentrum. Prosjektene er derfor slått sammen og har en ramme på 1,5 mill i 2022, 4,5 mill i 2023 og 1 mill i 2024.

Videre ligger det i investeringsplanen flere større rehabiliteringsprosjekter. Dette gjelder Eldresenteret - oppstart i 2023, Søndre Land-hallen – oppstart 2023, Rådhuset – oppstart 2023.

Felles for disse planlagte rehabiliteringsprosjektene er at det er kun estimerte beløp, da det ikke er gjort noen konkret beregning av investeringskostnadene.

Andre investeringer

Startlån

Det er budsjettert med en årlig bevilgning til startlån. Startlån er en husbankordning som administreres av kommunene. Kommunen låner opp i Husbanken for videreutlån til innbyggere som trenger finansiering til boligkjøp, og som ikke får finansiering i andre banker. Dette er ordinære lån som forutsettes tilbakebetalt etter en fastsatt plan.

Egenkapitalinnskudd KLP

Bevilgning av forventet innskudd av egenkapital i KLP. Eksakt beløp blir klart sommeren 2022.

Avsetning til ubundet investeringsfond

Det er i perioden planlagt salg av tomter og andre eiendommer/driftsmidler. Disse inntektene er planlagt satt av til ubundet investeringsfond.

1.3. Fellesfunksjonenes og kommunalområdenes budsjett 2022 og økonomiplan 2022 - 2025

1.3.1 Ledelse og felles

FELLES	2022	2023	2024	2025
Utgangspunktet er oppr 2021-ramme	8 400 000	8 400 000	8 400 000	8 400 000
Prisjustering	300 000	300 000	300 000	300 000
Generell budsjettreserve reduseres	-1 000 000			
Budsjettreserve til lønnsoppgjør		-1 500 000		-1 500 000
Nettoramme økonomiplan 2022-2025	7 700 000	7 200 000	8 700 000	7 200 000

Lønnsreserven ligger inne i den opprinnelige 2021-rammen med 6 mill. Dette justeres med 1,5 mill i årene med mellomoppgjør.

Den generelle budsjettreserven ligger inne med 2 mill i rammen fra 2021. Det budsjetteres nå med en reduksjon i 2022 med 1 mill, men deretter tilbake til 2 mill i resten av planperioden.

STAB OG STØTTE	2022	2023	2024	2025
Utgangspunktet er oppr 2021-ramme	27 600 000	27 600 000	27 600 000	27 600 000
Lønns- og prisjustering	870 000	820 000	820 000	820 000
Digitaliseringseffekt	-200 000	-300 000	-400 000	-400 000
Nedtrapping vertskommuneansvaret	-70 000	-70 000	-70 000	-70 000
Omorganisering	-1 150 000	-1 150 000	-1 150 000	-1 150 000
Generelt kutt	-850 000	-1 700 000	-1 700 000	-1 700 000
Nettoramme økonomiplan 2022-2025	26 200 000	25 300 000	25 200 000	25 200 000

Samlet omstillingsmål/budsjettreduksjon for Stab og støtte i 2022:

- Omorganisering	1,15 mill
- Nedtrapping av vertskommuneansvaret	0,07 mill
- Digitaliseringseffekt	0,20 mill
- Generelt kutt	0,85 mill
	2,27 mill

Stab og støtte har fått et generelt kutt i driftsrammen på 0,85 mill på grunn av den økonomiske ubalansen i kommunen. Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte.

Gevinstrealisering innenfor områdene omorganisering og digitalisering utgjør totalt 0,55 mill i 2022 og med en gradvis økning utover planperioden.

Tilskudd til kirkebygg er lagt inn med et fast beløp hvert år i planperioden, og forvaltes av fellesrådet.

Lønnsutgifter for lærlinger og lærlingekoordinator ligger hos Stab og støtte.

Budsjetttrammene for stab og støtte blir særdeles krevende i 2022 og videre i planperioden. Det er ikke umiddelbart mulig å innfri denne budsjettreduksjonen ved naturlig avgang. Det vil medføre behov for å redusere tjenestenivået, samt at noen arbeidsoppgaver ikke lenger kan utføres.

I tillegg vil oppgaver for eksterne i forhold til lønn og regnskap utover det som er lovpålagt bli vurdert avsluttet.

Frikjøps av de hovedtillitsvalgte vil bli gjennomgått og vurdert i forhold til størrelse på frikjøp.

UTVIKLING	2022	2023	2024	2025
Utgangspunktet er oppr 2021-ramme	6 500 000	6 500 000	6 500 000	6 500 000
Lønnsvekst i perioden	129 000	129 000	129 000	129 000
Prisstigning utgifter i planperioden	75 000	75 000	75 000	75 000
Digitaliseringseffekt	- 100 000	- 150 000	- 200 000	- 200 000
Bolyst	350 000	350 000	350 000	350 000
Nedtrapping av vertskommuneansvaret	- 15 000	- 15 000	- 15 000	- 15 000
Koordinatorstilling flyttet til barnehage	- 800 000	- 800 000	- 800 000	- 800 000
Utredning bruksområder Vestsida flerbrukshus	200 000			
Generelt kutt	- 400 000	- 400 000	- 400 000	- 400 000
Avrundning	11 000	- 39 000	11 000	11 000
Nettoramme økonomiplan 2022-2025	6 200 000	5 900 000	6 000 000	6 000 000

Rammen for utviklingsenheten reduseres med kr. 300 000 sammenlignet med budsjettet for 2021.

Enheten ble i budsjettet for 2020 tilført en ekstra bevilgning på kr. 500 000 til finansiering av utviklingstiltak, som nå er redusert til 200.000. Det vil begrense utviklingsenhetens muligheter for utviklingsarbeid utover det som det ordinære lønnsbudsjettet gir anledning til. For å kompensere for reduksjonen på kr. 300 000, blir det viktig å søke eksterne tilskudd som bidrag til finansiering av prioriterte utviklingstiltak.

RÅDMANNSGRUPPA	2022	2023	2024	2025
Utgangspunktet er oppr 2021-ramme	7 100 000	7 100 000	7 100 000	7 100 000
Lønns- og prisjustering	216 000	216 000	216 000	216 000
Digitaliseringseffekt	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Nedtrapping vertskommuneansvaret	-16 000	-16 000	-16 000	-16 000
Generelt kutt	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Nettoramme økonomiplan 2022-2025	6 700 000	6 700 000	6 700 000	6 700 000

Som for de øvrige områdene er det lagt inn en forutsetning om at det realiseres gevinst som følge av digitaliseringstiltak.

Det generelle kuttet på kr 500 000 vil blant annet innebære rådmannsgruppa selv, i større grad enn tidligere, må ta ansvar for det faglige innholdet og gjennomføringen av lederutviklingstiltak. Slik sett innebærer dette er reell omdisponering av tidsbruk fra kjøpte tjenester til «egenregi». Likeledes vil bruk av konsulenter, juridisk bistand m.m. måtte reduseres til et minimum.

POLITISK LEDELSE	2022	2023	2024	2025
Utgangspunktet er oppr 2021-ramme	4 400 000	4 400 000	4 400 000	4 400 000
Lønnsvekst i perioden	74 000	74 000	74 000	74 000
Prisstigning utgifter i planperioden	60 000	60 000	60 000	60 000
Valg	-100 000	50 000	-100 000	0
Nedtrapping av vertskommuneansvaret	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
Ungdomsrådet	100 000	100 000	100 000	100 000
Generelt kutt	-168 000	-168 000	-168 000	-168 000
Eierskapssekretariat	120 000	120 000	120 000	120 000
Avrunding	24 000	-26 000	24 000	24 000
Nettoramme økonomiplan 2022-2025	4 500 000	4 600 000	4 500 000	4 600 000

Det er lagt inn en generell reduksjon av budsjettet på kr. 168 000. Reduksjonen foreslås tatt ut gjennom å redusere antall møter i politiske organer.

I tråd med vedtaket i sak fsk 76/21 er det lagt inn en bevilgning på kr. 120 000.- til dekning av kommunens andel til et regionalt eierskapssekretariat.

Ungdomsrådet har fått 100.000 årlig til fri disposisjon.

1.3.2 Barnehage

	2022	2023	2024	2025
Utgangspunktet er oppr 2021-ramme	67 100 000	67 100 000	67 100 000	67 100 000
Lønns- og prisjustering	2 143 000	2 143 000	2 143 000	2 143 000
Digitaliseringseffekt:	-100 000	150 000	-200 000	-200 000
Vikarpool:	-350 000	-350 000	-350 000	-350 000
Nedtrapping av vertskommuneansvaret	-157 000	-157 000	-157 000	-157 000
Koordinatorstilling	800 000	800 000	800 000	800 000
Minstemann barnehage nedlagt fra 01.08.21	-1 900 000	1 900 000	1 900 000	1 900 000
Barnevernsreformen øremerkede stillinger	737 000	737 000	737 000	737 000
Reduksjon utgifter barnevernet	-500 000	-1 000 000	-1 500 000	-2 000 000
Nedleggelse av Vestsida barnehage fra 01.08.22	-1 000 000	-2 150 000	-2 150 000	-2 150 000
Sommerstengte barnehager	-600 000	-600 000	-600 000	-600 000
Barnetilsyn ved sommerstengte barnehager	150 000	150 000	150 000	150 000
Generell økning	250 000	250 000	250 000	250 000
Nettoramme økonomiplan 2022-2025	66 600 000	64 900 000	64 300 000	63 800 000

Tilleggsbevilgningen i 2020 på 3,5 mill. blir videreført for å kunne opprettholde et realistisk budsjett for de kommunale barnehagene, inklusiv utgifter til den spesialpedagogiske hjelpen. Forventningene er store til satsningen på den tidlige innsatsen gjennom et systematisk tverrfaglig samarbeid. Lykkes vi med dette arbeidet over tid, forventer vi en gevinstrealisering. Koordinatorstillingen som nå er ført innunder barnehage er en omorganisering på tvers av kommunalområder med arbeidsoppgaver tilknyttet tidlig innsats.

Barnevern – og oppvekstreformen gir endringer i finansieringen som gir noe økning i ramma. Det forventes derimot at utgifter til barnevern reduseres i planperioden. Det legges opp til en gevinstrealisering ved å videreutvikle vikarpool-ordningen. Økt satsning på digitalisering skal også bidra til at vi kan hente ut gevinster. Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene blir borte.

Synkende barnetall gav ikke grunnlag for videre drift, og Minstemann barnehage avviklet sitt barnehagetilbud august 2021. Dette gir en årlig utgiftsreduksjon på 1,9 mill.

Kommunalområdet må iverksette ytterligere omstillinger for å kunne holde rammen. Den enkelte barnehage driftes innenfor en stram økonomisk ramme. Bemannings- og pedagognorm er satt ut fra et minimumskrav. De siste års synkende barnetall legges til grunn når strukturendring innenfor barnehageområdet blir ett kuttforslag. Det har over år vært fallende barnetall i Vestsida barnehage. Beregninger ut fra antall besatte barnehageplasser og forventet søkermengde til kommende hovedopptak viser at det er plass til kommunens barnehagebarn innenfor et samlet barnehagetilbud der Vestsida barnehage er avviklet. Dette gir en årlig innsparing på 2,15 mill. I tillegg gir det noe utgiftsreduksjon for bygg og vedlikehold, samt renhold.

I tillegg stenges barnehagene 3 uker i sommerferien og det må undersøkes om dette kan erstattes med barnetilsyn. Tre uker i juli der barnehagetilbudet blir gitt i én barnehage for alle kommunens barnehagebarn har lavt belegg og tilbudet blir ikke benyttet som forventet ut fra behovsprøvingen i forkant. Tilbudet i de nevnte ferieperiodene er kostbart. Det forventes en innsparing på 0,6 mill. ved å feriestenge barnehagene i sommerferien.

Dagene mellom jul og nyttår samt dagene i påskeuka er behovsprøvd og blir i liten grad benyttet, men det vil fortsatt bli gitt et tilbud.

1.3.3 Skole

	2022	2023	2024	2025
Utgangspunktet er oppr 2021-ramme	61 000 000	61 000 000	61 000 000	61 000 000
Lønns- og prisjustering	2 120 000	2 120 000	2 170 000	2 170 000
Varslingssystem/beredskap i skolen	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Læreplanfornyelsen (nytt undervisningsmaterieil)		-250 000	-250 000	-250 000
Digitaliseringseffekt	-100 000	-150 000	-200 000	-200 000
Vikarpool	-350 000	-350 000	-350 000	-350 000
Lærertetthet – endret fra øremerket til rammetilskudd	450 000	450 000	450 000	450 000
Nedtrapping av vertskommuneansvaret	-170 000	-170 000	-170 000	-170 000
Reduksjon i flyktningetjenesten	-600 000	-600 000	-600 000	-600 000
Generell økning	250 000	250 000	250 000	250 000
Generelt kutt	-1 000 000	-3 200 000	-4 500 000	-5 000 000
Nettoramme økonomiplan 2022-2025	61 500 000	59 000 000	57 600 000	57 100 000

Det ble avsatt kr. 150.000 til varslingssystemer på Fryal/SLUS i 2020. Tiltaket ble ferdigstilt i 2021. Undervisningsmaterieil: I forbindelse med nye læreplaner er det behov for nytt undervisningsmaterieil i noen år. Det ble avsatt kr. 750.000 til dette i 2020, som reduseres til kr. 250.000 i 2021 og 2022. Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene blir borte.

Det legges store forventninger til at satsingen på tidlig innsats skal gi mindre behov for ressurskrevende tiltak senere i skoleløpet.

Reduksjonen i budsjettrammer nås i hovedsak ved naturlig avgang. For skolene sine del følger det en naturlig nedbemanning i takt med stadig synkende elevtall.

Flyktningetjenestens videre drift er helt avhengig av nye flyktninger til kommunen. Driftsrammen til tjenesten reduseres nå fra 2022 tilsvarende 10 nye bosettinger hvert år.

Samarbeidsordningen med Nordre Land angående Voksenopplæringen forventes videreført framover. Dette vil sikre et driftsmessig forsvarlig antall elever ved VO.

1.3.4 Mestring og velferd

	2022	2023	2024	2025
Utgangspunktet er oppr 2021-ramme	170 800 000	170 800 000	170 800 000	170 800 000
Lønns- og prisjustering	6 170 000	6 170 000	6 170 000	6 170 000
Estimert bortfall av vertskommunebrukere	2 015 000	4 748 000	7 549 000	10 419 000
Hovlitunet	7 000 000	7 000 000	7 000 000	7 000 000
Tilpasning til redusert tilskudd ress.kr. tjenester	10 000 000	6 500 000	4 500 000	2 500 000
Effektivisering av bilparken	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Digitaliseringseffekt	-300 000	-450 000	-600 000	-600 000
Tilleggsbevilling	-2 000 000	-2 000 000	-2 000 000	-2 000 000
Generell økning	200 000	200 000	200 000	200 000
Avsetning til pensjon ifbm vertskommuneansvar	-2 471 000	-4 471 000	-6 471 000	-8 471 000
Nettoramme økonomiplan 2022-2025	187 100 000	178 800 000	171 800 000	164 900 000

Prosjektet *Bærekraftige tjenester i Søndre Land* kommune ble igangsatt fordi kommunen i 2021 opplevde at det statlige tilskuddet til ressurskrevende tjenester ble betydelig redusert. Helårsvirkningen er beregnet til 16,5 millioner kroner. Årsaken til reduksjonen er innstramminger i ordningen. Innstramminger innebærer blant annet at innslagspunktet er hevet. I tillegg er det innskjerpet hvilke utgifter som kan inngå i beregningsgrunnlaget for tilskudd.

Driftsutgiftene ved Hovlitunet har vist seg å bli vesentlig høyere enn det som tidligere er lagt til grunn. Sammenlignet med forutsetningene i økonomiplanen for 2021 – 2024, er helårsvirkningen anslått til 9 millioner kroner.

Bærekraftige tjenester i Søndre Land kommune er et administrativt prosjekt. Prosjektplanen ble godkjent i rådmannsgruppa 10. mai 2021. I månedsskiftet oktober/november vil det foreligge en rapport fra prosjektets fase 1 og 2 med anbefalinger om organisering og drift av avdelingen for tilrettelagte tjenester. Dette fordi de brukerne som går inn under tilskuddsordningen for ressurskrevende tjenester, hører inn under denne avdelingens ansvarsområde. Anbefalingene vil være et viktig grunnlag i det videre arbeidet med fordeling av budsjetttrammer på avdelingsnivå.

I prosjektplanen for *Bærekraftige tjenester i Søndre Land kommune* var det forutsatt at det, etter utløpet av fase 2, skulle vurderes en fase 3. Målet for fase 3 skulle i tilfelle være å beskrive hvordan alle tjenester i Søndre Land kommune er organisert og driftet uten vertskommunetilskuddet. Når en

nå kan konstatere betydelige overskridelser i driften av Hovlitunet, på toppen av reduksjonen i tilskuddet til ressurskrevende tjenester, finner rådmannen det riktig å omdefinere målet for fase 3 til å omfatte en gjennomgang av kommunalområde Mestring og velferd. Gjennomgangen skal ende ut med en beskrivelse av hvordan kommunalområdet kan driftes innenfor de økonomiske rammene for budsjett- og økonomiplanperioden 2022 – 2025. En sentral føring vil være at beskrivelsen skal ha et langsiktig perspektiv med vektlegging av forebygging, tidlig innsats, tverrfaglighet, kvalitet og forsvarlighet. Fase 3 forutsettes avsluttet innen påske 2022, og det vil da bli vurdert igangsatt en fase 4 som tar for seg det som var målet for opprinnelig fase 3 (organisering og drift av hele kommunen uten vertskommunetilskuddet).

I det foreliggende budsjett- og økonomiplanforslaget er det lagt til grunn en økonomisk ramme for kommunalområdet i 2022 som innebærer en økonomisk kompensasjon på 10 millioner kroner grunnet reduksjon i tilskuddet til ressurskrevende tjenester og 4,5 millioner kroner grunnet økte driftsutgifter på Hovlitunet. Det betyr at det gjennom arbeidet i Bærekraftige tjenester i Søndre Land kommune, og andre omstillingstiltak i kommunalområdet, må identifiseres innsparinger på til sammen 11 millioner kroner. I den sammenheng vil det neppe være til å unngå at tjenestenivået må vurderes på alle områder.

Med et så omfattende omstillingsbehov, vil det være nødvendig å komme i gang så raskt som mulig. Rådmannen legger derfor til grunn at arbeidet med en revidert prosjektplan starter umiddelbart, og at fase 3 kan settes i gang i god tid før årsskiftet 2021/2022. Det vil være nødvendig å koble de folkevalgte tett på arbeidet i prosjektet. Dette ikke minst fordi det er påregnelig at det vil komme opp forslag til tiltak som vil kreve politisk forankring, sannsynligvis også gjennom vedtak i kommunestyret. Hvordan den politiske tilkoblingen skal skje, vil bli tema i den videre prosjektplanleggingen, og det vil bli lagt til rette for innspill fra de folkevalgte selv før endelig prosjektplan vedtas.

Kommunalområdet fikk styrket sin driftsramme gjennom en tilleggsbevilgning i 2020. Bevilgningen ble trappet ned med 1 million kroner i 2021, og den trappes ytterligere ned med 2 millioner kroner fra og med 2022.

Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene er borte.

I tråd med forutsetningene i økonomiplan 2021 – 2024, er det lagt inn forventet innsparing på til sammen kr 550 000 knyttet til effekt av digitalisering og effektivisering av bilparken.

1.3.5 Lokalsamfunn

	2022	2023	2024	2025
Utgangspunktet er oppr 2021-ramme	34 200 000	34 200 000	34 200 000	34 200 000
Lønns- og prisjustering	1 150 000	1 150 000	1 150 000	1 150 000
Underdekning selvkostområdene (VAR)	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Økte vedlikeholdskostnader Hovlitunet	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Tilleggsbevilgning 2020 – delvis videreført	-1 000 000	-1 700 000	-1 700 000	-1 700 000
Effektivisering av bilparken	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Digitaliseringseffekt	-100 000	-150 000	-200 000	-200 000
Nedtrapping av vertskommuneansvaret	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Nettoramme økonomiplan 2022-2025	34 400 000	33 700 000	33 600 000	33 600 000

Samlet omstillingsmål/budsjettreduksjon for kommunalområdet i 2022 blir ca 3,4 mill. Beløpet inkluderer at kommunalområdet ikke er blitt tilført midler til å dekke forventede høyere strømutfgifter i 2022, dvs. at økte strømutfgifter må dekkes innenfor eksisterende budsjetttrammer.

Beregnet ut ifra opprinnelig budsjetttramme for 2021 på 34,2 mill innebærer dette en reduksjon i driftsrammene på ca 10 % i 2022.

Kommunalområdet fikk styrket sine driftsrammer med 2,4 mill i tilleggsbevilgningen som ble gitt i 2020. Tilleggsbevilgningen ble redusert til 1,7 mill i 2021 og reduseres videre til 0,7 mill i 2022, dvs reduseres med 1 mill i 2022. Det ble avsatt 1 mill i 2019 til underdekning av selvkostområdene, med en forutsetning om at dette skulle trekkes tilbake når gebyrsatsene ble bedre tilpasset utgiftene. Tilskuddet ble redusert med 0,5 mill i 2021 og ytterligere med 0,5 mil i 2022. Tilleggsbevilgningen innenfor selvkostområdene er dermed tilbakeført i sin helhet.

Avsetning av midler til pensjon knyttet til vertskommuneansvaret fordeles forholdsmessig, for å kunne benyttes når vertskommunemidlene blir borte.

Fra og med 2022 får kommunalområdet sin andel av gevinstrealisering innenfor områdene digitalisering og bilparkendringer. Totalt 0,35 mill i 2022 og gradvis økende utover planperioden.

Driftsrammene for kommunalområdet er styrket med 1 mill knyttet til faktiske kostnader vedlikehold- og serviceavtaler Hovlitunet omsorgssenter. Det er avsatt 0,5 mill kroner for å skape økt aktivitet i Ungdommens hus i 2021, som videreføres i 2022.

Strømprisene i Norge er sterkt økende. Heldigvis har kommunen inngått en fastpris (75%) i 2022, men fastprisen er på et høyere nivå enn i 2021. Kommunalområdet blir belastet for strømutfgiftene til kommunen. Utgiftsøkningen er beregnet til ca 1,5 mill i 2022. Kommunen har også inngått fastpris i 2023 (75%) og 2024 (50%). På den annen side nyter kommunalområdet godt av økte strømpriser knyttet til konsesjonskraft, men denne inntektsøkningen er liten sammenlignet med økningen på utgiftssiden. Kommunalområdet får ikke kompensert for forventede økte strømutfgifter i 2022 og må finansiere dette innenfor de ordinære driftsrammene. Det vil også være behov for å arbeide med tiltak og holdningskampanjer for å redusere strømforbruket til kommunen.

Budsjetttrammene for kommunalområdet blir særdeles krevende i 2022 og videre i planperioden, men oppnåelig. For å innfri budsjettreduksjonen må kommunalområdet redusere bemanningen og sikre at selvkostområdene i størst mulig grad har en selvkostgrad på 100 %. Det er en målsetning om å klare reduksjonen i driftsrammene ved naturlig avgang. Det har vært reduksjon i antall årsverk over flere år og det legges opp til ytterligere reduksjon i 2022 og i planperioden. Det medfører behov for å vurdere tjenestenivået, som f. eks renholdsfrekvens enkelte steder, og vurdere om det er enkelte oppgaver som det er mulig å slutte med uten vesentlige ulemper for våre innbyggere eller interne kunder i organisasjonen.

1.4. Handlingsplan 2022-2025

Handlingsplanen viser hvordan de overordnede målene og satsingsområdene i vedtatt kommuneplan (2014 – 2026), og foreliggende forslag til økonomiplan, skal følges opp i kommende fireårsperiode. I kapittel 4.1 presenteres status for målepunktene i kommuneplanens samfunnsdel. Kapittel 4.2 redegjør for status og planer for den overordnede samfunnsutviklingen og de tverrsektorielle satsingsområdene. Kommunalområdenes handlingsplaner presenteres i kapittel 4.3 til 4.6.

1.4.1 Målepunkter i kommuneplanens samfunnsdel

Følgende tabell viser målepunktene i kommuneplanens samfunnsdel med status for måloppnåelse

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Resultat
Søndre Land skal ha minst 5750 innbyggere i 2026.	Antall innbyggere	5 565 innbyggere per 1.7.21
Søndre Land skal være attraktiv for unge familier i etableringsfasen.	Antall nyfødte per år > 50 og nettoflytting > 0.	Fødte 2020: 27 barn Netto innflytting 2020: - 3
Folkehelsen skal bedres.	Tilrettelegge for de gode valg og livsmestring.	Vektlegging av folkehelse er sentralt i kommunal tjenesteyting og planlegging generelt. Arbeidet i Folkehelse Søndre Land 2025 er fulgt opp gjennom at det er etablert fem tverrfaglige nettverk.
Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Resultat
Kommunen skal ha et aktivt næringsliv, med økt aktivitet og handel i kommunesenteret. Arbeide for flere sosiale møteplasser. Legge til rette for næringsetableringer og bedriftsutvikling, men samtidig sørge for gode pendlerveier da vi har mange	Utvikle kommunal forvaltning og tjenesteproduksjon til å bli et fortrinn i utviklingen av næringslivet i kommunen. Ha en positiv utvikling på NHOs næringsNM. Utvikle Hov sentrumsområde som et attraktivt sted å drive	Det er startet et arbeid med reguleringsplan for ny næringsvirksomhet i Hovlandsveien, og regulering av nytt stort næringsområde ved Hasvalsætra I prosjekt Hov sentrum blir konseptfasen gjennomført i løpet av 2021.

<p>arbeidstakere med arbeidssted i nabokommunene.</p>	<p>handel og beslektede aktiviteter.</p> <p>Ha tilrettelagte næringsarealer.</p> <p>Ha god oversikt over ledige næringsbygg og næringsarealer.</p> <p>Samarbeide og kommunisere godt internt i nærings saker og med næringslivet.</p> <p>Gi god veiledning til nye og eksisterende bedrifter.</p> <p>Ha en tydelig politikk og klar praksis for tildeling av offentlige midler.</p>	<p>I NHOs kommune NM kom Søndre Land i 2020 på 344. plass. Dette er ned 6 plasser fra 2019, og ned 3 plasser fra 2014.</p>
<p>Slik vil vi ha det</p>	<p>Delmål/måleindikator</p>	<p>Resultat</p>
<p>Brukerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyd.</p>	<p>Brukertilfredshet > 5 på en skala fra 1-6, innen barnehage, teknisk, kultur og helse, omsorg og velferd.</p>	<p>Brukertilfredshet ikke undersøkt i 2021.</p>
<p>Elevene skal ha et godt læringsresultat og en god skolehverdag.</p>	<p>Minst like gode resultater som landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på 5. trinn.</p> <p>Grunnskolepoeng på 10. trinn som landsgjennomsnittet.</p> <p>Elevtilfredshet på 7. trinn som landsgjennomsnittet</p>	<p>5. trinn: Landsnitt: 50 SLK lesing: 48 SLK regning: 46 SLK engelsk: 47</p> <p>Grunnskolepoeng: Landsnitt: -- (eksamen avlyst i 2020 og 2021 pga. corona) SLK: --</p> <p>Elevenes mestring: Landet: 3,9 Søndre Land: 3,9</p>
<p>Større andel av befolkningen med høyere utdanning.</p>	<p>Andel av befolkningen med universitets- eller høyskoleutdanning innen 2026 på linje med fylket.</p>	<p>Andelen av høyskoleutdannete har i flere år ligget stabilt under gjennomsnittet for fylket.</p>

I Søndre Land utvikler vi hverandre til gode og kvalitetsbevisste medarbeidere.	Medarbeidertilfredshet > 4,2 på en skala fra 1-5	Medarbeidertilfredshet: SLK 2017 = 4,2 Landet 2017 = 4,2 Blir gjennomført ny undersøkelse november 2021
	Jobbnærvær > 92,5	Jobbnærvær: SLK 2020= 90,4 % SLK 2019= 92 % SLK 2018= 91,7 %

1.4.2 Overordnet samfunnsutvikling

Sentrumsutvikling i Hov

Sentrumsprosjektet er i en konseptfase hvor det skal utarbeides konkrete løsningsforslag knyttet til temaene i parallelloppdraget. Vegsystemet og en overordnet plan for arealbruken i sentrum er en av hovedoppgavene i konseptfasen. Det tas sikte på å legge fram et helhetlig løsningsforslag for utforming som grunnlag for reguleringsplanarbeidet i desember 2021. Det skal vedtas ny reguleringsplan for Hov sentrum. På Fladsrudtomta er målet å gjennomføre synlige tiltak som gir en betydelig oppgradering av området.

Boligutvikling

Gode bomiljøer og variert boligtilbud med både leiligheter, småhus og eneboliger på attraktive tomter er et viktig satsningsområde.

På Karolinelunden ble byggingen av nye boliger startet opp høsten 2021

Utvikling av Kråkvikaområdet

I Kråkvikaområdet vurderes det å etablere toaletter, dusjer, kafé/kiosk, ro-fasiliteter og flere båtplasser.

Tursti på Valdresbanen

Stortinget vedtok i juni 2021 å frigjøre banelegemet langs Valdresbanen til andre formål. Arbeidet med å vurdere etterbruk er i gang i samarbeid med de andre kommunene og BaneNOR.”

Trafikksikkerheten - Søndre Land idrettspark.

Etter oppgradering til kunstgressbane og nytt anlegg for friidrett har aktiviteten og antall biler i området økt og trafikksikkerheten forverret seg. At det ikke er gang- og sykkelvei, fører også til at færre går eller sykler til stadion. Reguleringsplanen for området ble utsatt i 2018. Forbedring av trafikksikkerheten ved Søndre Land idrettspark bør sees i sammenheng med formell nedleggelse av Valdresbanen og muligheter etterbruk av banestrekningen gir i området. Prosessen knyttet til etterbruk er startet i 2021.

Etablere en tilfredsstillende parkeringsmuligheter ved idrettsparken i løpet av planperioden.

Bredbånd

Kommunen har mottatt ca. 8 millioner kroner til bredbåndsutbygging fra fylkeskommunen og Nkom. I tillegg har kommunestyret vedtatt å bevilge inntil 13 millioner kroner til prosjektet. Utbyggingen omfatter områdene: Landåsbygda, Nordre Østbygda, Skjeskroken, Vestsida, Enger, Halmrast, Bergegarda-Svingvoll, Fluberg-Hov, Trevatn og ovenfor Hov.

Mål for planperioden: Alle husstander i Søndre Land har tilbud om bredbånd innen utgangen av 2024

Folkehelse

- Gjennom satsing på innovasjon scorer Søndre Land vesentlig bedre på den nasjonale folkehelseprofilen i 2025.
- Søndre Land kommune har utviklet ny praksis som er tatt i bruk i andre kommuner.
- Søndre Land kommune har innovasjonskapasitet til å håndtere en påregnelig framtidig situasjon med enda større krav til kommunale tjenester uten økte inntekter

Næringsutvikling

Regulering av nye næringsområder er et prioritert område i planperioden. Reguleringsplan for Hovlandsvegen er under utarbeidelse, og ferdigstilles i 2022.

Planlegging av nytt næringsområde ved Hasvalsætra ble satt i gang i 2021. Det tas sikte på å ferdigstille og vedta en reguleringsplan i løpet av 2022.

Kultur og frivillighet

Kulturen og dugnadsinnsatsen er en vesentlig faktor i lokalsamfunnet og har stor betydning for innbyggernes trivsel, den enkeltes vekst, utvikling og helse. Kommunen har mange ildsjeler som bidrar både i lag og foreninger og som profesjonelle utøvere. Bredde og kvalitet gjenspeiler den store frivillighetsinnsatsen som preger kommunen. I denne forbindelse bør tilskuddsordningene til lag og foreninger gjennomgås og vurdert økt for å stimulere aktiviteten ytterligere. Arbeidet med å utarbeide en frivilligmelding pågår og forventes lagt frem til politisk behandling i 2021.

Natur, klima og energi

Klima- og energiutfordringer er i økende grad med på å sette rammebetingelser og forme politikken både nasjonalt og lokalt. Gjennom «det grønne skiftet» blir det stilt nye krav og forventinger til politikk, planlegging, utbygging og drift som bidrar til en mer bærekraftig samfunnsutvikling.

Kommunen mottok i 2020 tilsagn om kr. 1 million i klimasatsmidler fra Miljødirektoratet. Tilsagnet forutsetter en kommunal egenandel av tilsvarende størrelse. Tilsagnet gjelder for perioden 2020 til 2023. Formålet med tilskuddsordningen er å redusere klimagasser og omstille til et lavutslippssamfunn.

Midlene skal brukes til følgende tiltak:

- Utarbeide en strategisk plattform for omstilling til lavutslippssamfunnet
- Utrede klimavennlige løsninger som en del av reguleringsplanene for Klinkenbergtoppen og Hov sentrum
- Samfunnsdugnad for omstilling til lavutslippssamfunnet
- Økt kompetanse på klimavennlig samfunnsutvikling i kommunestyret

Søndre Land kommune jobber systematisk og målrettet med å redusere lokale klimautslipp.

Søndre Land kommune skal kun anskaffe eller lease el-biler til tjenestebruk fra og med 2022.

1.4.3 Barnehage, helsestasjon/skolehelsetjeneste og jordmortjeneste, spesialpedagogiske tjenester og barnevern

Mål og satsingsområder

Med bakgrunn i kommuneplanens samfunnsdel, skal kommunalområdet barnehage følge opp målet med en kommune som er attraktiv for unge familier i etableringsfasen. Kommunalområdet skal gi tjenester av høy kvalitet i barnehage og helsestasjon slik at det oppnås et godt læringsresultat i en trygg og god skolehverdag. Samlet sett skal kommunalområdet bidra til en bedre folkehelse i kommunen.

Forebygging og tidlig innsats skal være førende for alt arbeid, og samarbeid på tvers av fag- og kommunalområder skal vektlegges. Slik satsning har først og fremst et verdimessig utgangspunkt ved at det handler om innbyggernes muligheter for å leve et godt liv. I tillegg handler det om at kommunalområdet må tilpasse seg de økonomiske realitetene. Reparering og behandling er vesentlig mer kostbart enn en god og tidlig innsats.

Satsningsområder for 2022 vil være:

1. Regional kompetansesatsing for barnehagene

Utviklingsarbeidet i barnehagene i Søndre Land skjer med utgangspunkt i Utdanningsdirektoratets kompetansestrategi 2018-22. På bakgrunn av de sentrale føringene, har kommunene i Gjøvik-regionen jobbet fram en regional kompetansesatsing for private og kommunale barnehager.

Hovedtemaet for denne regionale satsningen er barnehagebaserte tiltak som skal utvikle barnehagene som en lærende organisasjoner. I Søndre Land følges dette opp med kurs for pedagogiske ledere og styrere med mål om en styrking av lederrollen.

2. COS – Cirkel of Security/Trygghetssirkelen

Kommunalområdet viderefører kompetanseutviklingen for ansatte i barnehage, skole/ SFO, spesialpedagogiske tjenester og helsestasjonen i Circle of Security /Trygghetssirkelen. Bakgrunnen for dette prosjektet er kunnskapen om betydningen av relasjonen mellom barn og voksne for det enkeltes barns utvikling. Metoden har blitt tilbudt som foreldrekurs i Søndre Land siden vår 2017. Foreldrekurs og undervisning av ansatte som jobber med barn og ungdom er svært utbredt og anerkjent både nasjonalt og internasjonalt.

Helsestasjonen og spesialpedagogiske tjenester har en sentral plass i utviklingsarbeidet «COS barnehage», og tilbudet «COS.P kurs» for foreldrene.

3. Deltakelse i læringsmiljøprosjektet - LMP

Utdanningsdirektoratet i samarbeid med statsforvalteren gjennomfører prosjekter i den enkelte kommune der målsettingen er å sikre gode og trygge barnehage- og skolemiljø uten mobbing og andre krenkelser. Vi er deltakere i pulje 5 med varighet 2020 - 2022. Prosjektet innebærer bl.a. støtte fra eksterne veiledere og nasjonale samlinger. For barnehageområdet sin del, er Grettegutua og Svingen plukket ut som direkte deltakere sammen med de 3 skolene. Både de kommunale og private barnehagene, samt spesialpedagogiske tjenester og PPT, inkluderes i utviklingsarbeidet. Læringsmiljøprosjektet og COS sees i sammenheng.

4. Nettverk for tidlig innsats og forebygging

Etableringen av nettverket skal sikre et mer strukturert og systematisk tverrfaglig arbeid. Barnehage, skole, psykisk helse, fysio/ergo, helsestasjonen, PPT, spesialpedagogiske tjenester, flyktingtjenesten, NAV, og barnevernet er alle representert i nettverksarbeidet. Som et resultat av nettverksarbeidet er nå «tverrfaglig drøftingsteam» et fast og etablert veiledningstilbud for barn, ungdom og deres familier. Teamet skal avklare bekymring og uro i meldt sak, og iverksette tiltak i samarbeid med barn og foreldre. Drøftingstemaet tilbyr også veiledning til ansatte i barnehage og skole. Nettverk for tidlig innsats og forebygging har jobbet frem en felles begynneropplæring i skole. Samordning av et felles skolestarteropplegg i barnehagene er under utarbeiding med mål om å sikre den gode overgangen fra barnehage til skole.

5. Barneverns/oppvekstreformen.

01.01.22 trer barnevern/oppvekstreformen i kraft. Reformen gir mer ansvar til kommunene og hensikten er at dette skal bidra til å styrke kommunenes forebyggende arbeid og tidlige innsats i hele oppvekstsektoren. Reformen regulerer først og fremst barnevernet, men målene i reformen nås gjennom endringer i hele oppvekstsektoren i kommunene. Samlet sett er barnevernsreformen i realiteten en oppvekstreform, hvor kommunene skal tilrettelegge for tverrfaglig samhandling mellom ulike kommunale tjenester og nivåer, der målet er at flere utsatte barn og familier får den hjelpen de trenger på et tidlig tidspunkt, og før det er behov for tiltak fra barneverntjenesten. Dette blir førende for kommunalrådets tverrfaglige arbeid kommende periode.

6. Familiebasen

For å styrke den tidlige innsatsen i møtet med den kommende oppvekstreformen opprettes det et lavterskeltilbud f.o.m januar 2022 kalt «Familiebasen». Dette er et tilbud til de mest sårbare småbarnsfamiliene i kommunene. Tilbudet organiseres gjennom en omdisponering av ressurser fra hjemveileder og spesialpedagogiske støttetjenester. Familiebasen skal ha sitt tilholdssted i tidligere eldresenteret med mål om å bli en møteplass for unge mødre/fedre med små barn som har en hverdag preget av utenforskap. Det legges planer for at familiebasen kan utvikle seg til en møteplass der også helsestasjonen, psykisk helse, fysio/ergo, NAV kan tilby sine tjenester innenfor et lavterskeltilbud.

7. Økonomi

Aktiviteten innenfor kommunalområdet må tilpasses driftsrammen. På sikt forventes det en økonomisk effekt av den tidlige innsatsen. Månedlige økonomigjennomganger på avdelingsnivå er en prioritert oppgave.

1.4.4 Grunnskole, voksenopplæring og integrering

De overordnede målene i kommuneplanens samfunnsdel er konkretisert i følgende resultatmål:

- Målet for skoleresultatene er at kommunens elever skal ligge på et landsgjennomsnitt målt i resultater på nasjonale prøver og grunnskolepoeng
- Redusere andelen elever som scorer under kritisk grense på kartleggingsprøver og ligger lavt på de laveste mestringsnivåene på nasjonale prøver, og ha et godt skolemiljø.
- Vi skal øke gjennomføringsgraden i videregående skole. Minst 75% av de som går ut av ungdomsskolen skal ha fullført videregående skole med bestått i alle fag innen fem år etter avsluttet ungdomsskole.

Hovedtiltak:

- Innføringen av fagfornyelsen i grunnskolen
- Deltakelse i «Læringsmiljøprosjektet» (Udir., pulje 5)
- Implementeringen av COS
- Økt tverrfaglig samarbeid, blant annet via etablerte nettverk
- Etter- og videreutdanning av lærere

Dette er hovedsatsingsområder for grunnskolen i planperioden, og blir således hovedtiltakene for å oppnå de overordnede målene i kommuneplanens samfunnsdel.

Utviklingsarbeidet skal sette skolene og den enkelte lærer i stand til å anvende verdiene og prinsippene i læreplanens overordnede del i egen praksis og i arbeid med lokale læreplaner basert på de nye fagplanene. Særlig viktig blir det framover å få til en reduksjon i andelen av elever som opplever mobbing i sin skolehverdag.

Et ytterligere systematisk og tilrettelagt tverrfaglig arbeid (tverrfaglige drøftingsteam og aksjonsrettede arbeidsgrupper), blir viktig for å kunne jobbe enda mer systematisk og forebyggende opp mot blant annet psykisk helse og utenforskap.

Den statlige satsingen «Kompetanse for kvalitet» har bidratt til en stor dugnad for etter- og videreutdanning av våre lærere. Til nå har ca. 40 lærere i kommunen tatt videreutdanning innenfor denne ordningen.

Andre tiltak:

- Styrke tilpasset opplæring og redusere spesialundervisningen
- Tidlig innsats med fokus på lesing og inkludering

Det blir også viktig å styrke skolene i arbeidet med tilpasset opplæring, slik at andelen av spesialundervisning kan reduseres. PP-tjenesten spiller her en nøkkelrolle.

For å bedre læringsresultatene i grunnskolen, er det helt grunnleggende at leseopplæringen har et særskilt fokus, og at dette gjenspeiles i den tidlige innsatsen. Det er satt i gang egne aksjonsgrupper som skal definere den gode praksisen for oss - i *overgang barnehage-skole* og i *begynneropplæringen* i 1.- og 2. klasse. Avsporinger i den tidlige leseutviklingen må identifiseres og «repareres» på en god og systematisk måte, slik forutsetningene for mestring også i øvrige fag kan styrkes.

Voksenopplæring og integrering

Ett av delmålene i kommuneplanens samfunnsdel er å stoppe befolkningsnedgangen i kommunen.

Høsten 2020 ble det vedtatt en ny plan for bosetting og integrering av flyktninger i Søndre Land kommune. Det er et mål for flyktningetjenesten at alle bosatte flyktninger innen rimelig tid (3-5 år) skal kunne leve et selvstendig liv med deltakelse i arbeid, utdanning, fritid og lokalsamfunn på linje med kommunens andre innbyggere.

Kommunestyret vedtok den 14.12.20 at kommunen skulle bosette inntil 20 personer hvert år i perioden 2021-2025. Det ser per nå ut til å bli bosatt 8 nye flyktninger i kommunen i 2021.

Flyktningetjenesten skal bidra til en god integrering av bosatte flyktninger i tråd med introduksjonsloven. Hovedoppgaven er å koordinere bosetting og integrering av innvandrere. Siden Søndre Land kommune har valgt å legge oppgaver knyttet til introduksjonsprogrammet og opplæring til Sølve, er det av stor betydning at dette samarbeidet videreutvikles til beste for deltakerne.

Introduksjonsprogrammet skal bidra til at flyktningene styrker sine muligheter for deltakelse i yrkes- og samfunnsnivå, og deres økonomiske selvstendighet. Det er et mål at 75 % av deltakerne i introduksjonsprogrammet går til arbeid eller utdanning etter endt program.

For voksenopplæringen er ett av målepunktene i kommuneplanens samfunnsdel at en større andel av befolkningen skal ha høyere utdanning.

Det er ellers et viktig utviklingsmål for voksenopplæringen å videreutvikle norskopplæringen, grunnskoleopplæring for voksne og det spesialpedagogiske tilbudet for voksne i samarbeid med andre kommunale enheter og Sølve. Den ordinære grunnskoleopplæringen skal bidra til at elevene fullfører og består grunnskolen. Etter etableringen med felles voksenopplæring med Nordre Land, ble det nær en dobling av elevtallet på Sølve. Det er intensjon om å videreføre samarbeidet på permanent basis.

1.4.5 Mestring og velferd

Det vil bli flere eldre i kommunen fremover, noe som kan bety flere med behov for tjenester. Samtidig tyder utviklingen på at kommunen vil ha færre i arbeidsrelatert aktivitet som kan yte tjenestene. Antall yngre med behov for omfattende tjenester forventes også å øke.

Tjenestene må derfor utvikles sammen med brukerne og bygge på egen aktiv innsats i rehabilitering og i mestring av hverdagen. Hverdagsrehabilitering er ett hovedgrep for å endre måten å gi tjenester på, har god effekt og gir kommunen større mulighet til å bistå de som trenger det mest. Et annet hovedgrep er arbeidet i nettverk for å sikre tverrfaglig innsats. Nettverkene tidlig innsats og nettverk for mestring er sentrale innenfor utvikling av tjenestene i mestring og velferd.

Velferdsteknologi

Velferdsteknologiske løsninger er et satsningsområde i kommunen og skal være førstevalg i tilbudet av tjenester. Til nå er tilbudet gitt til hjemmeboende, men tilbudet skal videreutvikles og også tas i bruk i institusjon og boliger med heldøgns omsorg. Med bruk av velferdsteknologi, vil tjenesten ruste seg til framtidige behov. Flere kan bo hjemme lenger, og mestre hverdagen på egenhånd. Det kan ytes tjenester som ikke er så inngripende i hverdagen for den enkelte, og det vil være et tiltak for å møte utfordringen med færre i arbeidsdyktig alder som kan yte tjenestene. Kommunen deltar i prosjekt «Velferdsteknologi 12:1», et samarbeidsprosjekt mellom kommunene i Gjøvikregionen og i Lillehammerregionen.

Mål og satsingsområder

Søndre Land kommune skal ha helse-, omsorgs- og velferdstjenester med god kvalitet og med tilstrekkelig kapasitet. Det skal være nødvendig bredde i tjenestetilbudet. Det skal være et robust fagmiljø med vekt på tverrfaglighet og samarbeid – både internt og eksternt. Tjenesten har som mål å til enhver tid ha optimal organisering og kunne tilpasse seg framtidige endringer.

Med bakgrunn i kommuneplanens samfunnsdel skal Mestring og velferd følge opp målene om at alle mottakerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyde med de tjenestene de mottar, og vi skal prioritere utviklings- og innovasjonsarbeid og forvalte våre ressurser på en god måte.

Mestring, trygghet og livskvalitet er vår visjon for arbeidet.

Satsningsområder for 2022 vil være:

1. Tidlig innsats i alle aldre

Dette innbefatter både forebyggende tiltak, tidlig intervensjon og stabiliserende tiltak, og aktiv innsats tidlig i et sykdomsforløp/rehabiliteringsforløp. Målet er at behovet for bistand skal dempes ved at hjelpen kommer tidlig inn. Resultat av forebygging vil i tilfeller som hverdagsrehabilitering kunne måles etter kort tid. Andre forebyggende tiltak vil en først se resultatet av etter år.

Tiltak som velferdsteknologi, rehabilitering både hjemme og i institusjon samt mestringstilbud vil være sentrale innenfor satsningsområdet og understøttes av det tverrfaglige nettverksarbeidet.

Innsatsområder i NAV som fattigdom og levekår, og innsats overfor utsatt ungdom, er prioriterte områder.

2. Kvalitet

Tjenestene skal være av god kvalitet, og brukerinvolvering skal stå sterkt. Ved nye tiltak skal brukere involveres i planleggingen. Tjenesten skal følge med på utvikling i sitt fagområde og søke ny kunnskap.

Målet er at kontinuerlig kvalitetsforbedring av tjenesten er innarbeidet i alle avdelinger, og det vil bli gjort gjennom oppfølging av forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten, deltakelse i pasientsikkerhetsprogrammet sine ulike læringsnettverk, og utvikle og gjennomføre tiltak i forbindelse med eldrereformen «Leve hele livet». Kvalitet på tjenesten er avhengig av tilstrekkelig og riktig kompetanse, høy etisk standard samt involvering og god kommunikasjon med brukerne.

3. Bærekraftige tjenester

I rapporten fra prosjektet «Bærekraftige tjenester», fase 2 kommer det frem klare anbefalinger til mulige innsparings- og effektiviseringstiltak. Fase 2 har tatt for seg bærekraftige tjenester i Tilrettelagte tjenester. I prosjektplanen ligger det at vi i fase 3 skal ta for oss flere tjenester enn Tilrettelagt tjenester. Det er ønskelig at fase 3 omfatter hele kommunalområdet. I så tilfelle må prosjektplanen, fase 3, redefineres.

Hovlitunet ble åpnet juni 2021. Det har vist seg å være langt mer kostnadskrevenne enn budsjettet. Dette har sin årsak i nødvendige innkjøp, utgifter i forbindelse med flytting, mindre tilskudd, og bemanningsbehov. Det er et mål om å effektivisere driften med bedre organisering internt, bruk av turnus, opplæring og lignende, samtidig som vi styrker faglighet og medarbeidertilfredshet. Det vil være et viktig, og nødvendig, bidrag for at kommunen også i fremtiden skal levere robuste og gode helse- og omsorgstjenester.

1.4.6 Lokalsamfunn

Det overordnede satsningsområdet for kommunalområdet i planperioden er å bidra til at man oppnår ønsket samfunnsutvikling innen økt boattraktivitet, sentrumsutvikling og næringsutvikling, som beskrevet i kap. 1.4.2. Det innebærer å prioritere gjennomføring av reguleringsplaner, etablere nødvendig infrastruktur som vann og avløp, tilrettelegge for bolig- og hytteutvikling i attraktive områder, samt fremstå som en næringsvennlig kommune.

Søndre Land kommune fremstår som mer bo- og næringsattraktiv i løpet av planperioden.

Kommunalområdet får betydelig lavere budsjetttrammer i planperioden, noe som innebærer færre årsverk. Kommunalområdet har gjennom flere år arbeidet med å effektivisere driften, men må nå i støtte grad tilpasse aktivitetsnivået til budsjetttrammene. Det innebærer å redusere aktivitetsnivå både innenfor investeringer og ordinær drift. Konsekvensen er at vi ikke kan gjøre like mye som tidligere i planperioden. Kommunalområdet inneholder mange få fagområder. Når det må reduseres i antall årsverk, blir det et viktig satsningsområde å utrede mulighetene for regionalt samarbeid for å redusere sårbarhet og opprettholdelse av kvalitet i tjenestene.

Kommunalområdet har et aktivitetsnivå tilpasset de økonomiske rammebetingelsene.

Innenfor samfunnssikkerhet og beredskap har aktiviteten den siste tiden vært knyttet til å håndtere pandemien. Nå som samfunnet i større grad er tilbake til normalen er det viktig å ta opp igjen det ordinære beredskapsarbeid. Arbeidet med å revidere ROS-analysen pågår sammen med Nordre Land kommune. Det er et generasjonsskifte i brannvesenet, og utdanning av nye mannskaper er et viktig satsningsområde.

Kommunens ROS-analyse og beredskapsplan er revidert i 2022.

Kommunalområdet er ansvarlig for å følge opp investeringsprosjektene i kommunen. En viktig milepæl er ferdigstillelse av HovlitUNET i 2022. Videre i planperioden planlegges det med et betydelig lavere investeringsnivå, men det prioriteres blant annet prosjekter innen vann- og avløpsinfrastruktur, inkludert flomsikring til nye boligområder.

Søndre Land kommune har et investeringsnivå tilpasset gjennomføringsevnen til kommunalområdet.

Det legges til grunn å arbeide videre med spesielt digitalisering, utviklings- og innovasjonsarbeid i planperioden. Forebygging og tidlig innsats vil være et viktig satsningsområde innenfor teknisk drift, bygg og vedlikehold. Det innebærer å snu noe av ressursinnsatsen til systematisk og forebyggende vedlikehold. Det innebærer blant annet å få på plass bedre vedlikeholdsplaner, kontinuerlig vurdere omfanget av eksisterende eiendomsmasse og omfang av kommunale veger. Dette er et prioritert satsningsområde, siden reduserte budsjetttrammer vil utfordre vår evne til å utføre tilstrekkelig vedlikehold.

Mer av ressursinnsatsen i kommunalområdet benyttes til forebygging og tidlig innsats.

Hovedplan for vann og avløp danner grunnlag for fremtidig arbeid med rehabilitering og videre utbygging av vann- og avløpsnett i kommunen. De fleste vann- og avløpsanlegg i kommunen er av eldre dato, og her må det påregnes større vedlikeholdskostnader og rehabiliteringer. Sanering av ledningsnett i områder med mye inn- og utlekking av avløpsvann er prioritert. Også områder der kommunen kan få flere abonnenter tilknyttet kommunalt nett, vil bli prioritert. Et viktig satsningsområde er å utføre mindre investeringsprosjekter innen vann- og avløpsanlegg i egen regi. Arbeidet med kartlegging og oppfølging av avløp i spredt bebyggelse er godt i gang og fortsetter i planperioden.

Prioriterte vann- og avløpsprosjekter gjennomføres som planlagt i planperioden.

Innenfor kulturområdet er det viktig å videreføre økt aktivitet og utvidede åpningstider i Ungdommens hus. Det er viktig for å opprettholde en attraktiv møteplass for ungdommen i kommunen. Andre viktige møteplasser og arrangementer for innbyggere i alle aldre er Bygdefestivalen Tid for Tømmer, biblioteket, Oppistua, festsalen og kultusalen på rådhuset, samt aktivitetsbygget på klinikkområdet. Det vil bli arbeidet med å utvikle/videreutvikle alle disse i planperioden. Frivilligmeldingen skal tydeliggjøre forholdet mellom kommunen, Frivilligsentralen og frivillig sektor og planlegges lagt fram for politisk behandling i 2021. Et viktig satsningsområdet i planperioden er å vurdere om biblioteket kan integreres i servicetorget.

Søndre Land kommune tilbyr attraktive møteplasser og arrangementer.

Innenfor tjenesteområdet renhold er budsjetttrammene gradvis redusert uten at det har hatt vesentlige påvirkning på tjenesten. Videre i planperioden må driften tilpasses de tildelte budsjetttrammer ytterligere. Det innebærer en vurdering av å redusere omfang og frekvens på renholdstjenestene.

Søndre Land kommune tilbyr renholdstjenester i samsvar med de økonomiske rammebetingelsene.

Satsningsområdene vil bli systematisert i en virksomhetsplan for kommunalområdet.

1.4.7 Organisatorisk og administrativ utvikling

Kravene til omstilling er økende i kommunal sektor generelt og i Søndre Land kommune spesielt. Noen stikkord i den sammenheng er reduserte inntektsrammer (blant annet bortfall av vertskommunetilskudd), en aldrende befolkning og utfordringer med rekruttering av fagpersonell. Det blir derfor viktig å fortsette kommunens satsing på innovasjon, leder- og ansattutvikling. I 2019 ble det gjennomført «Stolte sammen-samlinger» for alle ansatte med mer enn 20 % stilling i kommunen. Evalueringen viste at disse ble svært godt mottatt, og at de fungerte godt for å skape forståelse for våre felles utfordringer. Rådmannen ønsker å følge opp med et tilsvarende tiltak i 2022.

Det skal i løpet av 2022 gjennomføres «Stolte sammen-samlinger» for ansatte med mer enn 20 % stilling.

Kommunestyret har i 2021 vedtatt viljeserklæring og håndbok for interkommunalt samarbeid i Gjøvikregionen. Gjøvikregionen interkommunale politiske råd har også vedtatt en framdriftsplan for det videre arbeidet med interkommunalt samarbeid. Oppfølging av disse vedtakene vil være en sentral arbeidsoppgave i 2022.

Det felles arbeidet i Gjøvikregionen med utredning av mulige områder for interkommunalt samarbeid, skal følges opp lokalt med sikte på en synliggjøring av et potensial i økonomiplanen for 2023-2026.

DEL 2. TILSTANDSBESKRIVELSE OG TILSTANDSVURDERING

2.2.1 Økonomisk status

Søndre Land kommune har en solid balanse, med relativt store fondsmidler. Kommunen er imidlertid i en svært krevende situasjon med tanke på økonomien i driften. Dette gjelder spesielt i kommunalområdet Mestring og Velferd, der det både er bortfall av inntekter (ressurskrevende tjenester) og økte kostnader (Hovlitunet).

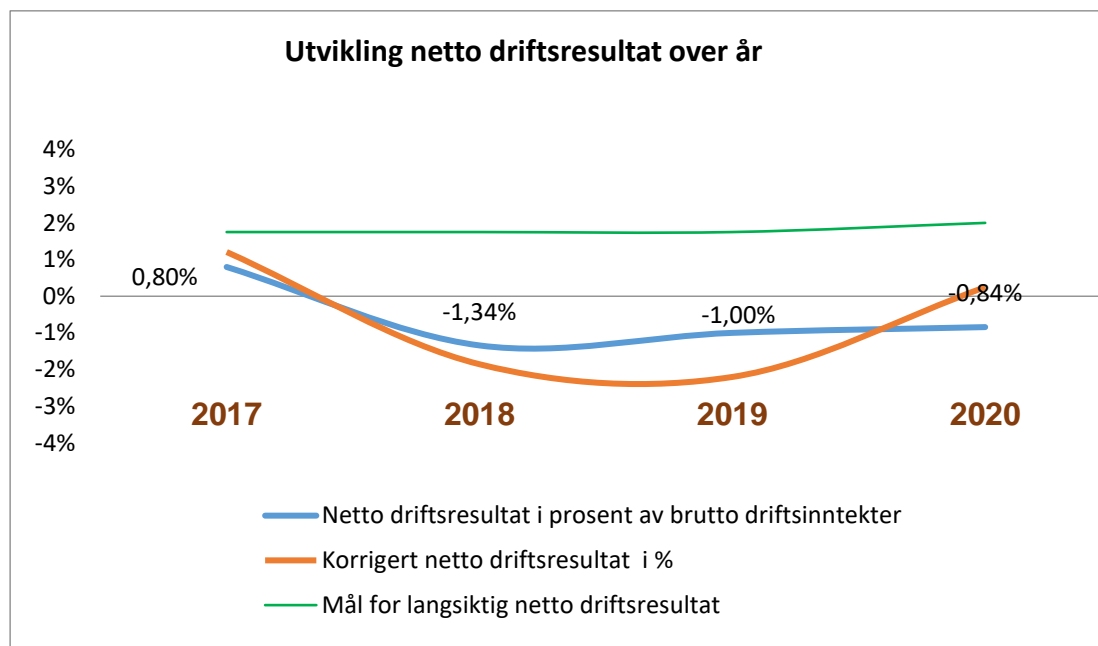
KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Netto driftsresultat (i prosent av brutto driftsinntekter)	-0,7	-0,6	1,7	2,5	1,2
Frie inntekter pr. innbygger (kr)	59 534	63 447	65 811	59 398	60 224
Fri egenkapital drift i prosent av brutto driftsinntekter	12,1	10,6	9,7	11,8	12,9
Brutto investeringsutgifter i prosent av brutto driftsinntekter	44,7	47,5	16,1	15,7	14,6

Tabellen viser at kommunen sliter med driften, men har en god egenkapitalsituasjon.

De frie inntektene ligger på et godt nivå, men dette skyldes at kommunens beregnede utgiftsnivå er høyt i forhold til landsgjennomsnittet, og blir kompensert i utgiftsutjevningen i rammetilskuddet.

Det høye investeringsnivået de siste årene gjenspeiles også i tabellen.

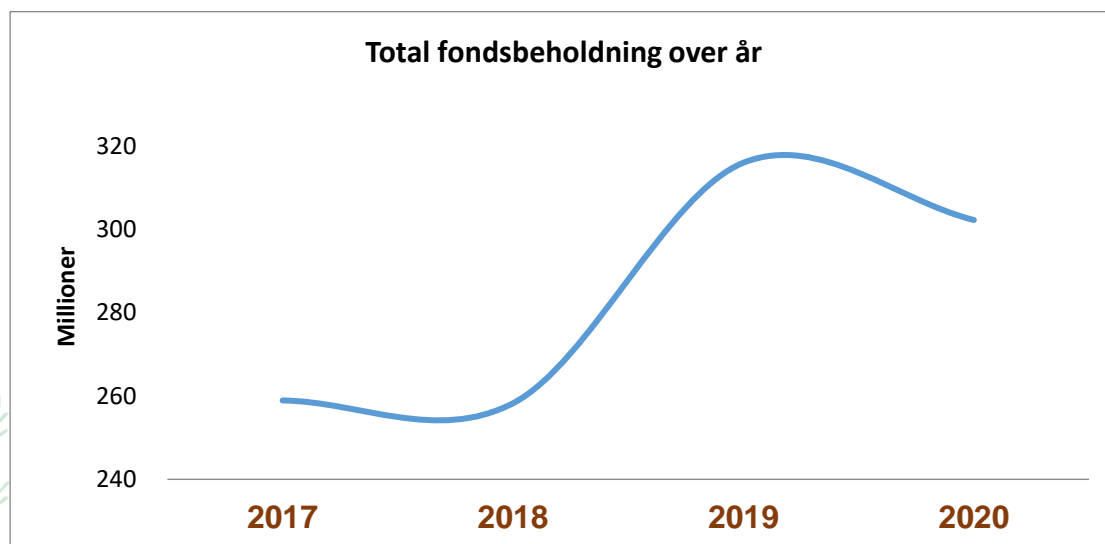
Utvikling i driftsresultat

Figur: Utviklingen i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter de siste årene.

Det er en generell anbefaling at kommunene har et netto driftsresultat på minimum 1,75 % for å ha tilstrekkelige økonomisk handlefrihet. Resultatet for Søndre Land kommune har variert en del fra år til år, og i 2020 var netto driftsresultat på -0,84 %. Dette er ikke tilfredsstillende. Kommunens langsiktige mål for netto driftsresultat er 2,0%.

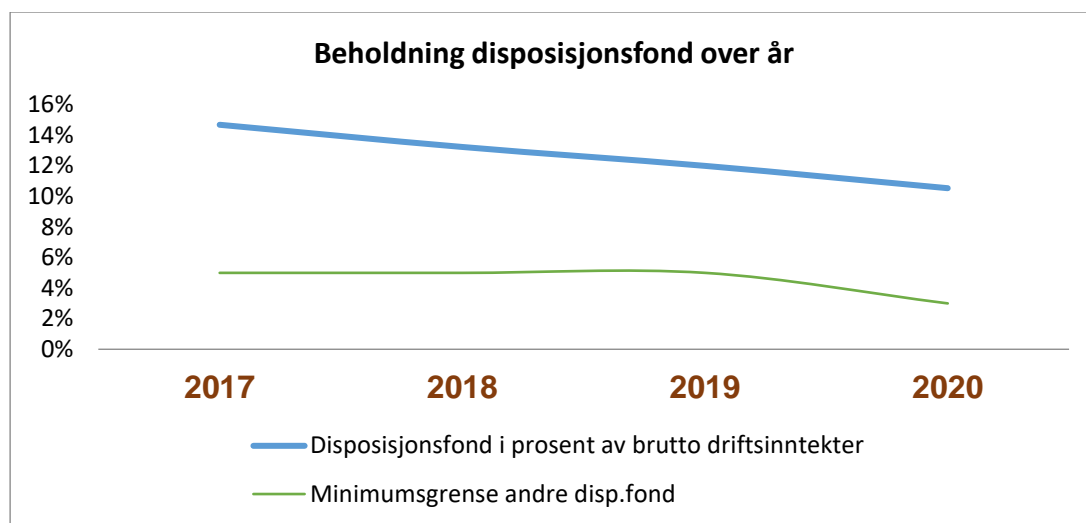
Fondsbeholdning

Kommunen har en solid fondsbeholdning (302,2 mill. pr. utgangen av 2020). Det er de frie investeringsfondene som utgjør den største delen av den totale fondsbeholdningen. Det har høy

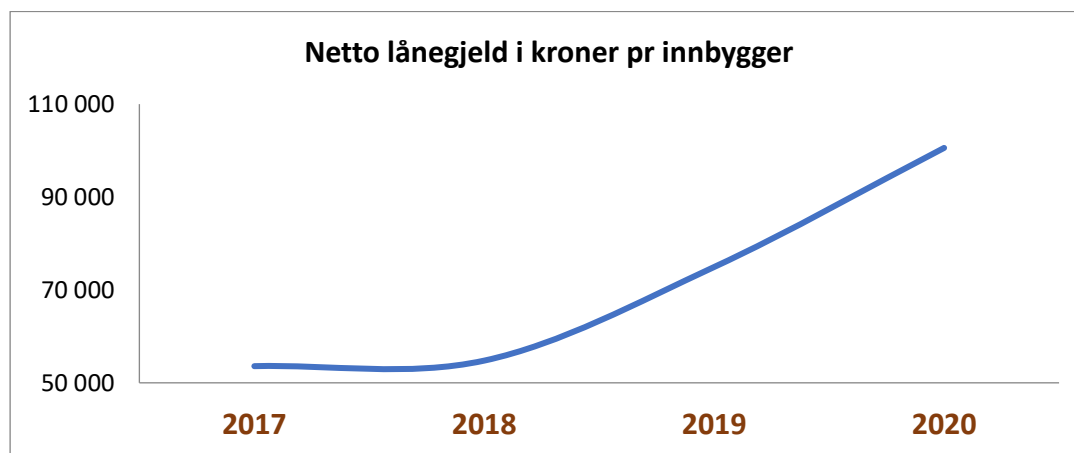

prioritet å sette av midler til frie driftsfond som pensjonsfond, premieavviksfond, pensjonsfond etc. for å styrke kommunens soliditet (se neste avsnitt).

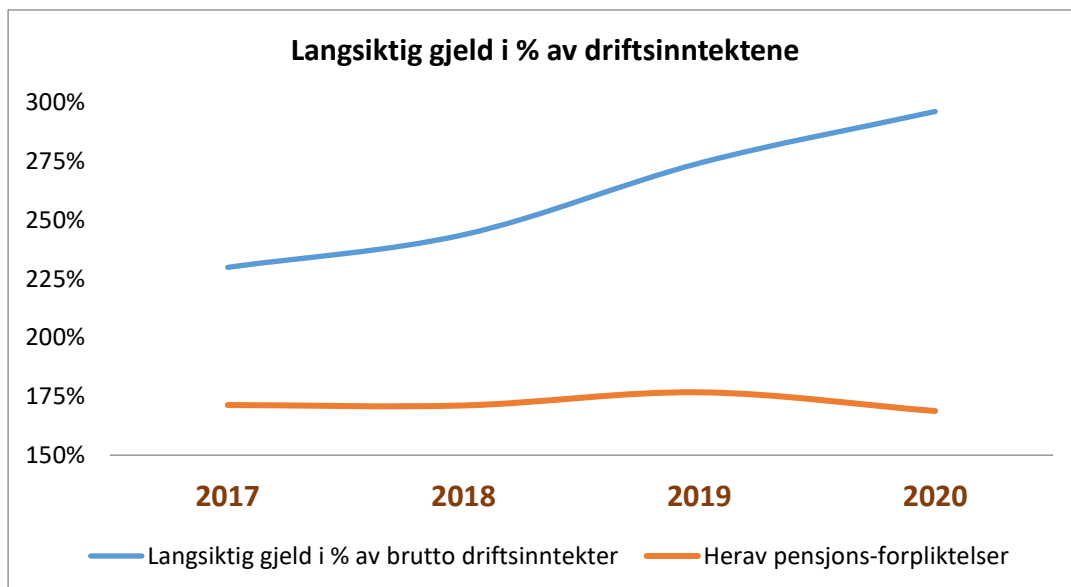

Beholdningen på kommunens disposisjonsfond ligger på et solid nivå, men har vært svakt synkende de siste årene. Den anbefalte minimumsgrensen er på 5 % av brutto driftsinntekter, og kommunen har de siste årene ligget godt over denne grensen. I 2020 var kommunens disposisjonsfond på 10,5% av brutto driftsinntekter. Det ble i 2020 brukt 16,5 mill. fra beholdningene på bufferfond og inflasjonsfond for å styrke driftsrammene.

Lånegjeld

Kommunens netto lånegjeld har etter 2018 vist en sterkt stigende kurve, grunnet store investeringer som i det alt vesentlige er lånefinansiert. Søndre Land kommune hadde i 2020 en gjeld pr. innbygger på kr. 100.579, som var opp fra kr. 74.939 i 2019.

I langsiktige gjeld er pensjonsforpliktelsene inkludert, og som oversikten viser, utgjør pensjonsforpliktelsene en betydelig del av kommunens langsiktige gjeld, selv om andelen pensjonsforpliktelser er synkende.

Pensjonsforpliktelsene i kroner pr. innbygger er spesielt høye i Søndre Land. Disse forpliktelsene skriver seg i stor grad fra vertskommunerollen for tidligere institusjonsbeboere i kommunen, og som har ført til at kommunen har mange medarbeidere fra 1990-tallet. For disse har kommunen forpliktelser til framtidig pensjonsutbetalinger. Kommunesektoren har en ytelsesbasert pensjonsordning hvor de ansatte er garantert en viss andel av sluttlønnen når de går av med pensjon. Pensjonspremien som arbeidsgiver betaler, øker i takt med lønnsøkningen.

Pensjon og vertskommuneansvaret

Som nevnt ovenfor har kommunen store pensjonsutgifter som blant annet skyldes rollen som vertskommune i forbindelse med ansvarsreformen fra 1991. Det har årlig blitt budsjettet med nedtrekk av driftsrammene, og fra 2013 har noe av vertskommunetilskuddet blitt avsatt til et pensjonsfond. Dette fondet har p.t. en beholdning på 16,5 mill. Siste avsetning så langt ble gjort i 2017, da den økonomiske situasjonen i 2018, 2019 og 2020 ikke har gjort det mulig å foreta avsetninger til dette fondet. Det er budsjettet med å sette av 1 mill. i 2021, og videre øke avsetningene utover i planperioden. Kommunen kan da gradvis bruke av dette fondet når alle vertskommunebrukerne har falt fra og tilskuddet samtidig blir borte.

Langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune hadde tidligere store verdier i aksjer i VOKKS AS og Oppland Energi AS. Disse aksjene ble solgt i 2002 og 2004, og salgsværdien ble investert i langsiktige plasseringer, forvaltet i samarbeid med DNB Markets. Kommunen har et økonomi- og finansreglement, som sist ble revidert med virkning fra 1. januar 2018. I dette reglementet er rammene for hvordan pengene kan plasseres og forvaltes stadfestet.

Tanken bak dette var at *den årlige avkastningen* av midlene, etter at fondsavsetninger i samsvar med

finansreglementet er foretatt, skal kunne bidra med tilskudd til driften av Søndre Land kommune. Imidlertid har ikke Søndre Land kommune greid å foreta fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet. Det er særlig året 2008, med store tap i finansmarkedet som er årsaken til dette, men også i 2020 hvor det ble brukt 16,5 mill av fondene for å øke rammene til drift.

Tabellen nedenfor illustrerer omfanget per 31.12.2020 (akkumulert avkastning)

År	Resultat	Markedsverdi
2002	2 864 787	85 259 863
2003	5 703 556	89 911 327
2004	4 743 822	174 655 149
2005	7 576 262	175 670 802
2006	10 345 313	177 762 199
2007	3 552 776	176 771 764
2008	-12 867 493	162 565 135
2009	15 334 842	177 899 977
2010	11 421 856	175 101 088
2011	717 096	175 818 184
2012	8 927 266	184 745 449
2013	16 629 304	201 374 753
2014	10 829 209	212 203 961
2015	7 702 798	219 905 158
2016	9 498 150	229 403 309
2017	12 973 658	242 376 967
2018	-254 633	242 122 334
2019	19 685 185	261 807 519
2020	17 792 699	264 600 218
Totalt	194 340 355	

	Beholdning 31.12.20	Stresstest pr 31.12.2020	Avvik
Fond bufferkapital	12 835 564	21 500 000	-8 665 000

For budsjettåret 2022 er det budsjettert med avkastning på langsiktige plasseringer på 13 mill., mens det er budsjettert med 3,5 mill. i avsetning til bufferkapital.

I kommunens økonomi- og finansreglement heter det at avsetningen til bufferkapital bør være på samme nivå som den beregnede stresstesten (risikoberegning) ved utgangen av hvert år. Ved inngangen til 2021 var beholdningen på bufferkapitalen 12,8 mill.

Når det gjelder avsetning til inflasjonsjustering ble kommunens økonomi- og finansreglement endret ved vedtak i kommunestyret i september 2021, og i det nye reglementet heter det som følger:

Med utgangspunkt i summen av langsiktige plasseringer pr. 31.12.2020 skal det pr. 31.12 hvert år være avsatt på fond til inflasjonsjustering i samsvar med endring i konsumprisindeksen pr. 31.12 hvert år.

Basert på endringen i økonomi- og finansreglementet er vurderingen at det ikke er behov for avsetning til inflasjonsjustering i 2022.

2.2.2 Befolkningsutvikling og befolkningsframskriving

Det blir stadig færre innbyggere i Søndre Land. Fra 1. januar 2018 til 1. juli 2021 er folketallet redusert med 85 innbyggere. I 2020 var det en betydelig nedgang i fødselstallet med 27 fødsler.

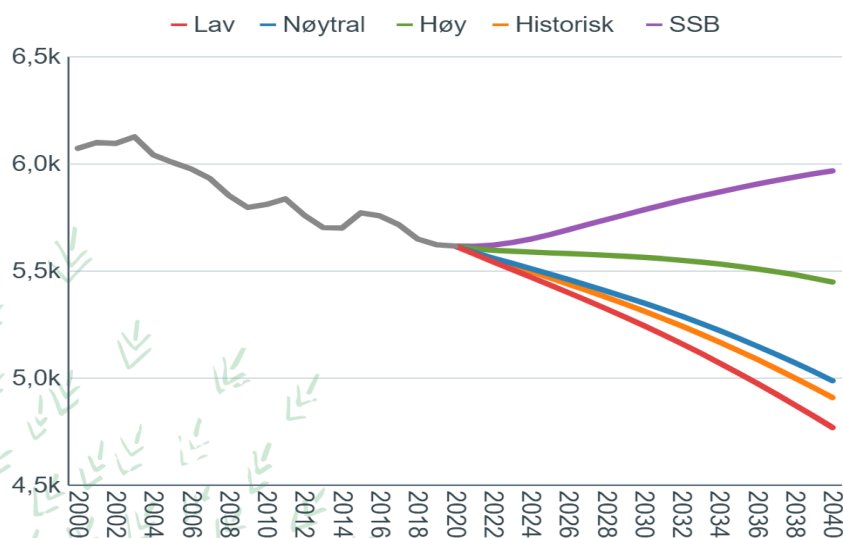
Gjennomsnittet de siste 10 årene har ligget omkring 50 fødsler per år. Tendensen til lavere fødselstall ser ut til å fortsette i 2021.

Følgende tabell gir en detaljert framstilling av den demografiske utviklingen fra 1.1.2018 til utgangen av andre kvartal 2021.

	2018	2019	2020	2021 (til 1. juli)
Folketall 1. januar	5650	5623	5617	5579
Fødte	47	57	27	18
Døde	64	56	62	22
Fødseloverskudd	-17	1	-35	-4
Innflyttinger	283	279	297	133
Utflyttinger	293	286	300	143
Nettoinnflytting	-10	-7	-3	-10
Befolkningsendring	-27	-6	-38	-14

Kilde: SSB, statistikkbanken. Tabell 06913.

Befolkningsutvikling

Tallene i grafen er basert på en analyse fra Telemarksforsking.

I figuren vises de fire scenariene vi har for folketallsutviklingen i Søndre Land fram til 2040, når det legges til grunn at den nasjonale veksten blir som i hovedalternativet til SSB fra 2020. SSBs siste framskriving for Søndre Land som ble publisert august 2020 er også lagt inn.

Scenariet med nøytral attraktivitet viser en nedgang i folketallet i Søndre Land fra 5 617 innbyggere i 2020 til 4 988 innbyggere i 2040.

I scenariet med høy attraktivitet er nedgangen ganske liten og folketallet ender opp i 5 449 innbyggere i 2040.

SSBs framskriving er langt mer optimistisk og har vekst i folketallet i Søndre Land., men dette vurderes ikke som realistisk.

Prognoser for utviklingen framover tyder på fortsatt nedgang i befolkningstallet. I kommende økonomiplanperiode ser nedgangen ut til å bli størst i aldersgruppen 0 – 5 år. Antallet barn i skolealder holder seg ganske stabilt første del av perioden, men vil deretter antagelig gå ned. Antallet innbyggere over 65 år øker, spesielt gjelder det gruppen over 80 år.

Den demografiske utviklingen med nedgang i folketallet og endring i alderssammensetning er en betydelig utfordring for Søndre Land. Færre innbyggere betyr nedgang i kommunens inntekter (statlig rammetilskudd), mangel på kvalifisert arbeidskraft og skjev befolkningssammensetning. Dessuten blir grunnlaget for å drive handelsvirksomhet og privat tjenesteyting mindre.

Endringer i alderssammensetningen gir en forskyving av utgiftsbehovet mellom sektorene. Kommunalområde mestring og velferd vil få et økt utgiftsbehov som følge av flere pleietrengende eldre, mens utgiftsbehovet i kommunalområdene barnehage og skole går ned etter hvert som antall barnehagebarn og skoleelever blir færre.

2.2.3 Arbeidsmarked og sysselsetting

Antall arbeidsplasser i Søndre Land har økt med ca. 50 plasser fra 2018 til 2020. Økningen er størst i helse- og sosialtjenester og i private tertiærnæringer.

Følgende tabell gir en detaljert oversikt over utviklingen.

Sysselsatte personer etter arbeidssted	2020	2019	2018	2017
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	112	109	113	114
05-43 Sekundærnæringer	231	216	204	228
45-82 Varehandel, samferdsel, finanstj.	330	290	286	283
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	65	70	70	81
85 Undervisning	129	188	177	193
86-88 Helse- og sosialtjenester	717	684	684	662
90-99 Personlig tjenesteyting	39	42	37	39
00 Uoppgitt	26	23	29	31
	1649	1622	1600	1631

Sysselsatte per 4. kvartal med arbeidssted Søndre Land etter næring. Kilde SSB statistikkbanken, tabell 07979.

Andelen sysselsatte er lav i Søndre Land. Årsaken er at Søndre Land har flere med uførepensjon, nedsatt arbeidsevne og personer som går på arbeidsavklaringspenger enn gjennomsnittet i Oppland og landet. Ved utgangen av 2020 var andelen sysselsatte i den yrkesaktive befolkning i Søndre Land på cirka 60%. I landet som helhet var andelen ca. 66%

2.2.4 Folkehelse

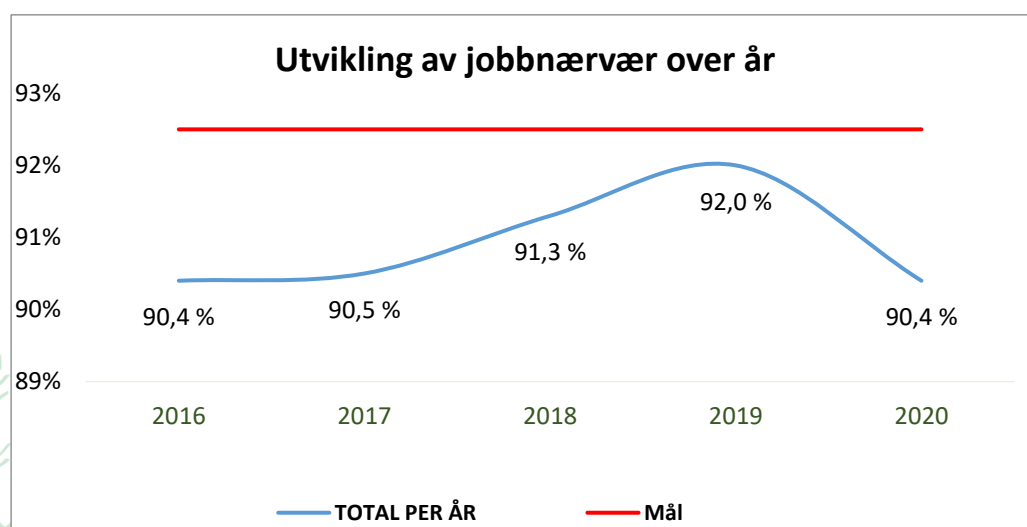
Folkehelseinstituttet utarbeider på bakgrunn av statistiske data folkehelseprofiler for alle kommuner. Disse folkehelseoversiktene viser at Søndre Land over tid skårer under gjennomsnittet på blant annet følgende indikatorer:

- Andelen innbyggere i aldersgruppen 30 – 39 år med utdanning på videregående eller høyskolenivå.
- Andelen innbyggere i aldersgruppen 0 – 17 år i lavinntektsfamilier
- Andelen innbyggere 20 – 29 år med stønad til livsopphold
- Forventet levealder

2.2.5 Jobbnærvær

	2015	2016	2017	2018	2020
Totalt SLK	90,4%	90,5%	91,3 %	92%	90,4 %
Herunder egenmeldt fravær	1,00 %	1,10 %	0,9 %	1,00 %	1,30%

Det totale jobbnærværet i Søndre Land kommune ble på 90,4 % i 2020. Det var negativ utvikling fra 2019 til 2020, og man er noe lengre i fra målsetningen på 92,5 %. Økningen kan forklares med utfordringene det har vært i forbindelse med koronapandemien. Det egenmeldte fraværet ble på 1,3 % i 2020, som er en liten økning i egenmeldt fravær.

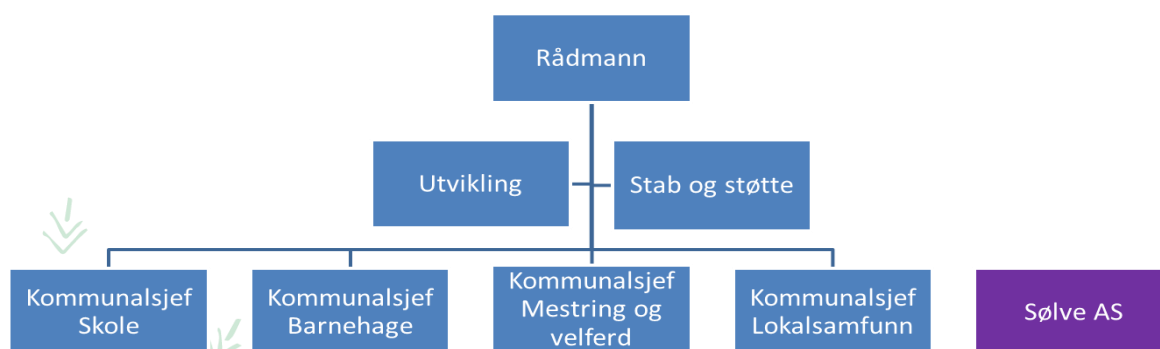
Jobbnærvær kvartalsvis per kommunalområde er gjengitt nedenfor.

	1. halvår 2021	1. halvår 2020	1. halvår 2019
BARNEHAGE	87,1%	88,7%	90,3 %
SKOLE	92,5 %	90,6%	
HELSE, OMSORG OG VELFERD:	89 %	89,4 %	91,3%
LOKALSAMFUNN	94,5 %	93,8 %	93,9%
STAB OG STØTTE	94,3 %	88,4 %	
UTVIKLING	100 %	92,6 %	93,6 %
RÅDMANNSGRUPPE	100 %	100 %	
TOTALT 1. halvår:	90,6	92,1	91,5

Jobbnærværet viser en nedgang i 1. halvår 2021 sammenlignet med 1. halvår i 2020. Det kan forklares i forhold til langtidsbelastningen i forhold til koronapandemien. Det bør fokuseres på å endre nåværende trend.

2.2.6 Administrativ struktur

I løpet av 2021 er det gjort noen justeringer i den formelle strukturen. Til og med 31. august hadde rådmannen direkte personalansvar for utviklingsenheten. Fra og med 1. september er det plansjef som har dette ansvaret. Fra samme dato har også kommunalsjef lokalsamfunn rollen som rådmannens stedfortreder. Den rollen har ikke tidligere vært entydig plassert.

I forbindelse med at Hovlitunet ble tatt i bruk, er det også gjort justeringer av organiseringen av kommunalområde Mestring og velferd. Det er blant annet opprettet to nye avdelinger lokalisert til Hovlitunet.

Et viktig element i den administrative organiseringen i Søndre Land, i tillegg til det formelle organisasjonskartet, er de fem tverrfaglige nettverkene. Disse er:

- Nettverk for tidlig innsats og forebygging
- Nettverk for nærværarbeid og arbeidsmiljø
- Nettverk for mestring
- Nettverk for god helse og livskvalitet
- Nettverk for boattraktivitet og næringsutvikling

På grunn av pandemien, har oppstarten av nettverkene gått tregere enn ønskelig. Alle er imidlertid nå i gang, men det er noe forskjellig hvor langt de har kommet i arbeidet. Nettverkene skal ikke være statiske, verken når det gjelder oppgaver eller sammensetning. Det innebærer også, i ytterste konsekvens, at et nettverk kan legges ned dersom det ikke gir ønsket effekt. Tilsvarende kan det etableres nye nettverk hvis behovene skulle tilsi det.

Nettverkene er forankret på rådmannsnivå ved at de er forutsatt ledet av kommunalsjef. Det er utpekt egne koordinatorene for hver av nettverkene.

Forankringen på rådmannsnivå skal også sikre at initiativ i nettverkene, som har potensiell positiv effekt for kommunen som helhet, ikke skal «trumfes» av enkeltavdelingers eller kommunalområders prioriteringer av egne ansvarsområder eller budsjetttrammer. Rådmannen er innforstått med at dette kan bli krevende, ikke minst i en situasjon med vektlegging av budsjett disiplin. Det vil derfor være viktig å finne fram til gode mekanismer som sikrer at helhetsperspektivet ivaretas.

2.2.7 Tilstand administrasjonen

RÅDMANNSGRUPPEN OG POLITISK LEDELSE:

Nøkkeltall for administrasjonen	2021	2020	2019	Kommentar
Antall årsverk	5	5	5	Ny organisasjonsmodell 2020
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2022	2021	2020	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	Ikke gjennomført siden 2017
Nærvær (i %)	100	100*	100	*Basert på registrert sykefravær første halvår 2021
Økonomisk resultat (i %)	100	96*	105	* Basert på prognose per 30.09.21

Medarbeiderundersøkelse ble sist gjennomført i 2017. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Målsetningen i 2022 er at medarbeidertilfredsheten skal ligge på 4,3 eller høyere for administrasjonen.

De økonomiske driftsrammene blir gradvis strammere. Derfor er det tilfredsstillende å konstatere at det ligger an til et mindreforbruk i 2021. For 2022 er målet balanse.

UTVIKLINGSENHETEN

Nøkkeltall for utviklingsenheten	2021	2020	2019	Kommentar
Antall årsverk	4,4	5,4		Ny organisasjonsmodell 2020.
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2022	2021	2020	
Medarbeidertilfredshet	4,5	-	-	Ikke gjennomført siden 2017
Nærvær (i %)	100	98	99	
Økonomisk resultat (i %)	100	85 %	-	

Det er store forventninger til hva utviklingsenheten skal levere, ikke minst innenfor næringsutvikling, markedsføring og profilering av kommunen. Det er imidlertid en utfordring at det lite økonomisk rom, utover lønnsmidler.

STAB OG STØTTE

Nøkkeltall for stab og støtte	2021	2020	2019	Kommentar
Antall årsverk	16,8 2,5	17,2		Stab og støtte Hovedtillitsvalgt/ verneombud Lærlinger ca 13
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2022	2021	2020	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	Ikke gjennomført siden 2017
Nærvær (i %)	95	91,3	-	
Økonomisk resultat (i %)	100	-	-	Pr. 2. tertial 2021.

Det ble gjennomført organisasjonsendring i 2020, og da ble avdelingene personal og lønn, fellestjenester, økonomi og IKT slått sammen til en enhet til Stab og støtte. Antall årsverk i 2020 er basert på de enkelt avdelingene som de besto av tidligere. I tillegg består Stab og støtte hovedtillitsvalgte/ hovedverneombud (2,5 årsverk) og 13 lærlinger.

Antall årsverk i Stab og støtte reduseres gradvis, som en følge av at budsjetttrammene reduseres. Det er en målsetting at dette skjer ved naturlig avgang, og at man unngår å ansette nye ved å fordele arbeidsoppgaver enten i avdelingen eller på tvers av avdelinger/kommunalområder

Medarbeiderundersøkelse ble sist gjennomført i 2017. På bakgrunn av ny organisering er det ingen tall for Stab og støtte. Ny medarbeiderundersøkelse er planlagt gjennomført i november/desember 2021. Målsettingen er å være > 4,3.

Målsettingen er et jobbnærvær på 95 % i 2022, frem til nå i 2021 er nærværet nær ved 95 %.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Administrasjon - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (kr per innbygger)	3 186	3 016	3 636	2 730	2 943
Administrasjon - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (andel av totale utgifter - prosent)	4,7	4,5	5,8	5,3	5,1
Administrasjon - netto driftsutgifter (kr per innbygger)	4 965	4 710	5 175	3 815	3 829
Administrasjon - netto driftsutgifter (andel av totale utgifter – prosent)	6,5	5,9	7,1	6,0	5,8
Politisk styring - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (kr per innbygger)	452	412	554	297	410

Politisk styring - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (andel av totale utgifter - prosent)	0,7	0,6	0,9	0,6	0,7
Politisk styring - netto driftsutgifter (kr per innbygger)	617	527	681	378	438
Politisk styring - netto driftsutgifter (andel av totale utgifter – prosent)	0,8	0,7	0,9	0,6	0,7

I kroner per innbygger har Søndre Land kommune relativt høye utgifter til administrasjon og politisk styring. Dette er også dokumentert i Telemarksforsknings rapport fra forprosjektet til *Søndre Land i møte med framtida*. Utgiftene til administrasjon gikk ned fra 2018 til 2019 og ytterligere ned fra 2019 til 2020.

Det er imidlertid verdt å legge merke til at Søndre Land kommune har lavere utgifter enn kommunegruppa i KOSTRA. Kommunegruppe 4 omfatter kommuner med 2 000 til 9 999 innbyggere, middels bundne kostnader og lave frie disponible inntekter per innbygger. Bildet nyanseres ytterligere dersom en ser på andel av totale utgifter. Siden ansvarsreformen i 1991, har Søndre Land kommunes samlede driftsutgifter (særlig lønnsutgifter) ligget høyt sammenlignet med andre kommuner. Utgiftene til administrasjon og politisk styring i kommunene vil som regel samvariere med det totale utgiftsnivået. Det er verd å merke seg at Søndre Land kommunes lønnsutgifter til administrasjon i 2020 lå godt under gjennomsnittet for kommunegruppa, fylket og landet som helhet. Det innebærer at det først og fremst er andre utgifter enn lønn, som er nødvendig å gå inn i, når en skal se etter muligheter for å redusere de administrative utgiftene i kommunen.

KIRKE

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Brutto driftsutgifter til kirkene pr.innbygger i kroner (kr)	936	948	951	679	683
Medlem og tilhørige i Dnk i prosent av antall innbyggere (prosent)	80,4	80,1	79,5	70,9	78,3
Døpte i prosent av antall fødte (prosent)	61,4	-	68,1	50,2	60,9
Konfirmerte i prosent av 15-åringer (prosent)	66,7	-	66,0	55,7	61,1
Kirkelige gravferder i prosent av antall døde (prosent)	98,2	100,0	96,6	87,5	92,7

Medlemmer i tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke i prosent av antall innbyggere (prosent)	6,3	6,3	7,7	11,4	7,6
--	-----	-----	-----	------	-----

Kommunen har høye driftsutgifter til kirker og gravplasser sammenlignet med fylkes- og landsgjennomsnittet. Sammenlignet med kommunegruppe 4, er vi på noenlunde samme nivå. Det er en høy andel som velger konfirmasjon i Søndre Land sammenlignet med andre kommuner.

2.2.8 Tilstand barnehage

Kommunalområde barnehage innebefatter de kommunale barnehagene: Trevatn, Grettegutua, Hov, Svingen og Vestsida. Landåsbygda Montessoribarnehage er nå den eneste private etter at Minstemann avviklet sin drift høsten 2021. Helsestasjonen inklusiv skolehelsetjenesten og jordmortjenesten er egen avdeling innunder kommunalområdet på lik linje med barnehagene. Dette signaliserer satsningen på tidlig innsats. Spesialpedagogisk støttetjeneste for barnehagene samt logoped er også knyttet opp mot kommunalområdet. I tillegg er ansvaret for samhandlingen med det interkommunale barnevernet lagt innunder kommunalområdet barnehage. Den administrative organiseringen pålegger kommunalsjefnivå et særlig ansvar for å legge til rette for at de ulike avdelinger og tjenester skal samhandle og arbeide på tvers av kommunalområdene med mål om en tjeneste med optimal organisering.

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2021	2020	2019	Kommentar
Antall årsverk	66,5	65,5	70,7	Jf ny organisasjonsmodell 2020
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2022	2021	2020	
Medarbeidertilfredshet	4,2	-	-	
Nærvær (i %)	92,5	87,2*	89,1	*per 1. halvår 2021
Økonomisk resultat (i %)	100	106*	112	*per 2. tertial 2021

BARNEHAGETJENESTEN

Nøkkeltall	2021	2020	2019	Kommentar
Antall barn i kommunale barnehager	188	204	219	
Antall barn private bhg	13	20	22	Minstemann ble lagt ned fra 01.08.21
Timer spesialpedagogisk hjelp (lærertimer)	52	69 t/u	72 t/u	
Antall timer assistent på enkeltbarn	83	58 t/u	51 t/u	

Antall barn i barnehage er synkende. Tilbudet for barn med særskilte behov er under omforming. Barnehagen skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når noen barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre periode. Et tiltak for å styrke både det spesialpedagogiske og det allmennpedagogiske i barnehagesektoren, er tilsetting av spesialpedagoger i kommunens barnehager. Det er faste samarbeids- og veiledningsmøter med PPT, spesialpedagogiske støttetjenester og helsesykepleiertjenesten. Dette er et systemisk tiltak for å flytte kompetansen nærmere barna.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Andel barn 1-2 år i barnehage, i forhold til innbyggere 1-2 år (prosent)	79,6	72,0	81,3	85,5	85,3
Andel barn 3-5 år i barnehage, i forhold til innbyggere 3-5 år (prosent)	94,6	94,4	96,7	97,4	98,0
Antall barn korrigert per årsverk til grunnbemanning, alle barnehager (antall)	5,1	5,1	5,4	5,7	5,5
Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent)	31,3	40,3	42,9	42,4	44,4
Andel barn i kommunale barnehager som får spesialpedagogisk hjelp (prosent)	2,7	2,5	3,9	4,0	2,8
Netto driftsutgifter barnehager, per innbygger 1-5 år (kr)	190 870	181 592	173 137	168 389	169 712

Nøkkeltall som omhandler andelen barn i forhold til innbyggere som benytter seg av barnehage, viser at Søndre Land ligger lavt. Dette gjelder spesielt aldersgruppa 1-2 år. Helsestasjonen og spesialpedagogiske støttetjenester vil i samarbeid med barnehagene rette ytterligere oppmerksomhet mot dette området, og ett nytt tiltak fra januar 2022 er etablering av lavterskeltilbudet; «Familiebasen» (nærmere beskrevet i kap 1.4.3). Bemanningsnorm for barnehage stiller krav om minimum én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. Våre nøkkeltall viser at vi har færre barn per ansatt. Dette skyldes i hovedsak at vi har to én-avdelings barnehager med færre barn per ansatt. Det må her presiseres at 10 timers åpningstid gjør det påkrevd med de antall årsverk de én-avdelings barnehagene har. Nøkkeltallene for andel ansatte med barnehagelærerutdanning har hatt en positiv økning for Søndre Land sin del. Netto driftsutgifter til barnehager (per innbygger) er noe redusert i forhold til 2019-tallene etter etableringen av nye Hov barnehage.

BARNEVERN TJENESTEN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Netto driftsutgifter til barnevernstjenesten per innbygger 0-22 år (kr)	16 983	16 023	9 200	8 059	9 547
Barn med melding ift. innbyggere (prosent)	5,4	6,3	5,2	5,0	5,5
Barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0-22 år (prosent)	5,2	4,2	4,3	3,8	4,2
Barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244) (antall)	9,5	10,9	16,9	17,5	16,6
Undersøkingar med handsamingstid innan 3 månader (prosent)	82	76	88	90	85
Brutto driftsutgifter (funksjon 244) per barn med undersøking eller tiltak (kr)	99 747	95 177	55 007	55 757	72 500

Nøkkeltallene viser at Gjøvik-Land barnevern har høyere utgifter enn gruppe 4 og Landet uten Oslo. Dette må sees opp mot nøkkeltallene som viser at behovet for barnevernstjenester i vår region er høyere enn gjennomsnittet i landet uten Oslo. Rapporteringen fra det interkommunale barnevernet om krevende og tunge saker, underbygges av nøkkeltall for barn med undersøking eller tiltak per årsverk. Krevende og sammensatte saker påvirker også nøkkeltall for brutto driftsutgifter per barn med undersøking eller tiltak.

HELSESYKPLEI TJENESTEN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år (årsverk)	45,6	53,4	53,1	45,7	51,4
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst (prosent)	93	100	87	72,4	76,7

Nøkkeltal vedrørende årsverk per innbygger viser en økning. Dette er en del av den målrettede satsningen da tjenesten er sentral i kommunens arbeid med tidlig innsats ovenfor barn og unge.

Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker viser også en positiv stigning, og er en prioritert oppgave innenfor helsestasjon – og jordmortjenesten.

2.2.9 Tilstand skole

Kommunalområdet innbefatter Odnes skole/SFO, Fryal skole/SFO, Søndre Land ungdomsskole, PPT, flyktingtjenesten og voksenopplæringen.

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2021	2020	2019	Kommentar
Antall årsverk	87*	86,6	92,6	Jf ny organisasjonsmodell 2020
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2022	2021	2020	
Medarbeidertilfredshet	4,2		-	
Nærvær (i %)	92,5	92,5	90,6	1. halvår
Økonomisk resultat (i %)	100	100**	111	Pr. 2. tertial 2021

*Herunder inkludert 1,5 årsverk som er prosjektstillinger (tilskuddsbaserte). Dette gjelder Losstillingen og skolebibliotekressursen.

Viktig også å bemerke at bemanningen på Voksenopplæringen ble økt med 2 årsverk pga. dobling i elevtallet grunnet samarbeidet med Nordre Land kommune.

** Viser til kommentar i tertialrapporten, hvor det påpekes at det kan bli krevende å oppnå balanse på fellespostene (gjesteelever, flyktninger og Land Montessoriskole)

Skolen har også i år flere lærere ute i permisjon i deler av sin stilling, og har redusert den daglige bemanningen ved blant annet ikke å leie inn vikarer for disse.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Kostragr. 4 2020	Landet uten Oslo 2020
Årstimer til særskilt norskopplæring pr. elev med særskilt norskopplæring (antall)	364	149,3	55	36,2
Årstimer til spesialundervisning pr. elev med spesialundervisning (antall)	216,2	185,7	149,2	143,1
Elever i kommunale og private grunnskoler som får særskilt norskopplæring (prosent)	0,5	1,3	2,8	4,7

Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	6	6,3	10,1	7,8
Gruppestørrelse (antall)	14,6	14,3	13,7	15,7

Det ble brukt uforholdsmessig mange årstimer på norsk2 også 2020. Dette skyldes behovet for relativt store vedtak knyttet opp mot enkeltelever med store behov (bla. analfabetisme). Ellers viser tallene at vi fortsatt bruker mye ressurser på spesialundervisning, selv om dette ikke gjelder spesielt mange elever.

GRUNNSKOLE

Nøkkeltall	2022	2021	2020	Kommentar
Antall elever	(491)	492	505	Det antas en sterk reduisering i antall elever framover
Elever ved andre skoler	(43)	49	44	2021: Land Montessori (15), Bjoneroa (19), Andre private skoler (6), I andre kommuner (9)
Årsverk undervisning kommunale skoler (inkl. fag- og miljøarbeidere)	64,13	69,23	70,36	

Elevenes skoleprestasjoner

Utviklingen i elevenes skoleprestasjoner er beskrevet og drøftet i tilstandsrapporten for grunnskolen (legges fram for kommunestyret i oktober 2021). Her gjengis kun tallene for andelen elever på laveste mestringsnivå på nasjonale prøver og antall grunnskolepoeng.

Nasjonale prøver 5. trinn	2020	2019	2018	2017
Andel elever på laveste nivå i lesing 5. trinn	28,9	24,6%	32,1 %	15,6 %
Andel elever på laveste nivå i regning 5. trinn	40%	24,6%	37,7 %	10,9 %
Andel elever på laveste nivå i engelsk 5. trinn	27%	40,4%	22,6 %	13,3 %

Nasjonale prøver 8. trinn	2020	2019	2018	2017
Andel elever på de to laveste nivåene i lesing 8 tr.	21,8%	25,0%	25,8 %	26,7 %
Andel elever på de to laveste nivåene i regning 8 tr.	23,7%	30,9%	35,5 %	36,7 %
Andel elever på de to laveste nivå i engelsk 8. tr.	21,9%	35,7%	27,5 %	18,4 %

Resultater 10. trinn	2020	2019	2018	2017
Grunnskolepoeng	---	39,4	39,8	41,1

Forutsigbarhet i skolenes budsjetter vil kunne gi mer kontinuitet i de systemrettede tiltakene, knyttet til den tidlige innsatsen. Det er uheldig at slike tiltak (eksempelvis «lesekurs») ikke kan holdes over tid. Å rigge den tidlige innsatsen på en slik måte at vi får et robust, systemrettet og helhetlig opplegg gjennom hele skoleløpet har vært et prioritert område i år, hvor blant annet nettverk for tidlig innsats og forebygging er sterkt involvert. Det pågår her et arbeid som skal sikre bedre overgang fra barnehage til skole, i tillegg til en arbeidsgruppe som jobber med innholdet i det pedagogiske opplegget for 1.- og 2. klasse. Det forventes at disse tiltakene skal gi økt mestring for elevene i den grunnleggende leseopplæringen, samt bidra til å hindre tidlig utenforskap. Vi mener å kunne se en sterkt sammenheng mellom svake leseferdigheter og utfordringer knyttet til det psykososiale i skolen.

VOKSENOPPLÆRING OG FLYKTINGTJENESTE

Introduksjonsprogrammet inkludert grunnskoleopplæring og norskopplæring med samfunnskunnskap gjennomføres i samarbeid med Sølve Læring pluss. For tiden er det totalt 45 elever som deltar i opplæring, enten i norskopplæring etter Introduksjonsloven eller i grunnskoleopplæring etter Opplæringsloven.

Søndre Land kommune mottar integreringstilskudd for 41 flyktninger. Av disse deltar for tiden 5 flyktninger i introduksjonsprogrammet.

I desember 2020 ble det inngått en samarbeidsavtale med Nordre Land om leveranse av introduksjonsprogram og norskundervisning for flyktninger. Erfaringene så langt har vært positive. Dette bidrar til at tilbudet kan bli mer forutsigbart og bærekraftig i forhold til antall deltakere. Seks elever mottok sine grunnskolepapirer til forrige skoleår; Tre fra Søndre Land og tre fra Nordre Land. Flere tok norskprøve og samfunnsfagprøve.

Det forventes at samarbeidet med Nordre Land fortsetter framover.

2.2.10 Tilstand mestring og velferd

Kommunalområdet dekker helse- og omsorgstjenester, psykisk helse- og rustjenester og sosiale tjenester i NAV. Tjenestene skal være av god kvalitet og med tilstrekkelig kapasitet. Det skal være nødvendig bredde i tjenestetilbudet. Det skal være et robust fagmiljø med vekt på tverrfaglighet og samarbeid – både internt og eksternt. Tjenesten har som mål å til enhver tid ha optimal organisering og kunne tilpasse seg framtidige endringer.

Hovlitunet åpnet juni 2021. Alle tjenester som ble gitt på Hovli sykehjem er flyttet over til Hovlitunet.

- Institusjonstjenestene er på Hovlitunet lagt til Bjørkelunden. Avdeling for mennesker med demens og langtidsopphold, 16 plasser. Bjørkelunden har ansvar for dagtilbud Hovli, som er dagtilbud til mennesker med demens, åpent 3 dager i uken.
- Rehabilitering og behandling, har 2 KAD-plasser, korttidsplasser til rehabiliteringsformål, avlastning og utredning og har totalt 24 plasser.
- Avdelingene Rognlia (32 plasser) og Furubakken (18 plasser) på Hovlitunet er omsorgsboliger med heldøgns bemanning. Furubakken har ansvar for dagtilbud Tunet. Dagtilbud til eldre er åpent 5 dager i uken.
- Hjemmebaserte tjenester har nå også sine lokaler på Hovlitunet. De gir helsehjelp og praktisk bistand og opplæring i eget hjem. Avdelingen har ansvar for utrykning ved utløste trygghetsalarmer og hverdagsrehabilitering.
- Tilrettelagte tjenester gir helsehjelp og praktisk bistand og opplæring til personer med nedsatt funksjonsevne. Dagaktivitetstilbudet Kråkvika hører også til avdelingen. Avdelingen har i tillegg ansvar for avlastningsboligen for barn og unge, og støttekontaktordningen.
- Psykisk helse og rustjeneste ble egen avdeling fra 01.03.20. Avdelingen gir støttesamtaler, gruppetilbud, og lavterskel dagtilbud. I tillegg hører botilbudet Hov Nordre til avdelingen samt LAR/Utegrupper, FACT og FACT-S.
- Fysio/ergo/friskliv/hjemmevaktmestertjenesten er blitt egen avdeling fra 01.03.20. De jobber mye innenfor satsningsområdene rehabilitering, mestring og velferdsteknologi.
- Legetjenesten er blitt egen avdeling fra 01.03.20. Hov Legesenter har 6 legehjemler og en turnuslege. Det er ansatt 5,5 årsverk hjelpepersonell.
- Kjøkkenet har fått nye og flotte lokaler på Hovlitunet. De produserer mat til alle på Hovlitunet, kantine og til hjemmeboende gjennom matombringing. Det skal driftes etter gjeldende normer, og tilby kvalitetsmessig god og ernæringsriktig mat til kunder.
- NAV Søndre Land arbeider etter arbeids- og velferdsforvaltningens visjon; "Vi gir mennesker muligheter", og har som hovedmål å bidra til en velfungerende velferdstjeneste og et velfungerende lokalsamfunn, samt gi innbyggere og næringsliv gode, behovsrettede og samordnede tjenester. De kommunale tjenestene i NAV-kontoret er: Tjenester i hht lov om sosiale tjenester i NAV (bl.a. økonomisk stønad, kvalifiseringsprogram, midlertidig bolig, råd og veiledning) og gjeldsrådgivning.

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2021	2020	2019	Kommentar
Antall årsverk	230,39	234,6	232,9	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2022	2021	2020	
Medarbeidertilfredshet	>4,2			Det er ikke gjennomført undersøkelse.
Nærvær (i %)	92,5	89*	88,7	Pr. 2. kvartal 2021
Økonomisk resultat (i %)	100	106**	111	Pr. 2. tertial 2021

Koronapandemien påvirket både økonomisk resultat og nærvær i 2020 og 2021.

HELSE- OG OMSORGSTJENESTER

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester per innbygger (kr)	44 228	42 340	40 089	29 271	34 461
Årsverk helse og omsorg per 10 000 innbygger (årsverk)	481,5	482,1	427,8	315,4	387
Andel brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten m/ helseutdanning (prosent)	75,6	72,9	77,6	78	77,7
Andel innbyggere 80 år og over som bruker hjemmetjenester (prosent)	28,6	30,8	34,1	29,2	31,4
Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på sykehjem (prosent)	10,5	7,7	11,9	11,2	10,8
Andel brukere av hjemmetjenester 0-66 år (prosent)	57,9	53,7	43,3	48,4	45,8
Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon (kr)	3828	4126	3996	4033	4018
Legetimer per uke per beboer i sykehjem (timer)	0,38	0,78	0,48	0,57	0,57
Andel innbyggere 67-79 år med dagaktivitetstilbud (prosent)	2,59	2,04	0,87	0,64	0,70
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	12,8	12,9	12,5	11,8	12,8
Avtalte fysioterapeutårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	11,4	10,9	11,6	9,7	11,4

Søndre Land kommune ligger fortsatt høyt sammenlignet med andre både når det gjelder utgifter til kommunale helse og omsorgstjenester og i antall årsverk per 10 000 innbyggere. Det er nærliggende å tenke at utgiftsnivået henger sammen med vertskommuneansvaret og redusert tilskudd.

Trass i at kompetanse er et satsningsområde, har andel årsverk i helse og omsorg med helsefagutdanning blitt redusert.

Andel innbyggere over 80 år, som mottar hjemmebaserte tjenester øker med ca. 2%. Antall innbyggere over 80 år som er beboere på sykehjem er redusert med nærmere 3 %.

Andel innbyggere under 66 år som mottar hjemmetjenester er høyere enn i andre kommuner, samtidig er den redusert fra 2019.

Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon fortsetter å øke. Søndre Land har høyere utgifter enn gruppe 4, men drifter fortsatt rimeligere enn de fleste i Gjøvikregionen. Kun Nordre Land har lavere utgifter med 3033,- per døgn.

Vi har høy andel personer med tilbud om dagaktivitetsplass i aldersgruppen 67-79 år, sammenlignet med andre. Andelen er redusert fra et høyere nivå i 2019. Dette ser vi på som et godt forebyggende tiltak.

Kommunen har en ubesatt legehjemmel. Det er en kommunal stilling fordelt 50% som sykehjemslege på Hovlitunet og 50 % som fastlege med 450 listepasienter på legesenteret. Denne stillingen er pr. dags dato besatt av lege fra vikarbyrå. Dette er en stor ekstra utgift som vi nok dessverre kan forvente at vil vedvare ut i 2022. Stillingen har vært utlyst x2 uten aktuelle kandidater (kun en søker) og den vil nå lyses ut for 3 gang.

Bemanningen i fysioterapitjenesten har vært ustabil grunnet sykefravær i 2021. P.t. er situasjonen stabil. Deler av en fysioterapeutstilling ble gjort om til lederstilling (ca. 30 %). Samarbeidet mellom kommunale og privatpraktiserende fysioterapeuter er satt i faste rammer og fungerer godt. Tjenesten skal være godt dekket for å levere tjenester til innbyggerne.

PSYKISK HELSE- OG RUSTJENESTER

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Årsverk av psykiatriske sykepleiere per 10 000 innbyggere (helse- og omsorg) (antall)	1,8	1,8	7,3	4,9	5,5
Årsverk av personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	5,2	6,9	11,2	9,0	8,9
Årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	7,5	8,9	3,3	3,3	3,0
Andel nyinnflyttede med psykiske problemer (prosent)*	50				

*Ingen tilgjengelige tall for 2020

Flere medarbeidere som har tatt videreutdanning har gjennomført en utdanning som heter psykisk helse og rus. En splitting av disse videreutdanningene kan gi en feil rapportering. Årsverk av psykiatriske sykepleiere, og personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid, ligger noe lavere enn de vi kan sammenligne oss med. Vi ligger høyt på årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid sammenlignet med andre. Andel nyinnflyttede personer med psykiske problemer er beregnet ut fra andel nyinnflyttede husstander der en eller flere personer er rusmiddelmissbrukere og i tillegg har en psykisk lidelse, i prosent av alle nyinnflyttede husstander tildelt bolig i løpet av året. Det er altså et bilde på de som får tildelt kommunal bolig. Disse tallene er ikke tilgjengelig for 2020.

SOSIALTJENESTER

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Sosialhjelpsmottakere (antall)	109	117	3391	109932	9314
Antall sosialhjelpsmottakere 18-24 år (antall)	25	22	588	21499	1841
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp i 6 måneder eller mer (antall) ¹	30	31	1082	41747	3375
Sosialhjelpsmottakere med arbeidsinntekt som hovedinntekt (antall)	16	14	505	12924	1217
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold (antall)	23	25	1132	43475	3569
Antall barn i familier som mottok sosialhjelp (antall)	42	41	2014	54809	4929
Andel uføretrygdede 18-67 år	20,8	21,9	***	10,6**	14,2

* per august 2020

** gjelder hele landet ***Det er ikke tall for Kostragruppene

Nøkkeltallene for sosialhjelpsmottakere viser antall personer og er derfor ikke så aktuelle å sammenligne med annet enn internt i kommunen. Generelt ser vi en økning i antall personer som mottar sosialhjelp mellom 2019 og 2020.

Andel barn i familier som mottar sosialhjelp er stabilt. Dette er barn i familier som i løpet av året har mottatt sosialhjelp.

Andel uføretrygdede av befolkningen har steget. Søndre Land har blant landets høyeste andeler av befolkningen på uføretrygd. Dette skyldes trolig flere forhold enn den enkeltes helsesituasjonen, bl.a. er tilflytting og sosial arv viktige faktorer.

2.2.11 Tilstand lokalsamfunn

Kommunalområdet er ansvarlig for gi tjenester innenfor områdene bolig, eiendomsforvaltning, brann og redning, husholdningsavfall, kirke, klima og energi, kommunal vannforsyning og avløp, kultur/barne- og ungdomstiltak, landbruk, plan, byggesak og miljø og samferdsel.

Kommunalområdet består av avdelingene Teknisk drift, bygg og vedlikehold, Arealforvaltning, Kultur og Renhold som er ansvarlig for disse tjenestene.

Nøkkeltall	2021	2020	2019	Kommentar
Antall årsverk	56,1	56,9	59,1	Budsjetterte årsverk i 2021
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2022	2021	2020	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	Medarbeiderundersøkelse gjennomføres i 2021.
Nærvær (i %)	95,0	94,5*	94,0	*per 1. halvår 2021
Økonomisk resultat (i %)	100	98,2*	96,5	*per 2. tertial 2021 basert på årsprognose mindreforbruk på 0,6 mill

Antall årsverk i kommunalområdet reduseres gradvis, som en følge av at budsjettrammene reduseres. Det er en målsetting at dette skjer ved naturlig avgang, og at man unngår å ansette nye ved å fordele arbeidsoppgaver enten i avdelingen eller på tvers av avdelinger/kommunalområder.

Medarbeiderundersøkelse som sist ble gjennomført i 2017, ga et resultat på 4,3 for kommunalområdet lokalsamfunn/stab. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Ny medarbeiderundersøkelse er planlagt gjennomført i november/desember 2021. Målsettingen er å være på tilsvarende nivå eller høyere for kommunalområdet lokalsamfunn.

Målsettingen er et jobbnærvær på 95 % i 2022, noe kommunalområdet har vært nær ved å nå tidligere år. I 2020 og 2021 kan jobbnærværet være noe påvirket av pandemien.

De økonomiske driftsrammene blir gradvis strammere. Kommunalområdet gikk med et lite mindreforbruk i 2020 og årsprognosen per 2. tertial 2021 indikerer også et lite mindreforbruk i 2021. Selv om kommunalområdet har betydelige reduksjon i driftsrammene i 2022 er målsettingen å oppnå økonomisk balanse i 2022.

BOLIGER

De økonomiske KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall)	33	35	25	20	25
Lønnsutgifter per eid kommunal bolig (kr)	11 102	10 448	8 434	10 064	12 195
Brutto investeringsutgifter til boligformål per innbygger i kroner (kr)	5 588	15 582	2 208	1 408	1 232
Andel kommunale boliger som er tilgjengelige for rullestolbrukere (prosent)	68	70	65	54	60

Andel nye søkere som har fått avslag på kommunal bolig (prosent)	20	4	28	26	26
Antall boliger godkjent av kommunen for finansiering med startlån, per 1000 innbyggere (antall)	2,1	1,4	1,1	1,4	1,8
Antall husstander tilkjent statlig bostøtte fra Husbanken per 1000 innbyggere (antall)	11,4	12,4	12,7	14,6	14,9

Kommunen har flere kommunalt disponerte boliger enn de fleste sammenlignbare kommuner grunnet ansvarsreformen. Det er god andel kommunale boliger som er tilgjengelig for rullestolbrukere. Videre er andel nye søkere som har fått avslag på kommunal bolig gått betydelig ned i 2020. Andelen er betydelig lavere enn i de andre sammenlignbare gruppene. Brutto investeringsutgifter til boligformål per innbygger har gått betydelig opp siden 2019 grunnet realisering av Hovlitunet.

EIENDOMSFORVALTNING

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i prosent av samlede driftsutgifter (prosent)	7,8	8,2	8,5	8,9	8,5
Netto driftsutgifter til forvaltning av eiendom per innbygger (kr)	183	153	312	291	362
Areal på formålsbygg per innbygger (m ²)	4,95	5,04	6,5	5,24	5,61
Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter (kr)	116	107	101	104	71
Utgifter til driftsaktiviteter per kvadratmeter (kr)	724	680	564	551	565
Herav utgifter til renhold (kr)	266	250	181	164	179
Herav energikostnader per kvadratmeter (kr)	132	100	108	96	108

Forvaltning av kommunale bygninger og boliger varierer fra kommune til kommune, så sammenligning med andre kan være misvisende. Bl.a. har flere kommuner valgt å la en kommunal stiftelse eller foretak eie rådhus, og i mange kommuner er boliger eid av en boligstiftelse. Det betyr at areal og kostnader for disse ikke nødvendigvis inngår i Kostra-tallene. I Søndre Land kommune er det generelle bildet at utgiftene til drift av kommunale bygninger og boliger går ned i 2020 sammenlignet med 2019.

BRANN OG ULYKKESVERN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Netto driftsutgifter til forebygging brann og andre ulykker pr. innbygger, konsern (kr)	85	179	79	65	47
Netto driftsutgifter til beredskap brann og andre ulykker pr. innbygger, konsern (kr)	1 344	1 339	1 241	894	931
Årsverk i brann- og ulykkesvern per 1000 innbyggere (årsverk)	0,46	0,48	..	0,75	0,73
Antall bygningsbranner (antall)	5	7	108	2 601	256

Søndre Land kommune har høyere netto driftsutgifter enn andre kommuner til forebygging og beredskap brann og andre ulykker per innbygger. Det er et generasjonsskifte i brannvesenet som medfører høyere kostnader til utdanning av nye mannskaper. Videre går antall innbyggere ned, noe som også gir høyere kostnader per innbygger. Likevel gir kostnadsbildet et grunnlag for å gjøre en nærmere vurdering av eventuelle innsparingsmuligheter.

HUSHOLDNINGSAVFALL

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Årsgebyr for avfallstjenesten - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	2 233	2 077	2 856	2 997	2 576
Selvkostgrad (prosent)	98	100	100	100	100
Andel levert til materialgjenvinning inkl. biologisk behandling (prosent)	52,3	54,7	39,4	41,5	47,2

Årsgebyr for avfallstjenesten gikk ned med 7 % fra 2019 til 2020 og er lavere enn snittet i Innlandet og landet. Selvkostgraden er tilnærmet 100 %.

KOMMUNAL VANNFORSYNING

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Selvkostgrad (prosent) (før bruk av fond)	92	100	95	98	198
Årsgebyr for vannforsyning - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	7 255	7 697	4 701	3 881	4 414
Andel fornyet kommunalt ledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år (prosent)	0,56	0,75	..	0,70	0,49
E.coli: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater (prosent)	100	96,1	..	99,1	97,1
Andel av total kommunal vannleveranse til lekkasje (prosent)	44,9	42,0	..	29,8	34,7

Selvkostregnskapet viser at man har en økning i inndekningen fra ca 80 % i 2017, 90 % i 2018 til 92 % i 2019 og til 100 % i 2020. Målsetningen er ha en selvkostgrad på 100 %. Videre er årsgebyret for vannforsyning høyere enn i andre kommuner. Kommunen ligger høyere enn andre kommuner når det gjelder andel av total kommunal vannleveranse som går til lekkasje. Vi har vannmålere som beregner eksakt lekkasje. Mange andre kommuner har ikke vannmålere installert hos sine abonnenter, og da benyttes forbrukstall fra Norsk Vann. De stipulerer med et snittforbruk pr boenhet på 140 m³ pr år. Snitt for Søndre Land er 99 m³ pr år. Med et for høyt beregnet forbruk, vil også lekkasjeprosent bli litt lavere enn hva den faktisk er.

KOMMUNALT AVLØP

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Selvkostgrad (prosent) (før bruk av fond)	90	100	97	98	97
Årsgebyr for avløpstjenesten – ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	7 279	7 752	5 138	4 321	5 385
Andel fornyet kommunalt spillvannsnett, gjennomsnitt for siste tre år (prosent)	0,64	0,26	..	0,65	0,45
Andel innbyggere tilknyttet anlegg der renskrav er oppfylt (prosent)	72,9	66,0	..	47,2	37,6

Selvkostgraden viser en positiv utvikling. Målsettingen er ha en selvkostgrad på 100 %. Videre er årsgebyret for avløpstjenesten høyere enn i andre kommuner. Andel fornyet ledningsnett har gått ned, og er lavere enn i andre kommuner. Andel innbyggere tilknyttet anlegg der rensekrav er oppfylt, er høyt sammenlignet med andre kommuner.

KULTUR/BARNE- OG UNGDOMSTILTAK

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Netto driftsutgifter til kultursektoren per innbygger (kr)	1 806	2 134	2 434	2 529	2 517
Netto driftsutgifter til idrett i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,5	0,5	0,9	1,4	1,2
Netto driftsutgifter til barn og unge i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,5	0,6	0,8	0,8	0,7
Besøk i folkebibliotek per innbygger (antall)	2	1,5	3,9	2,7	2,7
Besøk per kinoforestilling (antall)	23,9	14,5	16,8	15,8	16,7
Barn 6-15 år i kommunens kulturskole (prosent)	23,2	24,3	20,6	13,6	15,9

Netto driftsutgifter til kultursektoren viser en økning, men godt under andre kommuner. Videre viser netto driftsutgifter til idrett og til barn og unge, målt i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter, stabil utvikling, men godt under andre kommuner. Andel barn som deltar i kulturskolen øker og er betydelig høyere enn i andre kommuner. Besøkstallene på kinoen og folkebibliotek går ned, men disse besøkstallene er påvirket av pandemien i 2020. Disse besøkstallene har også gått ned i de sammenlignbare gruppene.

KLIMA OG ENERGI

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Energiutgifter per m2 (fylkes) kommunalt eide bygg (kr)	132	100	108	96	108
Energibruk per m2 eid areal, formålsbygg (kWh)	166	151	166	139	152
Andel fornybar forbruk av totalt forbruk i (fylkes)kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	96	97	97	97	97

Søndre Land kommune har nærmet seg sammenlignbare grupper i 2020 både med hensyn til energiutgifter, energibruk. Energikostnadene per kvadratmeter vil reduseres betydelig når Hovlitunet er tatt i bruk.

LANDBRUK

Nøkkeltall	2020	2019	2018	2017	Kommentar
Landbrukseiendommer (antall)	571	574	569	572	
Jordbruksbedrifter (antall)	111	108	110	110	
Jordbruksareal i drift (dekar)	23 985	23 916	24 064	22 894	
Produktivt skogareal (dekar)	537 358	537 358	537 425	537 524	

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter (prosent)	0,3	0,3	0,5	0,2	0,4
Dyrka og dyrkbar jord omdisponert til andre formål enn landbruk (dekar)	2,8	0,0	1 947,9	12 027,0	2 584,3
Godkjent nydyrka areal (dekar)	14	27	2 399	21 641	5 069
Søknader i alt etter jord- og konsesjonslov (antall)	17	13	788	7 740	1 446

Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter er stabilt og ca. på snittet av andre kommuner.

PLAN, BYGGESAK OG MILJØ

Nøkkeltall	2020	2019	2018	2017	Kommentar
Reguleringsplaner vedtatt i alt (antall)	1	4	1	2	
Byggesøknader i alt behandlet (antall)	99	81	83	144	
Behandlede byggesøknader med 3 ukers frist (antall)	22	25	41	95	

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Selvkostgrad i byggesaker (prosent)	37	54	73	78	82
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 3 ukers frist (dager)	12	13	14	17	15
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 12 ukers frist (dager)	29	21	30	39	33
Andel av reguleringsplanene som ble møtt med innsigelser (prosent)	67	100	81	31	34
Andel av innvilgete byggesøknader som skjer gjennom vedtak om dispensasjon fra plan (prosent)	30	18	14	17	13

Selvkostgraden viser en betydelig økning, men fortsatt lav inndeckning, og langt lavere inndeckning enn i andre kommuner. Saksbehandlingstid for byggesaker viser en bedring fra 2019 til 2020.

Saksbehandlingstiden er noe raskere enn i andre kommuner.

SAMFERDSEL

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2019	Søndre Land 2020	Gruppe 4 2020	Landet uten Oslo 2020	Innlandet 2020
Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr)	985	1 377	1 656	1 229	1 201
Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per km (kr)	131 714	182 905	97 254	150 639	114 941
Brutto investeringsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr)	354	2 446	1 028	1 277	1 151
Andel km tilrettelagt for syklende som kommunen har ansvaret for av alle kommunale veier (prosent)	19	11,9	10,7	14,7	17,9
Andel kommunale veier og gater med belysning av alle kommunale veier og gater (prosent)	73,8	83,3	38,9	61,1	47,2
Andel kommunale veier og gater uten fast dekke av alle kommunale veier og gater (prosent)	45,2	45,2	45,7	26,6	47,9

Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr) og per km viser en økning fra 2019 til 2020. Det ble utført grusing og grøfterens av kommunale veger i 2020, som bidrar til å forklare denne økningen. Brutto investeringene økte også betydelig, men nivået var spesielt lavt i 2019.

DEL 3 – BEVILGNINGSOVERSIKTER

3.1. BEVILGNINGSOVERSIKT – drift (årsbudsjett 2022 og økonomiplan) 2022-2025

		Regnskap 2020	Budsjett 2021 (oppr)	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Rammetilskudd		-232 501 438,00	-223 040 000	-230 592 000	-229 964 000	-229 964 000	-229 664 000
Inntekts- og formueskatt		-121 299 847,46	-126 000 000	-134 600 000	-134 600 000	-134 600 000	-134 600 000
Eiendomsskatt		0	0	0	0	0	0
Andre generelle driftsinntekter	1	-69 050 171,00	-64 060 000	-63 508 000	-63 536 000	-63 436 000	-63 436 000
Sum generelle driftsinntekter		-422 851 456,46	-413 100 000	-428 700 000	-428 100 000	-428 000 000	-427 700 000
Sum bevilgninger drift, netto		413 563 188,13	382 137 000	402 910 000	388 110 000	380 410 000	371 110 000
Avskrivninger		28 389 798,00	26 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000
Sum netto driftsutgifter		441 952 986,13	408 137 000	432 910 000	418 110 000	410 410 000	401 110 000
Brutto driftsresultat		-19 101 529,67	-4 963 000	4 210 000	-9 990 000	-17 590 000	-26 590 000
Renteinntekter		-6 099 859,96	-5 650 000	-6 800 000	-3 800 000	-3 800 000	-3 800 000
Utbytter		-73 750,00	-250 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Gevinst og tap på finansielle omløpsmidler		-13 489 706,83	-3 500 000	-8 000 000	-8 000 000	-8 000 000	-8 000 000
Renteutgifter		6 821 263,12	3 400 000	10 700 000	12 800 000	14 600 000	15 100 000
Avdrag på lån		26 868 289,00	29 600 000	23 500 000	24 600 000	26 500 000	29 800 000
Netto finansutgifter		14 026 235,33	23 600 000	19 300 400	25 500 400	29 200 400	33 000 400
Motpost avskrivninger		-28 389 798,00	-26 000 000	-30 000 000	-30 000 000	-30 000 000	-30 000 000
Netto driftsresultat		-4 737 967,00	7 363 000	6 490 000	-14 490 000	-18 390 000	-23 590 000

		Regnskap 2020	Budsjett 2021 (oppr)	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Disp. eller dekning av netto driftsresultat							
Overføring til investering		0	-300 000	0	0	0	0
Netto avs. til eller bruk av bundne driftsfond		-3 043 127,77	1 162 508	-2 010 000	-2 010 000	-2 010 000	-2 010 000
Netto avs. til eller bruk av disposisjonsfond	2	7 589 248,02	8 225 508	8 500 000	16 500 000	20 400 000	25 600 000
Dekning av tidligere års merforbruk		0	0	0	0	0	0
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat		4 737 967,00	-7 363 000	6 490 000	14 490 000	18 390 000	23 590 000
Fremført til inndeckn. i senere år (merforbruk)		0	0	0	0	0	0

NOTER:

- 1 Andre generelle driftsinntekter er vertskommunetilskudd, investeringskompensasjoner og konsesjonsavgift.
- 2 Budsjettetert avsetning til disposisjonsfond gjelder:
  - o 2022: Bufferkapital 3,5 mill, 2 ulike pensjonsfond totalt 4,0 mill, disposisjonsfond 1,0 mill
  - o 2023: Bufferkapital 0, 2 ulike pensjonsfond totalt 7,0 mill, disposisjonsfond 2,5 mill
  - o 2024: Inflasjonsfond 7,0 mill, 2 ulike pensjonsfond totalt 10,0 mill, disposisjonsfond 3,4 mill
  - o 2025: Inflasjonsfond 7,0 mill, 2 ulike pensjonsfond totalt 14,0 mill, disposisjonsfond 4,6 mill

3.2. BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2022-2025

	Regnskap 2020	Budsjett 2021 (oppr)	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
BARNEHAGE	64 750 466,62	67 100 000	66 600 000	64 900 000	64 300 000	63 800 000
SKOLE	69 072 726,42	61 000 000	61 500 000	59 000 000	57 600 000	57 100 000
MESTRING OG VELFERD	186 542 411,47	170 800 000	187 100 000	178 800 000	171 800 000	164 900 000
LOKALSAMFUNN	37 139 752,15	34 200 000	34 400 000	33 700 000	33 600 000	33 600 000
FELLES	-829 939,11	8 400 000	7 700 000	7 200 000	8 700 000	7 200 000
STAB OG STØTTE	27 766 721,58	27 600 000	26 200 000	25 300 000	25 200 000	25 200 000
UTVIKLING	8 836 882,24	6 500 000	6 200 000	5 900 000	6 000 000	6 000 000
RÅDMANNSGRUPPE	7 502 962,42	7 100 000	6 700 000	6 700 000	6 700 000	6 700 000
POLITISK LEDELSE	4 211 125,49	4 400 000	4 500 000	4 600 000	4 500 000	4 600 000
Andre sentrale inntekter og utgifter*	9 173 155,70	-6 100 000	0	0	0	0
Sum bevilgninger til drift	414 166 264,98	381 000 000	400 900 000	386 100 000	378 400 000	369 100 000
Herav:						
Netto avsetning til eller bruk av bundne driftsfond	-544 486,00	1 137 000	-2 010 000	-2 010 000	-2 010 000	-2 010 000
Netto avsetning til eller bruk av disposisjonsfond	-58 591,00	0	0	0	0	0
Sum bevilgning drift, netto	413 563 188,13	382 137 000	402 910 000	388 110 000	380 410 000	371 110 000

* Gjelder i all hovedsak premieavvik pensjon

3.3. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer (årsbudsjett 2022 og økonomiplan) 2022-2025

	Regnskap 2020	Budsjett 2021 (oppr)	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Investeringer i varige driftsmidler	274 301 344,96	130 245 000	72 330 000	84 860 000	78 560 000	57 700 000
Tilskudd til andres investeringer	0	0	0	0	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	1 889 748,00	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Utlån av egne midler	150 000,00	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	152 000 000	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	276 341 091,96	284 245 000	74 330 000	86 860 000	80 560 000	59 700 000
Kompensasjon for merverdiavgift	51 764 139,88	20 000 000	11 000 000	19 000 000	13 000 000	7 000 000
Tilskudd fra andre	62 143 558,00	8 220 000	12 000 000	17 600 000	0	0
Salg av varige driftsmidler	760 908,79	1 700 000	1 500 000	1 500 000	3 500 000	0
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	112 500,00	0	50 000	100 000	0	0
Bruk av lån	159 852 108,74	253 525 000	49 280 000	48 160 000	65 560 000	50 700 000
Sum investeringsinntekter	274 633 215,41	283 445 000	73 830 000	86 360 000	82 060 000	57 700 000
Videreutlån	11 129 865,50	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Bruk av lån til videreutlån	11 129 865,50	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Avdrag på lån til videreutlån	1 722 380,00	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Mottatte avdrag på videreutlån	1 929 459,55	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Netto utgifter videreutlån	-207 079,55	0	0	0	0	0

	Regnskap 2020	Budsjett 2021 (oppr)	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Overføring fra drift	0	300 000	0	0	0	0
Netto avsetning til eller bruk av bundne inv.fond	224 747,00	0	0	0	0	0
Netto avsetning til eller bruk av ubundne inv.fond	1 276 050,00	500 000	-500 000	-500 000	1 500 000	-2 000 000
Dekning av tidligere års udekket beløp	0,00	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	1 500 797,00	800 000	-500 000	-500 000	1 500 000	-2 000 000
Fremført til inndekning i senere år (udekket beløp)	0	0	0	0	0	0

3.4. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer spesifisert – 2022-2025

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2021</i>	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Utbedring amfi på nedsiden av SLUS	110 000	100 000			
ENØK-tiltak skoler		1 300 000			
Hovlitunet	85 000 000	5 000 000			
Velferdsteknologi	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Nytt fagsystem helsestasjon og skolehelsetjenesten		400 000			
Rehabilitering eldresteret		*300 000	*5 000 000	*4 000 000	*4 000 000
Tilpasning arealer NAV	1 000 000	*2 500 000			
Kunst for alle – Hovlitunet	1 000 000	1 400 000			
Ny renseløsning for Trevatn vannverk	100 000	*900 000			
Brurudbakka (vann og avløp)	135 000	200 000	11 000 000	*11 000 000	*11 000 000
Nordberg (inne på feltet)	600 000	*10 900 000			
Holmen pumpestasjon				1 250 000	
Fryal pumpestasjon	80 000	*1 200 000			
Halmrastgutua – nyanlegg for vann og avløp			100 000	5 000 000	
Mindre vann og avløpsprosjekter		500 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Kristenstuvegen – ny VA-ledning				300 000	3 000 000
VA til næringsområder			*200 000	*2 000 000	
Utbyggingstiltak drikkevann vestsida	60 000		900 000		
Konsulentbistand VA-struktur anlegg inkl. klimatiltak		300 000			
Vann og avløp Berthas					3 000 000
Boligtomter	80 000	50 000	50 000	50 000	
	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2021</i>	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Boligtomter Odnas – utredning			300 000		

Boligområde Fluberg – planarbeid	100 000	100 000			
Nye næringsområder	500 000		300 000	*4 500 000	
Tilleggsarealer	20 000	10 000	10 000	10 000	
Fladsrudbygget + tomt	750 000	0	0		
Tiltak Hov sentrum, trafiksikkerhet		*2 420 000			
Stedsutvikling Hov sentrum inkl Fladsrud	1 230 000	*1 500 000	*4 500 000	*1 000 000	
Urner/installasjoner for beplantning i Hov sentrum	120 000	150 000			
Salg av boliger	150 000	150 000	150 000	150 000	
Brannbil		4 500 000			
Veg til Klinkenbergtoppen boligområde		200 000	*2 000 000	*2 000 000	
Kjøp av løypemaskin		2 500 000			
Informasjons- og opplysningskilt med enhetlig profil	250 000	200 000			
Bibliotek – Ny database inkl meråpent bibl		800 000			
Bibliotek – Modernisering av bibliotek		1 500 000			
Publikumsareal i kultursalen		*1 500 000			
Fortau og adkomst Grettejordet		*5 000 000			
Rehabilitering/ utskiftning bru Kirkebakka		2 200 000			
Rehabilitering/ utskiftning bru Sandbekkvegen Trevatn		1 000 000			
Ny traktor teknisk				800 000	
Investeringer i maskiner, redskap mm.		500 000	500 000	500 000	500 000
Ny bil teknisk (erstatte Izuzu pick up)				600 000	
Flomsikring Nordberg		*15 000 000			
Flomsikring Hov Sentrum			*22 000 000		
Samlepott mindre investeringer veg og gatelys		1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2021</i>	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Øistadsetervegen, nødvendig opprustning	375 000	550 000	550 000		
Lastebil					2 000 000

ENØK-tiltak, LED-lys, EL-billadere mm		500 000	500 000	500 000	500 000
Generell opprusting Rådhuset		*500 000	*15 000 000	*20 000 000	*30 000 000
Generell opprustning Søndre Land hallen		*300 000	*2 000 000	*10 000 000	
Nye dataservere og switchere	300 000	300 000		300 000	
Digitalisering (programvare o.l.)	500 000	500 000	300 000	500 000	
Kabling 1. etasje rådhuset		500 000			
Oppgradering Wifi SLUS + Fryal	30 000	1 200 000			
Oppgradering Wifi rådhuset + helsehuset 2. etasje	30 000	1 200 000			
Solavskjerming aktivitetsbygget på Klinikkområdet		100 000			
Lagerbygg bygg og vedlikehold – prosjektering		100 000	*5 000 000		
Uforutsatte investeringer 2023 og 2024			5 000 000	5 000 000	
Totale investeringer i varige driftsmidler		72 330 000	84 860 000	78 560 000	57 700 000
Andre investeringer:					
Investeringer i aksjer og andeler i selskapet – Egenkapitalinnskudd KLP		2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000

Inntekter/finansiering knyttet til spesifikke investeringer:				
Bruk av frie investeringsfond til egenkapitalinnskuddet KLP		-2 000 000	-2 000 000	-2 000 000
Statlige tilskudd fra NVE ang. flomsikring		-12 000 000	-17 600 000	

Investeringer innenfor selvkostområdet VAR (Vann, avløp og renovasjon) er på 14,3 mill i 2022, 19,2 mill i 2023, 26,55 mill i 2024 og 18 mill i 2025.

Alle beløp merket med * er kun estimater.

3.5. ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT I PLANPERIODEN 2022-2025

	Regnskap 2020	Budsjett 2021 (oppr)	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
--	---------------	-------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Driftsinntekter						
Rammetilskudd	232 501 438,00	223 040 000	230 592 000	229 964 000	229 964 000	229 664 000
Inntekts- og formueskatt	121 299 847,46	126 000 000	134 600 000	134 600 000	134 600 000	134 600 000
Eiendomsskatt	0	0	0	0	0	0
Andre skatteinntekter	718 541,00	0	0	0	0	0
Ander overføringer og tilskudd fra staten	72 434 317,00	72 402 330	72 072 026	72 100 026	72 000 026	72 000 026
Overføringer og tilskudd fra andre	66 947 683,69	66 832 343	43 696 670	43 690 901	43 690 901	43 690 901
Brukerbetalinger	16 451 618,38	16 922 553	12 953 004	12 893 004	12 893 004	12 893 004
Salgs- og leieinntekter	51 992 732,43	52 750 717	63 271 547	63 264 547	63 264 547	63 264 547
Sum driftsinntekter	562 342 177,96	557 947 943	557 185 247	556 512 478	556 412 478	556 112 478
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	309 495 864,88	284 981 063	280 411 280	267 046 705	258 596 705	251 196 705
Sosiale utgifter	74 637 866,13	77 677 846	76 886 529	76 613 377	76 613 377	76 613 377
Kjøp av varer og tjenester	141 841 291,07	137 940 993	146 993 998	145 864 724	146 514 724	144 614 724
Overføringer og tilskudd til andre	27 128 018,39	26 435 041	27 153 041	27 047 272	27 147 272	27 147 272
Avskrivninger	28 389 798,00	26 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000
Sum driftsutgifter	581 492 838,47	553 034 943	561 444 847	546 572 078	538 872 078	529 572 078
Brutto driftsresultat	-19 146 660,51	4 913 000	-4 259 600	9 940 400	17 540 400	26 540 400
	Regnskap 2020	Budsjett 2021 (oppr)	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Finansinntekter						
Renteinntekter	6 099 859,96	5 650 000	6 800 000	3 800 000	3 800 000	3 800 000

Utbytter	120 594,00	300 000	150 000	150 000	150 000	150 000
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	13 489 706,83	3 500 000	8 000 000	8 000 000	8 000 000	8 000 000
Renteutgifter	6 822 976,28	3 400 000	10 700 400	12 800 400	14 600 400	15 100 400
Avdrag på lån	26 868 289,00	29 600 000	23 500 000	24 600 000	26 500 000	29 800 000
Netto finansutgifter	-13 981 104,49	- 23 550 000	-19 250 400	-25 450 400	-29 150 400	-32 950 400
Motpost avskrivninger	28 389 798,00	26 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000
Netto driftsresultat	-4 737 967,00	7 363 000	6 490 000	14 490 000	18 390 000	23 590 000
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	0,00	-300 000	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-3 043 127,77	1 162 508	2 010 000	2 010 000	2 010 000	2 010 000
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	7 589 248,02	-8 225 508	-8 500 000	-16 500 000	-20 400 000	- 25 600 000
Bruk av tidligere års mindreforbruk	191 846,75	0	0	0	0	0
Dekning av tidligere års merforbruk	0,00	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	4 737 967,00	-7 363 000	- 6 490 000	-14 490 000	-18 390 000	-23 590 000
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0,00	0	0	0	0	0

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger

Foreldrebetaling barnehage

Foreldrebetalingen i barnehagen reguleres av «Forskrift om foreldrebetaling i barnehager». I statsbudsjettet for 2022 framlagt oktober 2021, foreslås det å øke satsene fra 1. januar 2022 til kr 3.315 for 100% plass pr måned. Under forutsetning av at Stortingets vedtar regjeringens forslag til statsbudsjett, vil foreldrebetalingen i barnehage i 2022 bli som følger:

	2021 Pris pr Måned	2022 Pris pr Måned
Hel plass	3 230	3 315
4 og 5 dager per uke (90 % plass)= 92 %	2 972	3 050
4 dager per uke (80 % plass)= 84 % av full	2 713	2 785
3 og 4 dager per uke (70 % plass)= 76 %	2 455	2 520
3 dager per uke (60 % plass)= 68 % av full	2 196	2 254
2 og 3 dager per uke (50 % plass)= 60 %	1 938	1 989
Enkelt-dager, hel dag	241	248
Enkelt-dager, halv dag	118	121
Smøremat	277	285
Søskenmoderasjon første søsken	30 %	30 %
Søskenmoderasjon andre søsken	50 %	50 %

Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO)

Foreldrebetalingen i skolefritidsordningen økes med ca. 3 %. Regjeringen foreslår i framlagt statsbudsjett for 2022 å bevilge 51,5 millioner kroner til gratis SFO for familier med lav inntekt i utvalgte kommuner. Det er ennå usikkert hvordan dette vil slå ut for Søndre Land.

		2021 Pris pr måned	2022 Pris pr måned
Full plass	*15 t/u til og med 26 t/u	2 605	2 683
Halv plass	*7 t/u til og med 14 t/u	1 851	1 906
Kvart plass	Til og med 6 t/u	1 231	1 267
Enkeltdager	Hel dag i skolens ferier	361	371
	Halv dag (4 timer eller mindre) i skolens ferier	180	185
		2022 Pris pr time	
	**Timesats enkelttimer	100	

*Foreslås endret fra 14 t/u til og med 26 t/u (full plass) og 7 t/u til og med 13 t/u (halv plass). Forslag til vedtektsendringer for SFO fremmes for kommunestyret i desember

**Foreslås endret fra «morgen før skolestart: kr. 111 og ettermiddag etter skoleslut kr. 153t». Endringen forutsetter en vedtektsendring. Forslag til vedtektsendringer for SFO fremmes for kommunestyret i desember.

Praktisk bistand og opplæring i hjemmet

Månedspris avhenger av inntekt

Inntektsgrunnlag		2021	2022
Under 2 G	Pris pr time	210	*
	Makspris pr måned	210	*
2-3 G	Makspris pr måned	1 390	1 410
3-4 G	Makspris pr måned	2 210	2 240
4-5G	Makspris pr måned	2 925	2 970
Over 5 G	Makspris pr måned	3 745	3 800

* Fastsettes i forskrift om egenandel i helse- og omsorgstjenestene som kommer i desember 2021. Pris pr måned er økt betraktelig spesielt for de med høyest inntekt. Prisene for 2022 tilsvarer prisene nabokommunene har for 2021.

Hjelpemiddeltekniker

Minste betaling settes til 1 time, deretter regnes påbegynt ½ time.

	2021	2022
Pris pr time	400	467

Dagopphold på dagsenteret	2021	2022
Pris pr dag inkl transport og mat	165	170
Dagopphold uten transport	115	120
Transport til dagopphold, tur/retur	50	55
Egenbetaling transport kommunal bil, pris pr km. (Ny)	4,03	4,03

Opphold sykehjem og institusjonsplass i Hovlitunet

Satser fastsatt i forskrift	2021	2022
Fribeløp før beregning av vederlag for langtidsopphold	9000	-*
Korttidsopphold i institusjon, pr døgn	175	*
Korttidsopphold, dag- eller nattopphold	95	*

*Nye satser for korttidsopphold og fribeløp ved langtidsopphold for 2022 fastsettes sentralt, og kunngjøres i egen forskrift desember 2021.

Leilighet med heldøgns omsorg på Hovlitunet

Husleien reguleres i h.h.t. Husleielovens bestemmelser, altså i h.h.t. konsumprisindeksen. Regulering skjer fra 01.08.2022. Dersom konsumprisindeksen øker med 2,5%, tilsier dette en husleie på kr 8.200 pr måned. Dette er inkludert oppvarming og internett.

Dersom ektepar får tildelt hver sin leilighet, gis det kr 1.000 i rabatt for hver av leilighetene.

	2021	2022
Full kost	4 300	4300

Kjøkken Hovli

	2021	2022
Hovedrett normal porsjon	78	81
Dessert/suppe	17	18
Grøt	39	41

Fra 2021 deles prisene mellom hovedrett og dessert, og det gis nå også tilbud om grøt. Stor porsjon utgår fra sortimentet grunnet lite behov for denne størrelsen.

Trygghetsalarmer

	2021	2022
Trygghetspakke, trygghetsalarm og røykvarsler koblet til denne	345	350
Utvidet trygghetspakke, mobilalarm og røykvarsler	375	390

Utendørs trygghet, mobil trygghetsalarm	300	300
Trygghetspakke familierabatt (der flere i husstanden deler en alarmsender men har hvert sitt utstyr for tilkalling av hjelp.	180 pr familiemedlem med vedtak	180 pr familiemedlem med vedtak
Leie av kommunal 4g utvendig antenne for økt signalkvalitet i boområder med redusert/lav GSM nett.	+60 kr på trygghetspakkesats	+60 kr på trygghetspakkesats

Bevillingsgebyr – salgs- og skjenkebevillinger

	2021	2022
I medhold av forskrift for omsetning av alkohol, kan kommunen kreve inntil kr 390 i gebyr per bevilling for enkeltanledninger.	350	370

Kulturskole

	2021	2022
Semesteravgift (halvår)	1370	1370
Gruppeundervisning:		
Dans 45	875	875
Dans 60	995	995
Dans 75	1070	1070
Kor	995	995
Søskenmoderasjon	25% kurs 2 50% kurs 3	25% kurs 2 50% kurs 3
Flerfagsrabatt	Søsken 2 25%, søsken 3 50%	Søsken 2 25%, søsken 3 50%

Søsken- og flerfagsrabatt er nytt i 2021. Moderasjonen gis på at søsken nr 2 får 25 % på sine tilbud og søsken nr 3 får 50% på sine tilbud. Flerfagsrabatt beregnes etter søskenmoderasjon.

Det foreslås ingen økning i 2022.

Kinobilletter

	2021	2022
Voksne over 18 år	100	100
Honnør over 70 år/Uførepensjon	80	80
Ungdom 11-18 år	90	90
Barn opp til 11 år (forestilling kl. 17.00 eller før)	80	80

Det foreslås ingen økning på kinobilletter.

Offentlig bading

	2021	2022
Enkeltbillett, barn	30	30
Enkeltbillett, voksen	50	50
Klippekort - 10 klipp, barn	230	230
Klippekort - 10 klipp, voksen	360	360

Det foreslås ingen økning i billettene på offentlig bading.

Bibliotek

	2021	2022
Erstatning for bøker/lydbøker - voksne	500	500
Erstatning for bøker/lydbøker - barn	300	300
Erstatning for filmer/cd/pc-spill/ds-spill	300	300
Erstatning for tidsskrifter	100	100
Bøker fra lokalsamlingen prises individuelt		

Det vil kun være aktuelt å kreve erstatning for et produkt dersom låntaker ikke leverer etter 3 purringer. Biblioteket vil først prøve å komme i kontakt med låntaker. Dersom materialet fortsatt ikke blir tilbakelevert vil det bli sendt erstatningskrav.

Det foreslås ingen endring på priser i 2022.

Leie av kommunale lokaler

	Lokale lag og foreninger – UKEDAGER		Private arrangementer og/eller utenbygds lag og foreninger		Kommersiell virksomhet	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Kultursalen leie (hel dag):						
Kurs, møter, øvinger	Gratis	Gratis	Gratis	3000	Gratis	3000
Leie av lyd- og lysutstyr*	550	Gratis	900	1500	1200	1500
Leie av flygel til konsert **	500	550	800	900	1200	1200
Festsalen i Rådhuset	Gratis	Gratis	1000	750- 2.000	2300	2300
Gymsaler, enkeltarr	Gratis	Gratis		750- 2.000		2300
Allrom Hovlitunet	Gratis	Gratis		750- 2.000		2300

Ungdommens Hus	Gratis	Gratis	1000	750-2.000	2.300	2.300
Kommunestyresalen og øvrige møterom på rådhuset	Gratis	Gratis	865	750-2000	1.150	2.300
Sesongleie Søndre Land hallen 1,5 time per uke (forutsatt ledig tid)	Gratis	Gratis		10.000		15.000
Sesongleie gymsaler 1,5 time per uke (forutsatt ledig tid)	Gratis	Gratis		5.000		7.500
Søndre Land svømmehall per sesong (2timer)		Gratis ****/ 2200		4.400		6.600
Kantine på S.L. ungdomsskole	Gratis	Gratis	840	750-2.000	1.095	2.300

* Søndre Land kommune har lyd- og lysutstyr for små konserter/forestillinger, konferanser og kurs i forbindelse med kultursalen, med ekstern teknikk.

** Nystemt flygel: Bestilles og betales etter avtale

**** Gratis for foreninger som har vannaktivitet som sitt hovedvirke

Husleie i kommunale boliger utenom Hovlitunet

I h.h.t. husleielovens bestemmelser kan husleien økes tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Etter 2,5 års leie kan begge parter kreve at leien tilpasses «gjengs leie» for tilsvarende leiligheter i området. Det foreslås husleieøkning tilsvarende økning i konsumprisindeksen fra 1. august 2022. Månedlige husleier i kommunale utleieboliger (utenom Hovlitunet) varierer ut fra størrelse, kvalitet og plassering, men ligger i dag (sept 2021) i området ca kr 3.700 – ca 7.300. Dette er inklusive kommunale avgifter, men eksklusive oppvarming.

Utleiehytter

Utleiepriser pr døgn	2021	2022
Marithytta	220	220
Piggerud	170	170
Krokvasshytta	170	170
Snøploghytta	90	90

Skogsarbeider

Rådmannen er gitt fullmakt til å justere timeprisen i tråd med utvikling i lønn. Oppstillingen under er derfor kun veiledende. Pris eks.MVA

	2021	2022
Timepris ekskl mva	340	350

Tomtepriser

Tomteprisene ble regulert opp med 10% fra 2013 til 2014 og med 10% fra 2017 til 2018. Dette gjelder både næringstomter, boligtomter, tilleggsarealer og kommunale hyttefelt.

For 2022 reguleres prisene opp med 10% siden det er 4 år siden forrige regulering.

Det bemerkes at det i tillegg er vedtatt av kommunestyret i sept 2021 15% økning av tomteprisen i Kvernmoen-Sørmoen grunnet grunnboringen som gjennomføres høsten 2021. Dette medfører at prisen for gjenværende tomter i dette boligfeltet reguleres opp med 25% fra 1.1.2022.

Eiendomsgebyrer

1. Kommunale vann- og avløpsgebyrer

Det foreslås en endring i tilkoblingsgebyret fra og med 2022. Forslaget innebærer å dele inn tilkoblingsgebyret i to satser, en lav og en høy. Lav sats gjelder tilkoblinger i områder der det er utbygd infrastruktur for vann og avløp. Høy sats gjelder i de områdene kommunen tidligere ikke har bygd ut vann og avløpsnett. Det foreslås at lav sats er en videreføring av dagens satser, kr 25.000 pr boenhet. Høy sats foreslås det dobbelte av lav sats, kr 50.000 pr boenhet. Høy sats foreslås gjeldende også for nye næringsenheter.

I forhold til antall abonnenter, er det lagt inn 20 nye abonnenter i 2022. Samtidig har vi mistet noen abonnenter, blant annet ifm utbygging av nye Hovli.

Årsgebyret for vann i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2022 er uendret fra 2021 på kr 4 063 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 39,00 kr/m³– til 43,85 pr m³ inkl mva. Samlet årsgebyr blir da kr 8.447,- inkl. mva. for en normalabonnt med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 6,1 % fra 2021.

Årsgebyret for avløp i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2022 er uendret fra 2021 på kr 4 550 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 37,05 kr/m³ - til 41,75 kr/m³ inkl mva. Samlet årsgebyr blir da kr 8 725 inkl. mva for en normalabonnt med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 5,7 % fra 2021.

Kommunen har negative fond innen ansvar avløp og vann. I 2021 viser foreløpig regnskap at de negative fondene reduseres noe. Forslaget i økning i satsene for 2022 innebærer at vi planlegger å

reduere de negative fondene ytterligere. Den største enkeltfaktoren for at gebyrene øker utover normal prisstigning er økte strømgifter.

Med foreslåtte økninger forventes det at ovennevnte selvkostområder går i balanse.

Med hjemmel i forskrift om kommunale vann- og avløpsgebyrer fastsettes følgende gebyrer:

Engangsgebyrer ved tilknytning av boliger, næringseiendommer og fritidsbebyggelse	2021 eks mva	2022 eks mva	2022 inkl mva
Tilknytning for vann, lav sats	8 000	8 000	10 000
Tilknytning for avløp, lav sats	12 000	12 000	15 000
Tilknytning for vann, høy sats (Nytt gebyr)	-	16 000	20 000
Tilknytning for avløp, høy sats (Nytt gebyr)	-	24 000	30 000

Tilknytningsavgiften er pr selvstendig boenhet og er uavhengig av størrelse på boligen. Unntatt er utleie-del av bolig.

Årsgebyrer pr boenhet, næringseiendom og fritidsbebyggelse	2021 eks mva	2022 eks mva	2022 inkl mva
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for vann	3 250	3 250	4 062,50
Abonnementsgebyr vann for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	0	0	0
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for avløp	3 640	3 640	4 550,00
Abonnementsgebyr avløp - for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	0	0	0
Forbruksgebyr pr m3 for vann	31,20	35,08	43,85
Forbruksgebyr pr m3 for avløp	29,64	33,40	41,75

Det foreslås en betydelig økning på gebyr for manglende avlesing av vannmåler, fra kr 275 til kr 500 eks mva. Gebyret blir ilagt abonnenter som ikke har lest av vannmåleren 2 år på rad.

Diverse gebyrer for vann, avløp og bruk av vannmåler	2021 eks mva	2022 eks mva	2022 inkl mva
Gebyr for stenging/plombering og gjenåpning av vann	650,00	650,00	812,50
Gebyr for manglende avlesing av vannmåler. (Gjelder ved manglende avlesing 2 år på rad)	275,00	500,00	625,00
Kontrollavlesing av vannmåler	650,00	650,00	812,50

Gebyr for ikke å etterkomme krav om montering av vannmåler beregnes ut fra stipulert forbruk + 50 % pr år			
Gebyr for manglende plombering av vannmåler	650,00	650,00	812,50

2. Gebyrer for slamtømming / spredt avløp

Gebyr for kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse, foreslås redusert med 29,9% grunnet noe bruk av fond. Gebyrer for slamtømming blir videreført fra 2021 uten økning. Årsaken til at gebyrene er så lave og uten økning, er betydelig bruk av driftsfond.

Slamtømming for boenheter, fritidsbygg og næringsvirksomheter	2021 eks mva	2022 eks mva	2022 inkl mva
Kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse: (Ikke mva på dette gebyret da det er et tilsynsgebyr)	482,00	338,00	-
Løpende gebyr for slamtømming for septiktanker og gråvannstanker mindre enn 4 m3	583,68	584,00	730,00
Løpende gebyr for tette tanker, minirenselanlegg og slamavskillere større enn 4 m3. Gebyret skal dekke oppmøte og transport. Gebyr for m3 tankvolum kommer i tillegg (se gebyret under)	583,68	584,00	730,00
Løpende gebyr for m3 tankvolum. Kommer i tillegg til oppmøte og transport (se gebyret over). Pris pr m3	145,92	146,00	182,50

3. Gebyrer for forbruksavfall

Det foreslås å øke normalgebyret for renovasjon fra kr 2 654,- i 2021 – til 2 786,25 i 2022 inkl mva. Økningen i et standard renovasjonsgebyr fra 2021 til 2022 utgjør 5,0 %.

Med hjemmel i lov om forurensing fastsettes følgende gebyrer:

Avfallsgebyrer for husholdninger (tømming av restavfall, papir hver 4 uke, kjøkkenavfall hver 2 uke, plast, glass og metall hver 6 uke.)	2021 eks mva	2022 eks mva	2022 inkl mva
Abonnenter som har liten restavfallsbeholder, 80 l:	1 804,72	1 895,00	2 368,75
Abonnenter som har normal restavfallsbeholder, 140 l	2 123,20	2 229,00	2 786,25
Abonnenter som har ekstra stor restavfallsbeholder, 240 l:	2 547,84	2 674,00	3 342,50
Abonnenter som samarbeider om beholdere: (Dunkstørrelser har ingen betydning)	1 804,72	1 895,00	2 368,75

Restavfall 660 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	7 962,00	8 359,00	10 448,75
Restavfall 360 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	4 777,20	5 015,00	6 268,75
Abonnementsgebyr fritidsbygg og hytter: (50 % av standard gebyr)	1 061,60	1 115,00	1 393,75
Gebyrer som supplerer standard renovasjonsgebyr:			
Fradrag pr abonnent som samarbeider om beholdere. (15 % av standard gebyr)	-318,48	-334,00	-417,50
Fradrag for abonnenter som har liten restavfallsbeholder (80 l) (15 % av standard gebyr)	-318,48	-334,00	-417,50
Fradrag for abonnenter med hjemmekompostering: (10 % av standardgebyr)	- 212,32	- 223,00	-278,75
Tilleggsgebyr for abonnenter med stor beholder: (240 l) (20 % påslag av standardgebyr)	424,64	445,00	556,25

4. Feiegebyr

Med hjemmel i Brannvernloven § 28 og forskrift om feiing og tilsyn med fyringsanlegg av 1/1-2016 fastsettes følgende feiegebyr. Feiegebyr for 2022 foreslås økt med 5,7 %. Økning skyldes blant annet innkjøp av nytt kamera for kontroll av piper, og anskaffelse av ny programvare som ivaretar brannforebyggende arbeid. Nytt gebyr for fritidseiendommer fra 1.1.2019 er beregnet ut fra en faktor på 1,9 ut fra et normalgebyr.

	2021 eks mva	2022 eks mva	2022 inkl mva
Behovsprøvd feiing og tilsyn	336,00	355,00	443,75
Feiing av hytter og fritidsboliger:	638,40	674,00	842,50
Engangsgebyr ved feiing på bestilling	638,40	674,00	842,50
Engangsgebyr ved ekstra tilsyn	638,40	674,00	842,50

LOKAL FORSKRIFT, GEBYRREGULATIV 2022 FOR BYGGESAKER, KART- OG OPPMÅLINGSARBEID MED MER

Erstatter tidligere vedtatt forskrift/regulativ. Gebyrregulativet følger gjeldende lover/forskrifter, og endringer i løpet av kalenderåret kan være påkrevd. Gjeldende fra 1.1.2022

- Det legges inn 5% prisstigning i Kap.B og C siden dekningsgraden i selvkost er lav
- Det legges inn 3,3% prisstigning i Kap.E og F siden dekningsgraden i selvkost er god
- Sats i parentes er fra 2021 og er tatt med for sammenligningens skyld der nytt gebyr overstiger prisstigning. Det er gjort sammenligninger med gebyrnivået i Nordre Land
- Nødvendige tillegg er lagt inn som tidligere har manglet, eks. gebyr for punktbeste, tilbygg landbruksbygg, endring av ansvarsrett m.m.
- Presiserer gebyr i avløpssaker for behandling etter planlov og forurensningslov (se C4 og C25)
- Deler av gebyret i plansaker faktureres tidlig siden plansaker kan gå over lengre tid
- Med rød skrift er lagt inn endringer i tekst og i gebyret utover prisstigning 3,3% el. 5%.
Overstrykninger for tekst som fjernes er også synliggjort.

Gebyrer og annen betaling for tjenester/varer med hjemmel i:

- § 33-1 i plan- og bygningsloven (byggesaksdelen) av 27.6.2008 nr 71, i kraft 1.7.2010
- § 7 og 15 i lov om eierseksjoner av 23. mai 1997 nr 31
- § 12 i jordloven
- §51 og 52a i forurensningsloven
- Forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort, § 5 med hjemmel i Viltloven § 40
- Miljødirektoratet vedtar fellingsavgifter for hvert jaktår som løper fra 1.4 – 31.3
- Sentral forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker, vedtatt 14.des. 2011
- Ny lov NOU 1:1999- Lov om eiendomsregistrering: Et samlet gebyr for oppmålingsforretning og matrikkelføring
- Matrikkeloven § 30 Utlevering og behandling av opplysninger fra matrikkelen
- Matrikkeloven § 32 Offentlige gebyr og betaling for matrikkelforskriften § 16

Lokal forskrift hjemlet i Matrikkelforskriften § 18 (3), 3. setning, om unntak av tidsfrister i saker som krever oppmålingsforretning:

- § 1 Utsatt tidsfrist for gjennomføring av oppmålingsforretning i vinterhalvåret.
- Tidsfristen som er fastsatt i Matrikkelforskriften § 18 første ledd løper ikke i perioden 1. november til 15. mai. I de deler av kommunen hvor nødvendige adkomstveger er vinterstengt etter 15. mai, løper ikke tidsfristen før vegene er åpnet etter vinterstenging.
- ~~§ 2 Ikrafttreden: Denne forskrift trer i kraft samme dato som den blir kunngjort i Norsk Lovtidend.~~

Kapitteloversikt

KAPITTEL	OMHANDLER
Kap. A	Alminnelig bestemmelser
Kap. B	Tjenester som skal betales etter medgått tid
Kap. C	Gebyrer for arbeider etter plan- og bygningsloven, jf § 33-1 og forurensningsloven § 51 og 52

Kap. D	Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven § 12
Kap. E	Gebyrer for arbeider etter matrikelloven (Loven § 32, forskriftene § 16)
Kap. F	Gebyrer for arbeid etter lov om eierseksjoner (§ 7)
Kap. G	Fellingsavgifter etter viltloven (§ 40)

KAP. A Almennelig bestemmelser

A1 Betalingsplikt:

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret skal betales til kommunekassa etter regnings oppgave fra avdeling for Arealforvaltning.

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt planforslag, fullstendig søknad, tilleggssøknad, melding eller begjæring/rekvisisjon foreligger, **om ikke annet er spesifisert nedenfor.**

Kommunen skal av eget tiltak betale tilbake det tiltakshaver eller rekviert måtte ha til gode.

Det samme gjelder der kommunen ved feil har krevd og mottatt for mye i gebyr. Det kan ikke kreves rentetillegg på for mye betalt gebyr.

Avbrutt arbeid: Når en tiltakshaver/rekviert forårsaker at kommunens arbeid må avbrytes eller avsluttes før det er fullført, skal det betales en andel av tilhørende gebyr tilsvarende det kommunen har utført eller må utføre. Se for øvrig C21, C18 og E1

A2 Betalingstidspunkt:

Gebyr skal være betalt innen 30 dager regnet fra fakturadato. Ved for sen betaling kreves et purregebyr på **kr 35,-** (det tas forbehold om justering).

Til vanlig faktureres gebyret etterskuddsvis.

Reguleringsplaner, bebyggelsesplaner og mindre vesentlige reguleringsendringer.

Forslagsstiller er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Se for øvrig C18

Byggesaker

Tiltakshaver er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Rammetillatelse/Igangsettingstillatelse og ferdigattest faktureres straks tillatelser gis. Midlertidig brukstillatelse faktureres for seg der dette er aktuelt.

Oppmålingsarbeid

Rekvierten (den som søker deling) er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Alle tilhørende gebyrer blir fakturert etter oppmålingsforretning og skal være betalt for matrikelbrev blir utstedt. Ved utsatt oppmålingsforretning skal gebyret være betalt på forhånd. Der tinglysning er nødvendig vil tinglysningsgebyr komme i tillegg, se lov om rettsgebyr § 21. Eventuelt dokumentavgift og pantebokutskrift kommer også i tillegg.

Priser tinglysning:

- Tinglysning i fast eiendom: Papirbasert innsendt kr. 585,- og elektronisk innsendt kr.540,-

- Tinglysing i burettslagsandeler: Papirbasert innsendt kr.480,- og elektronisk innsendt kr.440,-
Det tas forbehold om prisendring siden tinglysningsgebyr fastsettes sentralt (Kartverket).

Gebyr for arbeid etter matrikkelloven.

Dokumentavgift kan kreves inn forskuddsvis.

A3 Indeksregulering:

Satsene vil bli regulert i samsvar med prisvekst fra 1.1. hvert år. For 2022 er dette 3,3%

A4 Endringer i gebyrregulativet.

Endringer i gebyrregulativet vedtas av Kommunestyret.

A5 Urimelig gebyr:

Hvis gebyret anses å bli åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader avdeling for Arealforvaltning, **eventuelt Teknisk Drift**, har hatt med saken, eller anses åpenbart urimelig av andre grunner, kan det fastsettes passende gebyr, Jf. Kap. E6

Etter søknad om reduksjon av gebyr, kan planutvalget fastsette lavere gebyr dersom gebyret anses åpenbart urimelig.

A6 Klageadgang:

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages, da dette kun er oppfølging av gebyrregulativet som er fastsatt av kommunestyret.

Dette gjelder ikke der det treffes skjønnsmessige avgjørelser etter A5 og E6

KAP. B Tjenester som betales etter medgått tid (pr. time):

Tjeneste	Gebyr
Kontorarbeid	775
Feltarbeid, enkeltperson med GPS	1 080

KAP. C Gebyrer for arbeid etter plan- og bygningsloven §33-1 og forurensningsloven §51 og 52

Gebyr for kartprodukter på papir eller levering på pdf- filer eller annet bildeformat.

Gebyr for papirkopier av analoge kart eller tegninger.

Gebyr for utskrift på papir fra digitale kartdatabaser eller levert på pdf- eller annet bildeformat.

Tilrettelagte utskrifter/kopier gebyrlegges som vist i C1 og C2 og kan betales kontant i servicetorget.

I saker med saksbehandlingsgebyr dekker gebyret nødvendige kopier/utskrifter og naboinformasjon.

Situasjonskart er et så ajourført og kvalitetssikret kart som kommunen kan levere. Det inneholder grunnkart med eiendomsgrenser supplert med planlinjer (der hvor det finnes digitale plandata) og annen relevant informasjon. Det gis også informasjon om eiendommens areal, reguleringsbestemmelser eller kommuneplanbestemmelser, nabooppgave m.v.

Forenklet situasjonskart er et situasjonskart uten full informasjonsdekning men med naboliste.

C1 Situasjonskart		Satser
1	Situasjonskart inklusiv plandata og nabooppgave	270
2	Forenklet situasjonskart med nabooppgave	215

C2 Gebyr for tilrettelagte kopier av (plan)kartverk, tegninger og kartplott		
1	Papirkopi A3 og mindre pr stk	25
2	Kartplott i farger, A3 og mindre pr stk	70
3	Kartplott A2	325
4	Kartplott A1	410
5	Kartplott A0	525
6	Bekreftet kopi av målebrev	270
Prisene gjelder første utskrift, halv pris på etterfølgende		

C3 Gebyr for rett til disposisjon av digitale kartdata		
For salg av kart og geodata betales gebyr i samsvar med satser anbefalt av geovekstforum, ref. Geovekst veiledning kap. 15. Prisene beregnes per dekar etter en priskalkulator for:		
<ul style="list-style-type: none"> • Grunnkart (inkludert høydekurver og eiendomskart) • Eiendomskart 		
1	Utlevering av reguleringsplandata	1 410
2	Utlevering av kommuneplandata, pr. km ²	285
For digitale kartdata og andre kartprodukter blir det beregnet mva. i tillegg til oppgitte priser i dette regulativet. Det er etablert automatisk leveranse av digitale kartdata via InfoLand. Gå til InfoLand via følgende link: http://www.eiendomsinfo.no/wps/infoland/ og velg kjøp av basiskart som vektordata. Kommunens kart web-innsyn startes og området som ønskes kjøpt må defineres. Pris beregnes etter forenklet Geovekst prismodell. Bestilling av eiendoms pakke i InfoLand kr 2 600 (+ mva). Tillegg for tilvalg av produkter (eks.ROS) <i>Tas forbehold om prisendring siden denne bestemmes i regionsamarbeidet.</i>		

Tiltak som krever søknad og tillatelse, jf. PBL § 20-1. Prisene i punkt C4-C12 gjelder ett-trinns behandling:

C4 Tiltak etter § 20-1 a) og d) og g)		
1	Oppføring av boliger, hytter, garasjer og uthus/anneks	
1.1	Boligbygg – første boenhet	(15 400) 17 000
1.2	Boligbygg - tillegg pr boenhet utover den første	6 470
1.3	Hytteenhet	(15 400) 17 000

1.4	Frittliggende garasjer og uthus/anneks	8 625
2	Tilbygg, påbygg og ombygging m.m. boliger, hytter, garasjer og uthus	
2.1	Bolighus og hytter	8 625
2.2	Garasje/Carport og uthus	5 390
2.3	Tilbygg/påbygg av ny boenhet	(10 270) 15 000
2.4	Mindre ombygninger av hus/hytte/anneks under 15m ² som krever ansvarsrett	5 000
3	Andre bygg: nybygg, tilbygg, påbygg, ombygging m.m.	
3.1	Tiltaksklasse 1	17 250
3.2	Tiltaksklasse 2	(25 675) 36 000
3.3	Tiltaksklasse 3	(51 350) 62 000
3.4	Landbruksbygg over 1000m ² (se C15 for mindre landbruksbygg)	17 250
4	Plassering av varig konstruksjon eller anlegg	
4.1	VA-ledninger, kabler, antenner og lignende	(4 080) 5 000
4.2	Privat avløpsanlegg både over og under 50 PE	(4 080)
4.3	Rehabilitering av privat avløp lik eller mindre enn 10 pe.	1 025
4.2	Rehabilitering /nybygg av privat avløpsanlegg opp til 10 pe. I tillegg gebyr for utslippstillatelse etter C25	1 250/2 500
4.3	Rehabilitering/nybygg av privat avløpsanlegg over 10 pe. Beregnes etter medgått tid (se kap.B) I tillegg gebyr for utslippstillatelse etter C25	
4.4	Rehabilitering av innstikksledning	(1 360) 2 000

C5 Tiltak etter § 20-1 b) og c)

1	Fasadeendring, vesentlig endring eller vesentlig reparasjon av tiltak som nevnt under § 20-1 a)	(3 595) 5 600
---	---	---------------

C6 Tiltak etter § 20-1 d)

Bruksendring, vesentlig utvidelse eller vesentlig endring av tidligere drift av tiltak som nevnt i bokstav a)

1	Endringer uten bygningsmessige arbeider	(3 800) 5 000
2	Endringer med små bygningsmessige arbeider	(3 800) 6 000
3	Endringer med større bygningsmessige arbeider	(6 160) 7 500
4	Bruksendring som medfører ny boenhet – første boenhet	(6 160) 15 000
4.1	Bruksendring - tillegg pr boenhet utover den første. (gjelder også ny sokkelleilighet i eksisterende bolig)	6 470

C7 Tiltak etter § 20-1 e)

1	Riving av bygg i vernekategori 3 og 4 (SEFRAK)	(2 225) 3 500
2	Riving av bygg i vernekategori 1 og 2, samt innenfor kulturmiljøer etter kulturminneplanen	4 315
3	Riving av bygg i tiltaksklasse 1 og landbruksbygg over 1000 m ²	(3 595) 6 000
4	Riving av bygg i tiltaksklasse 2 og 3	(10 270) 13 000

5	Tillegg i rivingsaker: Der det er nødvendig med uttalelse/høring og/eller politisk behandling benyttes C28 og C29	Inntil 4 110
	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett, se C15	

C8 Tiltak etter § 20-1 f) og g)		
1	Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner	(3 800) 5 000
2	Oppdeling, sammenføring av bruksenheter i bolig samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	(3 800) 5 000

C9 Tiltak etter § 20-1 h) og i)		
1	Oppføring av innhengning mot veg, skilt eller reklameinnretning eller lignende	(3 800) 5 000

C10 Tiltak etter § 20-1 m) Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år		
1	For søknad om fradeling av tomt i regulert område, hvor tomteinndeling ikke inngår i vedtatt plan	4 315
1.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	2 160
2	For søknad om fradeling av tomt i samsvar med vedtatt plan	3 235
2.2	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	1 615
3	For søknad om fradeling av tomt i uregulert område, pr tomt	5 390
4	Fradeling av tilleggsareal/arealoverføring <i>Med dette menes all fradeling av areal som skal legges til en annen eiendom, uavhengig av om det behandles som en fradeling av eget areal først, og så skal slås sammen, eller om man overfører arealet direkte til den andre eiendommen uten å gå om fradeling i egen tomt først.</i>	3 235
5	For søknad om fradeling av festetomter til grunneiendom hvor grenser foreligger. (for punkt feste gjelder pkt. 3)	3 235
5.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	1 615
For punkt 3, 4 og 5 vil gebyr for eventuell dispensasjonsbehandling komme i tillegg Hvis saken krever jordlovsbehandling tilkommer gebyr etter D2		

C11 Tiltak etter § 20-1 k)		
Vesentlig terrenginngrep		
1	Steinbrudd, masseuttak, fylling, bru, kaianlegg, underjordisk anlegg, anlegg i fjell, tribuner, molo og lignende. Større anlegg som krever mer saksbehandling gir gebyr etter medgått tid, se Kap.B	5 935
2	Støttemur, basseng, gjødselkum, brønn og lignende	3 235

C12 Tiltak etter § 20-1 I)		
Anlegg av veg eller parkeringsplass		
1	Større anlegg (P-plass over 800 m ² eller veg over 500 meter lengde)	8 630
2	Mindre anlegg	4 315

C13 Trinnvis behandling etter plan – og bygningsloven § 20-1		
1	Rammetillatelse. Gebyr som nevnt under pkt. C4-C12	
2	Igangsettingstillatelse. For hver igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse	4 315

C14 Endring av tillatelse		
1	Endring eller tilleggsmelding i forhold til gitt tillatelse. Er det søkt om større endring(er) kan kommunen kreve at saken skal behandles som ny sak. Kommunen skal i så fall vurdere om det skal fastsettes reduserte gebyrer.	3 775
2	Endring av ansvarsrett	1 300

C15 Tiltak som krever søknad og tillatelse og som kan forestås av tiltakshaver, pbl § 20-4		
1	Alminnelige driftsbygninger i landbruket (nybygg inntil 1000 m ² og tilbygg hvor totalt areal ikke overstiger 1000 m ²) - pbl § 20-4 b)	
1.1	Nybygg bygninger for husdyrhold	10 785
1.2	Nybygg andre landbruksbygg	(5 650) 7 500
1.3	Tilbygg husdyrhold/andre landbruksbygg, 0-100 m ² totalt areal	6 500/4 500
1.4	Tilbygg husdyrhold/andre landbruksbygg, 101-500 m ² totalt areal	8 500/6 000
1.5	Tilbygg husdyrhold/andre landbruksbygg, 501-1000 m ² totalt areal	10 610/7 500
2	Midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg etter pbl § 20-1 j) og som ikke skal plasseres for lengre tidsrom enn 2 år - pbl § 20-4 c)	3 990
3	Mindre tiltak på bebygd eiendom – pbl § 20-4 a) (f.eks. tilbygg under 50m ² , frittliggende garasjer under 70m ² og mindre brygger/naust)	(4 620) 5 000
3.1	Endringstillatelse mindre tiltak på bebygd eiendom - pbl §20-4 a) og c)	2 000
4	Frittliggende bygg med BRA inntil 15m ² og Mindre tilbygg uten bruksareal, inkl. også fasadeendring, mindre skilt og mindre tilbygg	(2 565) 4 000
5	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett eller er omtalt i C7	(2 050) 3 000

C16 Ferdigattester pbl § 21-10		
1	Ferdigattest for nytt avløpsanlegg og andre søknadsppliktige tiltak	(1 665) 2 000
2	Ferdigattest for tiltak rehabilitering av avløpsanlegg lik eller mindre enn 10 pe og etter pbl §20-4 og andre mindre tiltak som tilbygg og pipe	(555) 600
3	Midlertidig brukstillatelse	(1 025) 2 600
4	Purregebyr av ferdigattester	1 075

5	Purregebyr av melding om bygning eller tilbygg som er unntatt søknadsplikt (SAK10 §4.1 og PBL §20-5) inkl. matrikkelføring av slike tiltak	1 075
---	--	-------

C17 Dispensasjoner pbl § 19-2		
1	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven (jf §20-1) m/tilhørende forskrifter og kommunale arealplaner	
1.1	Kan avgjøres uten høring	(3 885) 5 500
1.2	Andre myndigheter er høringspart	8 160
1.3	Tillegg i saker som krever politisk behandling	2 300
2	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven m/tilhørende forskrifter for mindre tiltak på bebygd eiendom, pbl §20-4, a) og c)	
2.1	Kan avgjøres uten høring	2 775
2.2	Andre myndigheter er høringspart	5 555
2.3	Tillegg i saker som krever politisk behandling	(1 905) 2 300
Der flere forhold inngår i samme dispensasjonssøknad, tas kun ett dispensasjonsbehandlingsgebyr. Ordinært saksbehandlingsgebyr i henhold til tiltakets art kommer i tillegg.		
3	Dispensasjoner for enkle tiltak (ikke søknadspliktige tiltak etter Pbl §20-5 samt mindre enkle tilbygg, takoverbygg, terrasser etc.) i LNF-områder i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner som ikke ville vært søknadspliktig i plan. Gjelder tiltak etter Pbl §20-5 som ikke er i samsvar med plan	
3.1	Kan avgjøres uten høring	1 750
3.2	Andre myndigheter er høringspart	3 495
Det tas ikke byggesaksgebyr etter standard satser i henhold til type tiltak i tillegg siden dette gjelder tiltak som etter plan ikke er søknadspliktig.		

C18 Behandling av reguleringsplan		
1	Behandling av planprogram	16 660
<p><i>Forslagstiller er ansvarlig for kunngjøring av planoppstart og kostnader tilknyttet høring av planprogram. Eventuelt arbeid saksbehandler gjør her faktureres etter Kap.B</i></p> <p><i>Halve gebyrsatsen faktureres etter oppstartsmøtet.</i></p> <p><i>Gebyret beregnes og sluttfaktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av planprogrammet</i></p> <p><i>Ved endring av planforslag som krever nytt offentlig ettersyn beregnes et tilleggsgebyr på 20% av opprinnelig behandlingsgebyr</i></p>		
2	Behandling av reguleringsplanforslag grunngebyr	37 740
2.1	Gebyr pr. daa første 10 daa	2 335
2.2	Gebyr pr. daa over 10 daa	1 165
2.3	Gebyr pr. daa over 50 daa	585
<p>Med i arealet for gebyrberegning regnes med bebyggelse og anlegg, samferdsel og teknisk infrastruktur og utbygging i sjø/vassdrag</p> <p><i>1/3 av sats for grunngebyr faktureres etter oppstartsmøte.</i></p>		

Gebyret beregnes og slutt faktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av reguleringsplanen.		
Ved endring av planforslag som krever nytt offentlig ettersyn beregnes et tilleggsgebyr på 20% av opprinnelig behandlingsgebyr (grunngebyr + arealgebyr)		
3	For reguleringsendringer som krever full behandling etter plan- og bygningsloven § 12-11 og § 12-12, 100 % av gebyr for reguleringsplan. For reguleringsplanendringer som medfører rask saksbehandling kan gebyret reduseres med inntil 50 %	
4	Reguleringsendringer etter plan- og bygningsloven § 12-14, 2. avsnitt For flere endringer i samme sak, kr. 2 150,- i tillegg pr. endring Nødvendige kartendringer i SOSI-format kommer i tillegg	16 660
5	Ved endelig avslag på planforslag betales inntil 80 % av satsene	
6	Behandling av planer avvist av formannskapet ved 1. gangs behandling. Gjelder både planprogram og reguleringsplaner	9 330
7	Planer som trekkes før sluttbehandling: Det betales inntil 80% av satsene.	
Forhåndskonferanse/ oppstartsmøte , befaring og lignende er inkludert i prisene. Annonsering kommer i tillegg. Kommunen bekoster utsending av reguleringsplanforslaget til høring mens etterfølgende nødvendige endringer bekostes av forslagstiller. Forslagstiller bekoster eventuelle utredninger som viser seg påkrevd, f.eks. arkeologisk undersøkelse, grunnundersøkelse og støytredning.		

C19 Konsekvensutredninger (jf. Forskrift om konsekvensutredninger)	
I de tilfeller der kommunen er ansvarlig myndighet for vedlegg I-tiltak, og i de tilfeller det blir utredningsplikt for vedlegg II-tiltak, skal det for behandling av konsekvensutredninger betales et gebyr. Dette i tillegg til eventuelt gebyr etter C18	5 835

C20 Godkjenning av ansvarsrett for foretak – plan og bygningsloven § 22		
1	Godkjenning, samt utviding av godkjenningsområde SØK, PRO, UTF, KTR – der foretak ikke oppfyller kravene, pbl § 22-3 Jf.byggesakforskriften §11-4, 6.ledd a og b	(2 050) 3 500
2	Godkjenning av selvbygger SØK, PRO, UTF, byggesakforskriften § 6-8	(2 050) 2 500

C21 Avslag på byggesøknad og trekking av søknader	
1	Dersom en byggesøknad fører til avslag, eller det er nedlagt arbeid i behandlingen og søknaden trekkes, skal det betales 50 % av fullt gebyr.

C22 Igangsetting uten tillatelse, sluttkontroll, ferdigattest m.m. (overtredelsesgebyr), jf Kapittel 16 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488.	
1	Foretak kan ilegges overtredelsesgebyr inntil angitte beløpsgrense for forsettlig eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Privatpersoner kan ilegges overtredelsesgebyr inntil halvparten av angitte beløpsgrenser for forsettlig eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g.

	llegging av overtredelsesgebyr inntil kr 50.000,- delegeres til rådmannen. Se Kst. sak 84/20
2	For saksbehandling som påløper i samband med ulovlig arbeid og/eller arbeid som er utført i strid med tillatelse/bestemmelse eller er satt i gang uten tillatelse, gis et tilleggsgebyr på 50% av gebyrregulativet for tiltaket.

C23 Avviksbehandling		
1	Ved avdekking av avvik i byggeprosjekter ved kommunens tilsyn, hvor det utarbeides avviksrapport, pr rapport	920

C24 Sakkyndig bistand ved tilsyn, jf pbl § 25-2 annet ledd		
1	Hvis tilsynet viser vesentlig svikt som ikke er ivaretatt ved uavhengig kontroll, kan kommunen kreve sakkyndig bistand eller utføre tekniske prøver for tiltakshavers regning	

C25 Forurensningsloven		
1	Pålegg om undersøkelse etter Forurensningsloven §51 og 52a Forurensningsmyndigheten kan pålegge den som har, gjør eller setter i verk noe som fører eller som det er grunn til å tro kan føre til forurensning, å sørge for eller bekoste undersøkelser eller lignende tiltak som med rimelighet kan kreves for å a) fastslå om og i hvilken grad virksomheten fører eller kan føre til forurensning, b) klarlegge årsaken til eller virkningene av inntrådt forurensning, c) klarlegge hvordan forurensningen skal motvirkes. Bestemmelsen i første ledd får tilsvarende anvendelse på virksomhet som fører, eller kan føre til avfallsproblemer. Det påløper for øvrig saksbehandlingsgebyr etter medgått tid, se Kap.B	

2	Utslippstillatelse og kontroll, forurensningsloven §52a), forurensningsforskriften §§2-12, 11-4 Privat avløpsanlegg opp til 10 pe (gjelder både nyanlegg og rehabilitering) Alle andre søknader og tillatelser etter forurensningsforskriften gebyrlegges etter medgått tid, se Kap.B Dette kommer i tillegg til gebyr etter pbl C4	2 500
---	---	-------

C26 Reduserte satser ved lang saksbehandlingstid, jf pbl § 21-7 og byggesakforskrift § 7-6		
1	Saksbehandlingstid regnes i samsvar med § 21-7 i plan- og bygningsloven av 27.6.2008 nr 71 og §§ 7-1 til 7-6 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488.	

	Ved overskridelse av tidsfristene i § 7-4 bokstav a og plan- og bygningsloven § 21-7 første og fjerde ledd skal kommunen tilbakebetale tiltakshaver 25 % av det totale gebyret for hver påbegynt uke tidsfristen overskrides. Bestemmelsen gjelder ikke dersom det er avtalt særskilte frister eller kommunen har forlenget fristen etter § 7-3. I slike tilfeller inntreir virkninger av fristoverskridelse fra det tidspunkt den avtalte eller forlengede frist overskrides.
--	--

C27 Kostnader tilknyttet fagkyndig rapport i aktsomhetsområder/faresoner	
1	I aktsomhetsområder eller faresoner for skred, flom etc. der det blir stilt krav om fagkyndig rapport/utredning, skal dette bekostes av tiltakshaver. Gjelder både byggesaker og plansaker.

C28 Kostnader tilknyttet politisk behandling	
Saker som krever politisk behandling utover det som er nærmere presisert tilkommer et gebyr på kr. 2 265,-	

C29 Innhenting av tillatelser fra andre myndigheter	
Saker som krever høring/tillatelser fra en eller flere sektormyndigheter, eks. verneverdige bygg kr. 2 265,-	

KAP. D Gebyrer for behandling av konsesjonsaker og deling etter jordloven §12

Øvre ramme for gebyr er fastsatt i *Forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingsaker av 1.1.2012* *Det tas forbehold om endring av satsene*

D1 Konsesjonsbehandling		
1	Enkle/kurante saker	1 500
2	Andre saker	5 000

D2 Deling etter jordloven § 12		
1	Enkle/kurante saker	1 000
2	Andre saker	2 000

KAP.E Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven

Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven (Loven § 32, forskriftene § 16) fastsettes som følger:

E1 Oppretting av matrikkelenhet		
1	Oppretting av grunneiendom og festegrunn	
1.1.	Areal fra 0 – 2000 m ²	19 090
1.2	areal fra 2001 m ² : økning pr. påbegynt 1000 m ² opp til 5 daa	2 815
1.3	For større arealer i LNF-områder utover 5 daa utregnes gebyr i forhold til ekstra medgått tid, se satser Kap.B	

1.4	Oppretting av punktfeste	6 000
2	Oppretting av grunneiendom og festegrunn - tilleggsarealer For oppretting av grunneiendom som tilleggsareal til eksisterende eiendommer, samt for frittliggende arealer til enkeltstående naust, garasjer uthus og lignende	
2.1	areal fra 0-250 m ²	7 055
2.2	areal fra 250-700 m ²	11 280
2.3	areal over 700 m ² - økning pr. påbegynt 1000 m ²	2 815
3	Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn (eks. veiareal)	
3.1	areal fra 0 – 2000 m ²	(4 090) 6 000
3.2	areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt daa	(345) 500
4	Oppmåling av uteareal på eierseksjon – gebyr pr. eierseksjon	
4.1	Areal fra 0 – 50 m ²	(3 545) 4 000
4.2	Areal fra 51-250 m ²	(6 315) 7 000
4.3	Areal fra 251 m ² – 2000 m ²	13 155
4.4	Areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt 1000 m ²	2 600
5	Oppretting av anleggseiendom Gebyr som for oppretting av grunneiendom, eller etter volum	
5.1	Volum fra 0 – 2000 m ³	19 090
5.2	Volum fra 2001 m ³ – økning pr. 1000 m ³	2 815
6	Registrering av jordsameie Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid og medgåtte kostnader, se Kap.B	
6.1	Minstegebyr	4 245
7	Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning	4 225
8	Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter E1.	

E2 Grensejustering		
1	Grunneiendom, festegrunn og jordsameie Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal. (maksimalgrensen er satt til 500 m ²). En eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- eller jernbaneformål kan andre arealklasser gjelder.	
1.1	Areal fra 0 – 250 m ²	7 400
1.2	Areal fra 251 m ² – 500 m ²	11 280
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum, men den maksimale grensen settes til 1000 m ³	
2.1	Volum fra 0 – 250 m ³	7 400
2.2	Volum fra 251 m ³ – 1000 m ³	11 280

E3 Arealoverføring		
1	Grunneiendom, festegrunn og jordsameie Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tinglysing gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til vei- og jernbaneformål. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
1.1	Areal fra 0-250 m ²	10 580
1.2	Areal fra 251- 700 m ²	16 915
1.3	Arealoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ² medfører en økning av gebyret på	2 815
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, -ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
2.1	Volum fra 0-250 m ³	10 580
2.2	Volum fra 251-500 m ³	16 915
2.3	Volumoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ³ medfører en økning av gebyret på	2 815

E4 Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning		
1	For inntil 2 punkter	3 525
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 415

E5 Klarlegging av eksisterende grense der grensen <u>ikke</u> tidligere er koordinatbestemt eller klarlegging av rettigheter		
1	For inntil 2 punkter	6 335
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 460
3	Gebyr for klarlegging av rettigheter faktureres etter medgåtte kostnader	

E5 Privat grenseavtale		
------------------------	--	--

1	For inntil 2 punkter	(4 660) 5 500
2	For hvert nytt punkt	(690) 1 200
Billigste alternativ for rekvirent velges. Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid (se Kap.B) og medgåtte kostnader		

E6 Urimelig gebyr

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan avdelingsleder fastsette et passende gebyr.

E7 Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken

1	Gjør rekvirenten under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.	
---	---	--

E8 Utstedelse av matrikkelbrev

1	Matrikkelbrev inntil 10 sider	240
2	Matrikkelbrev over 10 sider	465

KAP. F Gebyrer for arbeider etter lov om eierseksjoner (§7 og §15)

F1 Begjæring om seksjonering eller reseksjonering av en eiendom

Utover søknadsgebyret kr. 2 125,- beregnes timepris etter medgått tidsbruk etter Kap.B
Gebyr for eventuell oppmålingsforretning Kap.E1, utstedelse av matrikkelbrev Kap.E8 og tinglysning kommer i tillegg.

F2 Gebyr for målebrev for grunnareal som inngår i en seksjon

1	80 % av satsene i E1	
---	----------------------	--

KAP. G Fellingsavgift etter viltloven (§40)

G1 Fellingsavgift elg og hjort

1	Satser fra Miljødirektoratet følges, fastsettes av Viltnemnda i året	
---	--	--